

Conjuntura econòmica de les Illes Balears

març 2009

**Govern
de les Illes Balears**

Conjuntura econòmica de les Illes Balears

març 2009

Direcció: Andreu Sansó Rosselló
Director General d'Economia

Coordinació: Miquel Quetglas Oliver

Realització:

Margalida Albertí Garau
Amelia Cabellos Barreiro
Margarita Ibáñez Ripoll
Mª Angeles Morales Oliva
Patricia Tous Prieto
Mercedes Villalonga Ruiz
Elisabet Villar Yeates

Direcció General d'Economia
Conselleria d'Economia, Hisenda i Innovació
GOVERN DE LES ILLES BALEARS
C/ Palau Reial, 17
07001 - Palma
Illes Balears (Spain)
Tel.: +34.971.177.928
Fax.: +34.971.177.959
E-mail: informa@dgeconomia.caib.es

DL PM 1.214-2002

Subscripció:

Per subscriure-vos de franc al nostre servei d'informació, vos convidam a enviar un missatge per correus electrònic a l'adreça:

informa@dgeconomia.caib.es

Vos notificarem la publicació del nostre butlletí de conjuntura econòmica en versió digital tan aviat com estigui disponible, com també d'altres notícies d'interès.

índex

Resum executiu	3
I. Entorn	5
1. Internacional	5
2. Unió Europea	9
3. Espanya	11
II. Illes Balears	13
1. Agropesquer	15
2. Indústria i energia	19
3. Construcció	23
4. Serveis	25
4.1. Comerç	26
4.2. Turisme. Hosteleria	27
4.3. Turisme. Transport i comunicacions	32
4.4. Intermediació financiera	36
4.5. Serveis empresarials	38
4.6. Altres serveis	39
5. Mercat Laboral	41
5.1. Ocupació	41
5.2. Costos laborals	43
6. Preus	45
7. Demanda	47
7.1. Consum	47
7.2. Turisme. Consum no residents	48
7.3. Inversió	49
III. Medi ambient	51
IV. Monografia	60
La suficiència dinàmica del model de finançament autonòmic a Espanya. 2002-2006. <i>Catalina Barceló Maimó, Maria Marquès Caldentey i Joan Rosselló Villalonga</i>	
Índex de taules i gràfics	74
Notes i abreviatures. Agraïments	75

Resum executiu

Taula 1. Perspectives de l'economia Balear

Taxes de variació del PIB. Volum encadenat (en %)

	Anual				Trimestral							
	2005	2006	2007	2008	2007 (e)				2008 (a)			
		(e)	(e)	(a)	I	II	III	IV	I	II	III	IV
Zona €	1,5	2,8	2,6	1,2	3,2	2,6	2,6	2,1	2,1	1,5	0,7	-1,2
Espanya	3,6	3,9	3,8	1,2	4,0	3,9	3,6	3,3	2,7	1,8	0,9	-0,7
Balears	2,4	2,8	3,0	1,2	3,0	3,0	3,1	3,0	2,1	1,5	1,0	0,2
Mallorca	2,6	3,1	3,2	1,3	3,3	3,2	3,2	3,1	2,2	1,6	1,1	0,3
Menorca	1,9	1,5	1,4	0,3	1,6	1,4	1,3	1,3	1,0	0,4	0,2	-0,1
Pitiüses	1,2	2,1	2,7	1,4	2,3	2,6	2,9	3,1	2,5	1,8	1,2	0,4

Font: Conselleria d'Economia, Hisenda i Innovació INE Comissió Europea

a: avanç e: estimació

L'economia mundial agreuja la tendència de desacceleració al darrer trimestre de 2008. La producció i el comerç mundial es redueixen els darrers mesos de l'any, la qual cosa provoca també la reducció de les pressions inflacionistes, tant de les matèries primeres com dels béns de consum.

Amb aquesta situació de deteriorament de l'economia mundial, els diferents governs apliquen mesures fiscals i els bancs centrals de les economies avançades davallen els tipus de referència amb la finalitat de reactivar l'economia i donar suport als agents econòmics i als diferents sectors productius. L'economia del vell continent també es mostra deprimida. Els efectes de la crisi econòmica en cada país són diferents, però també presenten una sèrie de factors en comú, com per exemple la desacceleració del consum i de la inversió, l'augment de l'atur, i la contracció del comerç i de la producció industrial. De moment, s'espera que la recuperació del dinamisme econòmic sigui molt gradual. Aquestes previsions queden subjectes a un grau d'incertesa elevat, atès que, entre altres causes, es desconeixen els efectes que tindran els plans d'estímul dels diferents governs i el moment en què es començaran a produir aquests efectes.

El quart trimestre de 2008 l'economia espanyola registra un minvament del PIB del 0,7% interanual, amb un perfil igual que el del trimestre precedent, però més intens. En termes inter trimestrals, suposa el segon trimestre consecutiu amb taxes de creixement negatives, i comporta tècnicament l'entrada de l'economia en la situació de recessió. Per al conjunt de 2008, el creixement del PIB és de l'1,2%.

Des del punt de vista de la demanda, d'una banda, la nacional intensifica l'aportació negativa al creixement del PIB. D'altra banda, la demanda externa accentua l'aportació positiva al creixement, a causa d'un minvament de les importacions superior al de les exportacions. Des del punt de vista de l'oferta, tots els sectors registren desacceleracions respecte del trimestre precedent.

L'evolució de les Illes Balears, per la pròpia estructura de la seva economia, està molt vinculada a la progressió de les principals economies europees. La crisi mundial ha provocat un alentiment el ritme de creixement de la nostra comunitat i la taxa de creixement per a 2008 se situa en un 1,2%. Mallorca i les Pitiüses presenten una evolució semblant entre si i ambdues refreden el ritme d'activitat fins que situen la taxa de creixement unes dècimes per sobre de la mitjana del conjunt balear. Menorca, l'economia de la qual ja presentava dificultats el 2007, també ha patit les conseqüències de la crisi i el 2008 pràcticament estanca el creixement econòmic.

El sector primari de les Illes Balears presenta un lleuger augment en el ritme d'afiliació a la Seguretat Social. Pel que fa a l'agricultura, destaca la variació negativa del valor de les fruites i hortalisses comercialitzades en el mercat central de Mallorca. Pel que fa a les exportacions, han augmentat significativament les de patates i vins i licors, mentre que la goma de garrovi disminueix respecte de 2007, tant en quantitat com en valor.

La indústria i l'energia presenta un alentiment que s'ha intensificat en els darrers mesos i deixa el creixement interanual en una dècima. L'afiliació cau a totes les illes i la tendència és clarament negativa. En canvi, el valor de les exportacions s'ha incrementat un 2% entre gener i octubre de l'any 2008.

El deteriorament de la construcció ha estat el més intens d'entre tots els sectors econòmics. L'afiliació, el consum aparent de ciment i els projectes visats presenten caigudes importants i la reducció de l'activitat el 2008 es xifra en un -1,4%. El preu de l'habitatge, que fins fa un any presentava forts increments, decreix per primera vegada en quinze anys. La recuperació del sector està condicionada a la del mercat financer, ja que la disposició de crèdit és fonamental tant per a l'oferta com per a la demanda.

Els serveis han alentit el ritme d'activitat, tot i que es mantenen com el sector més dinàmic. Els creixements

trimestrals interanuals s'han anat reduint al llarg de 2008 i registren una mitjana anual d'1,6%. Aquest deteriorament ha estat provocat per la reducció del consum privat, a causa de la incertesa econòmica i de la disminució de la renda disponible de les llars. Els serveis de l'activitat immobiliària són els que presenten un descens més intens, mentre que les activitats sanitàries i els serveis relacionats amb l'educació són els més dinàmics.

En l'activitat del comerç es manté la disminució del ritme d'activitat. La desacceleració econòmica, els seus efectes sobre el mercat laboral i sobre la confiança dels consumidors provoquen el minvament de la despesa efectuada per les llars, fet que ha afavorit els productes de marca blanca.

En l'hoteleria, el nombre de pernoctacions en establiments turístics és inferior al que es va registrar l'any 2007 (-2,5%). Segons les dades publicades per l'INE, Mallorca ha estat la destinació turística que ha obtingut un nombre de pernoctacions més elevat. Tot i així, els viatgers residents a Espanya han minvat més d'una quarta part. Els hotelers assenyalen que les Illes Balears tindran una temporada turística marcada per ofertes i vendes de darrera hora. De gener de 2008 ençà, l'evolució dels preus hotelers ha mantingut un comportament a l'alça i els preus de l'oferta complementària (restaurants, bars i cafès) s'han mostrat paral·lels als preus de consum dels nostres principals mercats turístics emissors. S'ha aprovat un decret que té com a objectiu impulsar l'activitat pública i privada, com també millorar les infraestructures dels establiments turístics.

El dinamisme de l'activitat del transport i de les comunicacions també minva; la desacceleració econòmica afavoreix que s'ajornin moltes despeses no estrictament necessàries, entre les quals hi ha els viatges de vacances. L'evolució dels passatgers segons els mercats d'origen té una tendència clarament a la baixa en tots els països. Per al conjunt de 2008, el nombre de passatgers que arribaren a les Illes Balears sobrepasa els 15 milions, un 2,6% per davall de 2007. En l'anàlisi dels tres mercats emissors principals, els passatgers alemanys són el menys afectats. Per illes, a Menorca, la caiguda dels dos principals mercats emissors (nacional i britànic), condueix a un minvament important del nombre de passatgers en el total de 2008. A les Pitiüses, els passatgers nacionals s'han mantingut i la resta s'han atenuat. Finalment, a Mallorca, on els passatgers alemanys es mantenen, els que minven són els nacionals i els britànics.

Pel que fa al transport marítim, els passatgers que arribaren en línia regular a l'arxipèlag balear registren una davallada el desembre, com també en el conjunt de 2008. Per contra, els passatgers que arriben en creuers turístics a les Illes Balears mostren acceleracions al llarg de 2008. En consonància amb la disminució de l'activitat econòmica, el transport de mercaderies presenta menys volum de comerç de les Illes Balears amb la península.

El sector financer va iniciar el quart trimestre de 2008 amb el col·lapse de la banca d'inversió americana Lehman Brothers, la qual cosa va intensificar les tensions financeres i va restringir encara més l'accés als mercats de crèdit i va posar en dubte la solvència de diverses entitats financeres estrangeres. Per tal de suavitzar la situació, els governs dels diversos països hi han intervingut. Arran d'això, s'ha començat a apreciar certa milloria al final de 2008 i començament de 2009, principalment amb el restabliment de la liquiditat, que ha comportat la reducció de l'euríbor (després d'assolir màxims històrics). La banca espanyola, si bé no ha necessitat inter-

venció pública, a diferència d'altres països, s'enfronta a l'empitjorament de la situació econòmica. Com a reflex de la difícil conjuntura, els indicadors d'activitat financera mostren una evolució negativa: es desaccelera el crèdit, es redueix el nombre d'hipoteques concedides, augmenten els impagats i la morositat bancària creix.

El mercat laboral presenta un agreujament significatiu en el darrer trimestre de l'any. S'intensifica la caiguda del nombre d'afiliats i l'augmenta l'atur registrat. Després de continuar creant ocupació fins al final de l'estiu, els serveis comencen a destruir ocupació, com ja havien fet la resta de sectors, especialment la construcció. En termes absoluts, la disminució més important d'afiliats es produeix en la construcció, mentre que increment més important d'aturats s'observa en els serveis. No obstant això, la població activa, bàsicament estrangers, continua augmentant, si bé a un ritme més baix.

La variació de l'IPC per a les Illes Balears al gener és del 0,8%, la més baixa des de l'inici de la sèrie el 1979. Destaca la disminució de transport, atesa la reducció del preu dels carburants i lubricants i vestit i calçat, per les rebaixes de temporada i l'augment d'habitatge, hotels, cafès i restaurants. A les Illes Balears i a Espanya, la taxa d'inflació subjacent en el mes de gener se situa en el 2% de variació interanual. L'índex harmonitzat de preus de consum (IHPC) per a Espanya en el mes de gener és del 0,8%, inferior a l'estimació avançada de l'índex de preus de consum de la Unió Monetària (IHPCUM).

El consum privat es contreu en el quart trimestre, entre altres motius, per l'empitjorament de la situació del mercat laboral, i la manca de confiança davant l'evolució de l'economia en els propers trimestres, que incentiva l'estalvi. Els indicadors de consum, com l'índex de vendes al detall, la matriculació de vehicles o el consum de carburants, es desplomen. De la mateixa manera, el consum de no residents segueix aquesta pauta i minva la despesa turística, fet que s'accentua per la disminució del nombre de turistes en el darrer trimestre de l'any, comparat amb temporades anteriors.

La inversió és el component del PIB que mostra més retrocés, principalment la relacionada amb el sector de la construcció. La reducció dels beneficis empresarials, les expectatives davant l'evolució de l'activitat i la dificultat de finançament condueixen a una caiguda significativa en els indicadors d'inversió.

El primer apartat de medi ambient està dedicat a les reserves hídriques, que aquest mes de gener es troben entre el 53% i el 75% de la seva capacitat a causa de les pluges. Quant a la qualitat de l'aire, el segon punt, no s'han superat els límits de perill de salubritat permesos a l'any. S'observa una tendència creixent dels usuaris del transport urbà. Les Illes Balears registraren el major volum per capita de residus barrejats, si bé també són la primera comunitat autònoma en recollida selectiva de paper i cartó i vidre. La quantitat de residus perillosos ha disminuït l'any 2007 respecte de l'any anterior. Finalment, s'analiza l'índex de pressió humana (IPH) per veure la càrrega demogràfica suportada.

El monogràfic analitza el model de finançament de les comunitats autònomes. En les simulacions que aporta, es mostra que algunes regions han sortit clarament perjudicades per l'aplicació d'aquest model de finançament durant el període de 2002-2006. La conclusió és que el model no permet satisfer el principi d'equitat horitzontal des d'un punt de vista dinàmic. L'aplicació de les regles de modulació i la ineficiència del model per ajustar-se als canvis de població expliquen aquestes distorsions.

I. ENTORN

1 Internacional

L'activitat econòmica mundial es desaccelera acusadament al darrer trimestre de 2008 i, molt probablement, aquesta situació es mantindrà a curt termini. La producció i el comerç mundial es redueixen els darrers mesos de 2008, la qual cosa ha provocat una caiguda generalitzada dels preus, tant de les matèries primeres com dels béns de consum.

L'empitjorament dels indicadors macroeconòmics i el manteniment dels desequilibris financers internacionals han fet que els diferents governs hagin hagut d'aprovar mesures fiscals expansives i que els bancs centrals de les economies avançades hagin davallat els tipus de referència per tal de reactivar l'economia i donar suport als diferents sectors.

Totes les organitzacions internacionals revisen les previsions de creixement a la baixa. Més concretament, el Fons Monetari Internacional (FMI) declara que l'economia mundial creixerà un 0,5% en el conjunt de 2009, davant el 3,4% de 2008; i l'Organització de Cooperació i Desenvolupament Econòmic (OCDE) publicà que els seus estats membres passarien d'un PIB real de l'1,4% el 2008 al -0,4% el 2009. Malgrat les mesures que han aplicat els diferents governs, s'espera que les economies comencin a recuperar-se a l'inici de 2010, sobretot les avançades.

La desacceleració econòmica obliga a la intervenció sincronitzada dels bancs centrals

Taula 2. Indicadors internacionals i de la Unió Europea

	PIB 4t Trim	Taxa d'atur* desembre.08	Inflació desembre.08
Estats Units	-0,2	7,2	0,1
Japó	-1,7	4,4	0,4
Unió Europea	-1,1	7,5	2,1
Regne Unit	-1,8	..	3,1
Zona euro	-1,2	8,0	1,6
Alemanya	-1,6	7,2	1,1
França	-1,0	8,1	1,2
Itàlia	-2,6	..	2,4
Espanya	-0,7	14,4	0,8°

Font: EUROSTAT

*. Percentatge sobre població activa

°. Dada de gener

Estats Units d'Amèrica

El quart trimestre, el PIB dels Estats Units es contreu un 0,2% interanual, davant el 0,7% de creixement positiu del trimestre precedent. La important caiguda del consum, la crisi financera provocada pels problemes de solvència de les entitats de crèdit i els intensos ajustaments al mercat de l'habitatge no són en va per a la primera potència mundial.

La delicada situació del mercat laboral i la incertesa que hi ha sobre les perspectives econòmiques fan que les

famílies ajornin al màxim les seves despeses, que l'indicador de confiança dels consumidors se situï a nivells mínims històrics i que les vendes al detall es mantinguin en desacceleració. Això també ha afectat la inversió fixa, tant en béns d'equipament com en la construcció, i, alhora, la demanda externa ha vist reduïda la seva contribució al creixement.

Pel que fa al mercat laboral, el mes de gener continua amb la destrucció de llocs de feina del quart trimestre, i la taxa d'atur arriba al seu màxim dels darrers setze anys,

un 7,6%, davant el 7,2% de desembre. La destrucció de llocs de feina afecta ja gairebé tots els sectors, i més especialment la indústria i els serveis, atès que aquest darrer sector inclou, entre d'altres, els serveis bancaris, la restauració i els petits comerços.

El deteriorament de les perspectives d'activitat és el motiu pel qual la Reserva Federal ha reduït una vegada més el tipus d'interès oficial, que a mitjan 2007 se situava entorn del 5,25% i ara es troba a un rang d'entre el 0 i el 0,25%. Quant a les mesures de reactivació econòmica per part del govern, a mitjan febrer s'aprova un pla d'estímul, estimat en 787.000 milions de dòlars, que seran destinats majoritàriament al desenvolupament de

projectes d'infraestructures i educació. Amb aquesta mesura també es preveu que es puguin salvar més de 3,5 milions de llocs de feina.

El desembre els preus tornen a alentir el ritme de creixement. La inflació general registra un creixement del 0,1%, i la subjacent, que no té en compte els productes més volàtils, és de l'1,8%. Aquestes taxes interanuals dels índexs de preus suposen les dades més baixes dels darrers set anys.

Pel que fa a les previsions de creixement per a 2008 i 2009, el FMI rebaixa les taxes de creixement i les situa en l'1,2% i el -1,6% respectivament.

Taula 3. Previsions internacionals per al 2009

	PIB	Taxa d'atur	Inflació
Estats Units	-1,6	6,9	0,8
Japó	-2,4	4,5	-1,4
Unió Europea	-1,8	8,7	1,2
Regne Unit	-2,8	8,2	0,1
Zona euro	-1,9	9,3	1,0
Alemanya	-2,3	7,7	0,8
França	-1,8	9,8	0,8
Itàlia	-2,0	8,2	1,2
Espanya	-2,0	16,1	0,6

Font: Comissió Europea i FMI

Japó

La taxa de creixement del PIB del quart trimestre del Japó es desaccelera fins al 1,7% interanual, davant el -0,3% del tercer trimestre. En termes intertrimestrals, la caiguda del quart trimestre és la major que ha tingut l'economia nipona en els darrers 35 anys.

Pel que fa a la demanda, s'accentua la caiguda del consum privat iniciada deu mesos enrere, influït per la disminució de renda disponible i pel deteriorament del mercat laboral.

El sector exterior era un dels motors de creixement del PIB fins al mes d'abril de 2008. Impulsava les inversions en béns d'equipament i tenia un efecte d'arrossegament. En canvi, ara el sector exterior queda notablement afectat per l'evolució econòmica internacional, com també per la fortalesa del ien davant el dòlar, la qual cosa condueix a notables minvaments de les exportacions i també de les inversions i de la producció industrial. Aquesta darrera, també pateix, els darrers mesos de 2008, el deteriorament de la demanda interna. Amb aquest entorn no gaire positiu, moltes empreses i grups multinacionals ja han anunciat grans pèrdues en els seus comptes, la reducció de personal i, fins i tot, el tancament.

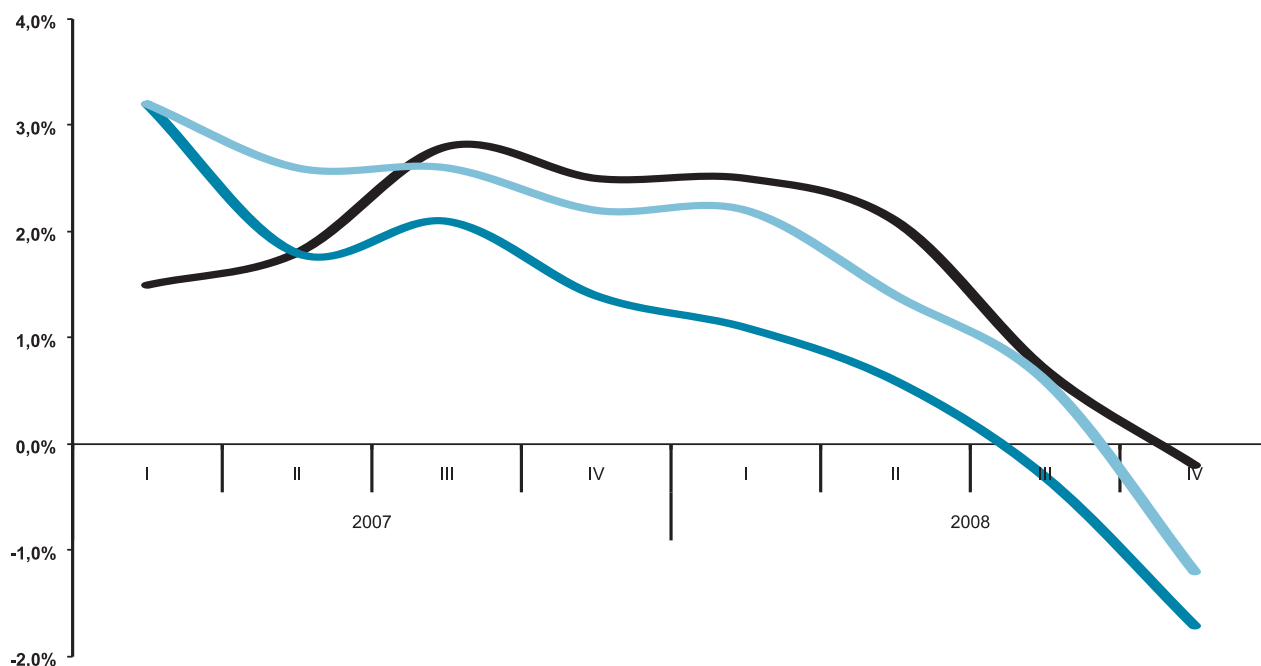
El sector exterior queda notablement afectat per l'evolució de l'economia internacional

Quant al mercat laboral, la taxa d'atur de desembre s'incrementa cinc dècimes respecte del novembre i arriba al 4,4% de la població activa. Pel que fa als preus de consum, fins al desembre es manté el camí de desacceleració i al desembre s'assoleix un 0,4% d'inflació general, la qual cosa manté l'economia al voltant de la deflació.

En la mateixa línia que els governs de la resta d'economies avançades, el govern del Japó va anunciar el quart trimestre dos nous plans d'estímul. Fonamentalment inclouen, d'una banda, mesures financeres de suport a les petites empreses i a les institucions financeres, i de l'altra, mesures fiscals d'ajudes a les famílies i promoció de l'ocupació.

Ateses les perspectives d'alentiment global, el creixement esperat de l'economia nipona per al conjunt de 2008 i 2009 es rebaixa fins al -0,1% i -2,4% respectivament, segons les previsions de la Comissió Europea.

Gràfic 1. Evolució del PIB de Estats Units, Japó i Zona Euro. (variació interanual)

Font: EUROSTAT i elaboració pròpia

— Estats Units

— Japó

— Zona Euro

Xina

El PIB xinès es desaccelera el quart trimestre i passa del 9%, en el trimestre precedent, al 6,8% interanual. El creixement per al conjunt de 2008 ha estat del 9%. A la resta d'Àsia, el PIB es desaccelera de manera generalitzada.

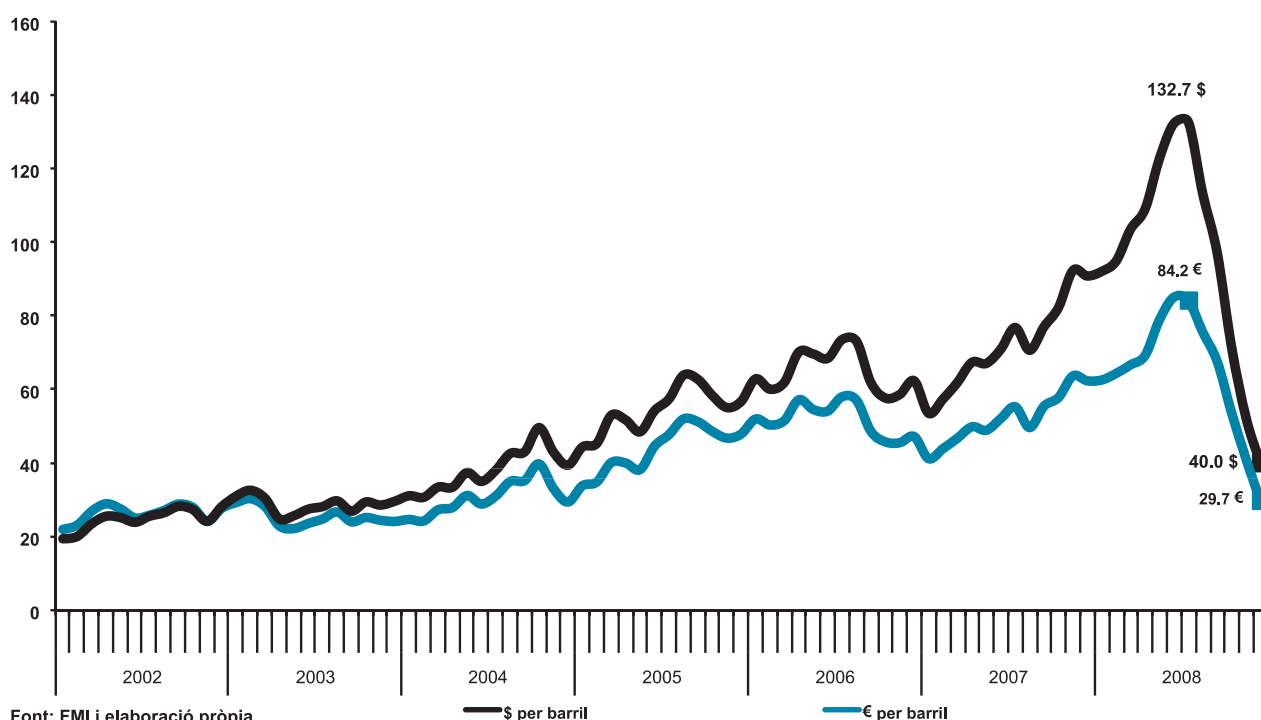
Aquest panorama, més deprimit, és degut principalment al notable ajustament del sector immobiliari i al gran deteriorament de les exportacions, que han vist com els tres principals compradors de les seves exportacions (els Estats Units, el Japó i la UE) experimenten també la desacceleració. Tot i així, la balança comercial es manté,

atesa una caiguda de les importacions superior a la caiguda de les exportacions.

La disminució de les tensions dels preus dels aliments i dels productes energètics fan possible que la inflació es redueixi fins a l'1,2% el desembre.

Cal esmentar, també, que les autoritats xineses han adoptat nombroses mesures de suport al creixement econòmic, entre les quals destaquen les noves reduccions dels tipus d'interès i del coeficient de reserves bancàries i un pla d'estímul fiscal que inclou ajudes a determinats sectors.

Gràfic 2. Evolució del preu del petroli en dòlars i euros.

Font: FMI i elaboració pròpia

— \$ per barril

— € per barril

Divises i petroli

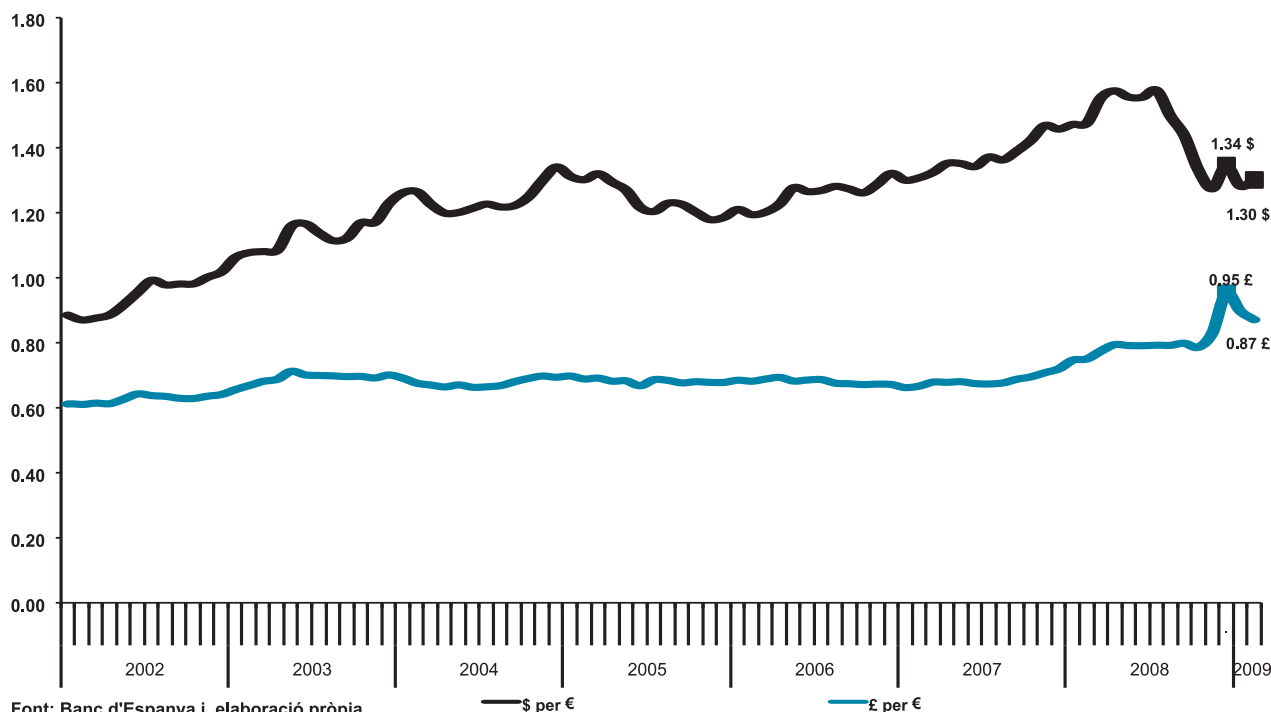
Tal com es pot observar en el gràfic 2, que recull la mitjana del preu del petroli de Brent, West Texas i Dubai Fayeh, des que el juliol passat s'arribà a un nivell màxim (132,7 dòlars per barril) aquest ha davallat de manera continuada. De fet, s'ha reduït aproximadament un 70% en el segon semestre de 2008. La demanda internacional de petroli s'ha reduït amb força a causa de la disminució del dinamisme de l'activitat econòmica, la qual cosa ha provocat aquest abaratiment. Actualment, el preu es manté al voltant dels 45 dòlars per barril.

La depreciació de la lliura deixa la paritat a les 0,95 lliures per euro

En els mercats canviaris, el dòlar arribà el quart trimestre a valors molt per davall dels nivells del primer semestre de 2008, fet que es pot observar en el gràfic 3. El primer semestre de 2008, el tipus de canvi estava al voltant dels 1,50 dòlars per euro, però des del tercer trimestre el dòlar s'aprecia, fet que es manté també en els primers mesos de 2009 i deixa la divisa al voltant dels 1,30 dòlars per euro.

Cal destacar que la lliura, que venia d'un llarg període d'estabilitat (entorn de les 0,70 lliures per euro), ha començat una fase de contínues depreciacions i el desembre arriba a les 0,95 lliures per euro. Aquest fet repercuteix significativament en l'economia espanyola, i més concretament en la balear, perquè el turisme britànic hi té un pes molt important.

Gràfic 3. Evolució del tipus de canvi de l'euro.

La Comissió Europea destaca la incertesa que envolta l'evolució econòmica a mitjà termini

El deteriorament de la situació econòmica en els darrers mesos de 2008 ha fet que la Comissió Europea revisés a la baixa les seves previsions de creixement. Per al conjunt de la UE, la taxa de creixement del PIB de 2008 és del 0,9%, quatre dècimes per davall del que s'havia previst, i del -1,8% per a 2009. De moment, s'espera que la recuperació del dinamisme econòmic sigui molt gradual i que es produeixi a la darrereria de 2009 o al principi de 2010. Aquestes previsions queden subjectes a un nivell d'incertesa elevat, atès que, entre altres causes, es desconeixen els efectes que tindran els plans d'estímul dels diferents governs i el moment en què es començaran a produir aquests efectes.

Quant a les causes d'aquesta desacceleració econòmica, la mateixa Comissió declara que som en una crisi financera més intensa del que s'havia previst, amb el consegüent minvament de l'activitat econòmica mundial; una intensa contracció del comerç internacional i de la producció manufacturera, i, finalment, ajustaments del mercat immobiliari en alguns països.

Regne Unit

El pes de l'activitat financera en l'economia britànica agreuja els efectes de la crisi

El PIB del Regne Unit es contreu un 1,8% el quart trimestre, una taxa que situa tècnicament l'economia en recessió per la contracció consecutiva de dos trimestres. L'estructura particular de l'economia britànica, amb un important pes de l'activitat financera, intensifica els efectes de la crisi del sistema bancari.

En l'anàlisi de demanda, tant el consum com la inversió s'alenteixen. D'una banda, la menor confiança dels consumidors i el menor volum del crèdit de les famílies afecta el consum privat. De l'altra, la inversió també sofreix l'alentiment del crèdit. La demanda externa no millora, tot i la depreciació de la lliura.

Quant a l'oferta, els indicadors disponibles assenyalen que la disminució del dinamisme del sector financer s'ha estès a la resta de sectors. La producció industrial descendeix un 6,9% el novembre. En el mercat immobiliari continua l'ajust, en què els preus de l'habitatge cauen més d'un 15% el desembre.

La inflació es modera el desembre i se situa en el 3,1%; en canvi, al setembre arribà al seu màxim anual (5,2%). Aquesta moderació és causada majoritàriament per la reducció de l'IVA i, en menor mesura, per la caiguda dels preus del sector energètic i els descomptes agressius de les rebaxes.

En el mercat laboral, el nombre d'aturats arriba a 1,2 milions de persones el desembre. La taxa d'atur registra els nivells màxims dels darrers deu anys, un 6,1% l'octubre de 2008, un punt per sobre de la taxa del mateix període de 2007.

En aquest entorn de desacceleració, la taxa de creixement de 2008 és del 0,7% i la previsió per a 2009 es rebaixa fins al -2,8%, a l'espera que les mesures de reactivació econòmica puguin contrarestar, en part, aquesta situació. D'entre aquestes destaquen, per una part, la retallada del tipus d'interès oficial del Banc d'Anglaterra, que els deixa a nivells mínims històrics (1,5%); per altra part, el govern posa en pràctica un pla d'estímul fiscal que recull, entre altres mesures, rebaxes de l'IVA i ajudes per al refinançament d'hipoteques i de les pimes.

Zona euro

L'economia de la zona euro entra per primera vegada en recessió des que es va crear

L'economia de la zona euro creix un 0,7% el 2008. Els símptomes de desacceleració econòmica hi són presents des del segon trimestre de 2008, però és en el darrer trimestre de l'any que s'accentua el deteriorament. El PIB del quart trimestre davalla un 1,2% interanual, la qual cosa implica dos trimestres consecutius de minvament intertrimestral i situa l'economia de la zona euro en la primera recessió tècnica des que es va crear.

La disminució del ritme d'activitat és present a tots els països membres. En els de més pes, les taxes de creixement són negatives: Itàlia (-1,8% intertrimestral), Espanya (-1,0%), Alemanya (-2,1%) i França (-1,0%). Més endavant s'explicarà amb més detall la seva situació.

El minvament del PIB del quart trimestre s'explica majoritàriament pel descens de la demanda. El baix nivell de confiança dels consumidors repercuteix en la caiguda del consum, tot i que les vendes al detall s'estabilitzen el desembre. La inversió també està en retrocés. La caiguda dels beneficis empresarials i la reducció del crèdit són motius de la pèrdua de confiança de les empreses. L'entorn internacional d'alentiment econòmic afecta les exportacions. Pel que fa a l'oferta, l'activitat industrial minva a causa de la menor demanda interna.

El mercat laboral queda significativament afectat. La taxa d'atur continua augmentant i arriba al 8,0% el desembre, una dècima per sobre del novembre i vuit respecte del mateix període de 2007.

La inflació davalla fins a l'1,6% interanual el desembre i s'espera que aquesta tendència a la baixa continuï en els primers mesos de 2009, atès el retrocés dels preus de les matèries primeres i la contenció de la demanda. Aquesta contenció dels preus ha permès que el Banc

Central Europeu hagi fet quatre reduccions del tipus d'interès entre octubre i gener, i l'hagi deixat en el 2%. Ambdós factors s'espera que comportin una situació financera més bona de les famílies i empreses.

Respecte de les previsions econòmiques de la zona euro, ara amb setze membres per l'entrada d'Eslovàquia, la Comissió Europea adverteix sobre l'elevat nivell d'incertesa que hi ha. En gran part, la causa d'això és el desconeixement dels efectes que tindran les mesures aplicades en els diferents països i si aquestes troben una resposta coordinada. En aquest entorn, tot indica que la contracció econòmica es mantindrà a curt termini i s'espera que la taxa de creixement del conjunt de 2009 davalli fins al -1,9%.

Alemanya

En l'economia alemanya es desacceleren les exportacions i la inversió

El creixement del PIB d'Alemanya davalla fins a l'1,6% el quart trimestre. L'economia d'aquest país, que es troba tècnicament en recessió des del tercer trimestre de 2008, registra un 1,0% de creixement per al conjunt de 2008. Fins fa un any, la demanda exterior i la inversió mantienien el creixement notable de l'economia alemanya. Ara aquests pilars són els que experimenten més retrocessos. Això mateix agreuja encara més la desacceleració, atès el pes que tenen les exportacions i l'efecte d'arrossegament d'aquestes sobre la indústria. Contràriament, la contenció de la inflació i la davallada dels tipus d'interès beneficien lleugerament el consum privat els darrers mesos de l'any. Pel que fa a l'oferta, el desembre es manté l'alentiment de la producció industrial i els serveis mostren tensions a la baixa.

En línia amb els països del seu entorn, els preus de consum a Alemanya mantenen la tònica de desacceleració, principalment a causa de l'abaratiment dels productes energètics. La inflació de desembre arriba a l'1,1%, davant l'1,4% de novembre. La taxa d'atur s'accelera el desembre fins al 7,2%, una dècima per damunt de la de novembre. Aquesta taxa mostra una estabilitat que no tenen la resta de països europeus.

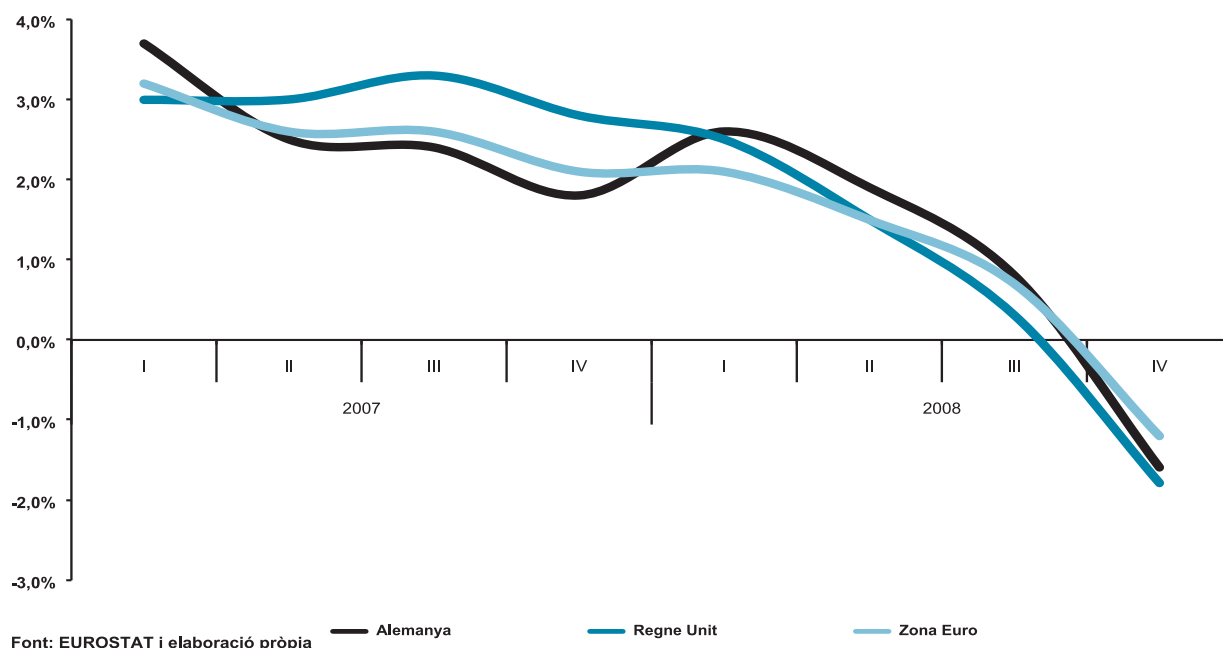
Les mesures d'estímul econòmic adoptades es fonamenten en l'augment de la despesa pública i en les rebaixes fiscals, enfocades principalment a ajudar les famílies. Malgrat l'aprovació d'aquestes mesures, la Comissió Europea deixa la previsió de creixement per al conjunt de 2009 en el -2,8%.

França

En el quart trimestre de 2008, l'economia francesa presenta una davallada del -1,0%. Aquesta taxa és més suau que la de la resta de països de l'euro àrea, atesa la diversitat del seu teixit econòmic, el pes del sector públic i la solidesa del sistema bancari.

Les mesures del govern francès aposten més pel suport econòmic mitjançant la inversió. Els plans de reducció d'ocupació proliferen en moltes empreses i les més afectades són les de la indústria automobilística. El desembre l'atur augmenta per vuitè mes consecutiu. En el darrer mes de l'any es registraren 45.800 aturats més, la qual cosa significa un augment del 2,2% respecte del mes precedent i un 11,4% en relació amb el mateix període de 2007. El creixement per al conjunt de 2008 es redueix fins al 0,7%, i, alhora, les previsions per a 2009 davallen fins al -1,8%.

Gràfic 4. Evolució del PIB d'Alemanya, Regne Unit i Zona Euro. (Variació interanual)

Taula 4. Previsions macroeconòmiques de l'economia espanyola

Taxes de variació interanuals	2008	2009
Consum final nacional privat ¹	0,5	-1,5
Consum final de l'AP	5,1	2,1
Formació bruta del capital fix	-1,8	-9,3
Demanda nacional	0,7	-3,2
Exportació de béns i serveis	2,9	0,3
Importació de béns i serveis	0,6	-4,6
PIB a preus de mercat	1,2	-1,6
Deflactor del PIB	3,4	1,6
Ocupació ²	-0,4	-3,6
Productivitat per ocupat	1,6	2,0

AP: Administració Pública

1. Inclou les ISFLSL

2. Llocs de feina equivalents a temps complet

Font: Quadre macroeconòmic 2007-2009 . Ministeri d'Economia i Hisenda

El quart trimestre de 2008 l'economia espanyola accentua la pèrdua de dinamisme del trimestre anterior i registra un minvament del PIB del 0,7% interanual. En termes inter trimestrals, el quart trimestre suposa el segon trimestre consecutiu amb taxes de creixement negatives i, en conseqüència, suposa l'entrada de l'economia a la situació de recessió tècnica. Pel conjunt de 2008, el creixement del PIB és de l'1,2%, front el 3,7 de 2007.

El quart trimestre l'economia registra un minvament del 0,7%

En termes relatius, la situació de l'entorn reflecteix que el conjunt nacional té un perfil semblant al de la resta d'economies europees. La comparativa del quart trimestre amb l'economia de la Zona euro, amb un minvament del PIB de l'1,2%, deixa a Espanya cinc dècimes per damunt.

El quart trimestre, tant la **demanda nacional** com la demanda exterior accentuen els resultats obtinguts al trimestre precedent. Per una part, la demanda nacional intensifica la seva aportació negativa al creixement del PIB. La despesa del consum de les llars accelera la seva contracció per arribar a una taxa de variació del -2,3%,

fet que va en línia amb les dades de la matriculació de vehicles (-47,3% el desembre) i de l'índex de confiança dels consumidors (-34% el quart trimestre). En canvi, la despesa de les Administracions públiques manté la trajectòria a l'alça i arriba al 6,3%. La formació bruta de capital fix té un minvament del 9,1%, tant per l'inversió en bens d'equipament com a la residencial, la primera en consonància amb la producció industrial i la segona amb l'evolució del mercat immobiliari.

Per altra part, la **demanda externa** accentua també l'evolució del trimestre anterior, però a aquest cas l'aportació al creixement del PIB és positiva. Les exportacions i les importacions minven un 7,9% i un 13,2% respectivament, si bé les darreres ho fan de manera més accentuada, la qual cosa permet una saldo exterior positiu. Les exportacions expliquen la seva evolució pel perfil de des-acceleració que tenen els països destinataris. La contracció de les importacions és conseqüència del deteriorament de la demanda nacional.

L'alentiment econòmic de l'entorn du al deteriorament de les exportacions

Taula 5. Evolució de l'economia espanyola

Dades corregides d'efectes estacionals i de calendari. Taxes de variació interanual, (en %)
Volum encadenat referència 2000

	2007				2008			
Trimestre	I	II	III	IV	I	II	III	IV
Agrari i pesquer	4,6	2,5	2,8	2,1	1,1	-0,1	-0,5	-2,7
Indústria i energia	3,5	2,8	2,5	1,1	0,3	-1,4	-2,2	-4,7
Construcció	3,8	4,3	3,1	2,8	1,5	-2,0	-4,6	-8,0
Serveis	4,5	4,6	4,3	4,8	4,0	3,7	2,9	1,7
PIB a preus de mercat	4,0	3,9	3,6	3,3	2,7	1,8	0,9	-0,7

Font: INE

Quant a l'**oferta**, el quart trimestre de 2008 tots els sectors registren desacceleracions respecte al trimestre precedent.

A la branca de l'**energia i indústria**, la desacceleració es dona per tercer trimestre consecutiu i la taxa de creixement es queda en el -4,7%. L'energia, que venia presentant taxes de creixement positives fins el tercer trimestre, arriba al quart amb un creixement nul. En canvi, el perfil del valor afegit generat per la indústria és de deteriorament, i la seva taxa és de -5,5%. Els diferents indicadors d'activitat ho confirmen, com ara, l'índex de producció industrial (-15,5% el desembre) i l'índex de xifra de negocis de la indústria (-18,0% el desembre).

trimestre un 3,1%, el que suposa un minvament de gairebé 602 mil llocs de feina en un any. S'observa també que la branca dels serveis és la única que genera un augment d'ocupació. Amb dades de la Seguretat Social, el nombre d'afiliats a darrer dia de desembre de 2008 és de 18,3 milions de persones, el que suposa un minvament del 4,6% respecte la mateixa dada de 2007. A la desagregació per sectors, la contracció dels afiliats és present a tots ells, excepte a la branca agrària (2,8%); i és més intensa a la construcció (-23,9), front la dels serveis (-1,3%) i la de indústria (-7,3%).

La taxa d'atur mostra una evolució a l'alça, en línia amb la desacceleració de l'activitat econòmica. Aquesta taxa arriba el gener al 15,5%, front el 14,4% de desembre.

Tots els sectors mostren creixements per davall dels registrats al trimestre precedent

L'activitat de la **construcció** és la que presenta les contraccions més destacades. El quart trimestre es contreu un -8,0%, front el -4,6% del tercer. Els afiliats vinculats a la construcció cauen notablement, com es veurà a la part de mercat laboral; les vendes de ciment minven un -21,5% el juliol; i els preus dels habitatges lliures del conjunt nacional cauen un 3,3% el quart trimestre.

La branca dels **serveis** es caracteritza aquest trimestre per ser l'única amb taxa de creixement positiva, tot i que també és desaccelera. Així, els serveis passen del 2,9% de creixement interanual el tercer trimestre al 1,7% el quart. Els serveis de mercat s'alenteixen fins el 0,7%. L'índex d'activitat del sector serveis confirma aquesta evolució amb desacceleracions que arriben al -12,7% el desembre. Per contra, els serveis de no mercat accentuen el seu dinamisme, amb línia amb l'evolució de la despesa de les Administracions públiques.

El **mercat laboral** manté la desacceleració dels trimestres anteriors. L'ocupació (mesurada en termes de llocs de feina equivalents a temps complet) es redueix el quart

La inflació davalla el gener fins el 0,8%

La evolució dels **preus de consum** manté el perfil de contracció. Així, la inflació de gener davalla fins el 0,8%, el que marca la taxa de creixement més baixa des de juny 1969. En comparació amb la taxa del mes precedent, és sis dècimes inferior i, comparat amb la taxa del mateix mes de 2007, és 2,3 punts més baixa. Per grups, cal comentar que els que més augmenten són habitatge (4,6%) i begudes alcohòliques i tabac (4,0%). Contràriament, els grups que registren les taxes de variació més negatives són transport (-6,7%), per l'evolució dels preus energètics, i vestit i calçat (-1,7%), degut a un efecte de rebaixes més intens que el de l'any anterior.

Quant a la inflació subjacent, la data de gener la situa en el 2,0%. Aquesta taxa no té en compte els productes més volàtils, i per tant, indica cap a on tendeix l'índex general a mig termini.

Finalment, l'índex de preus de consum harmonitzat de gener coincideix amb la taxa avançada, que era del 0,8%. La diferència amb la taxa avançada de la Zona euro (1,1%) és de tres dècimes.

II. ILLES BALEARS

Taula 6. Evolució de l'economia balear

Taxes de variació del VAB a preus constants (en %)

	Anual				Trimestral							
	2005	2006	2007	2008	2007 (e)				2008 (a)			
		(e)	(e)	(a)	I	II	III	IV	I	II	III	IV
Balears	2,4	2,8	3,0	1,2	3,0	3,0	3,1	3,0	2,1	1,5	1,0	0,2
Agropesquer	2,1	3,5	2,0	0,8								
Indústria	1,2	1,7	1,5	0,5	1,5	1,4	1,4	1,4	1,0	0,6	0,3	0,1
Construcció	2,5	3,7	3,7	-1,4	3,9	4,0	3,8	3,0	0,2	-0,8	-1,8	-2,9
Serveis	2,5	2,8	3,1	1,6	3,0	3,0	3,2	3,1	2,5	1,9	1,4	0,7

Font: Conselleria d'Economia, Hisenda i Innovació.

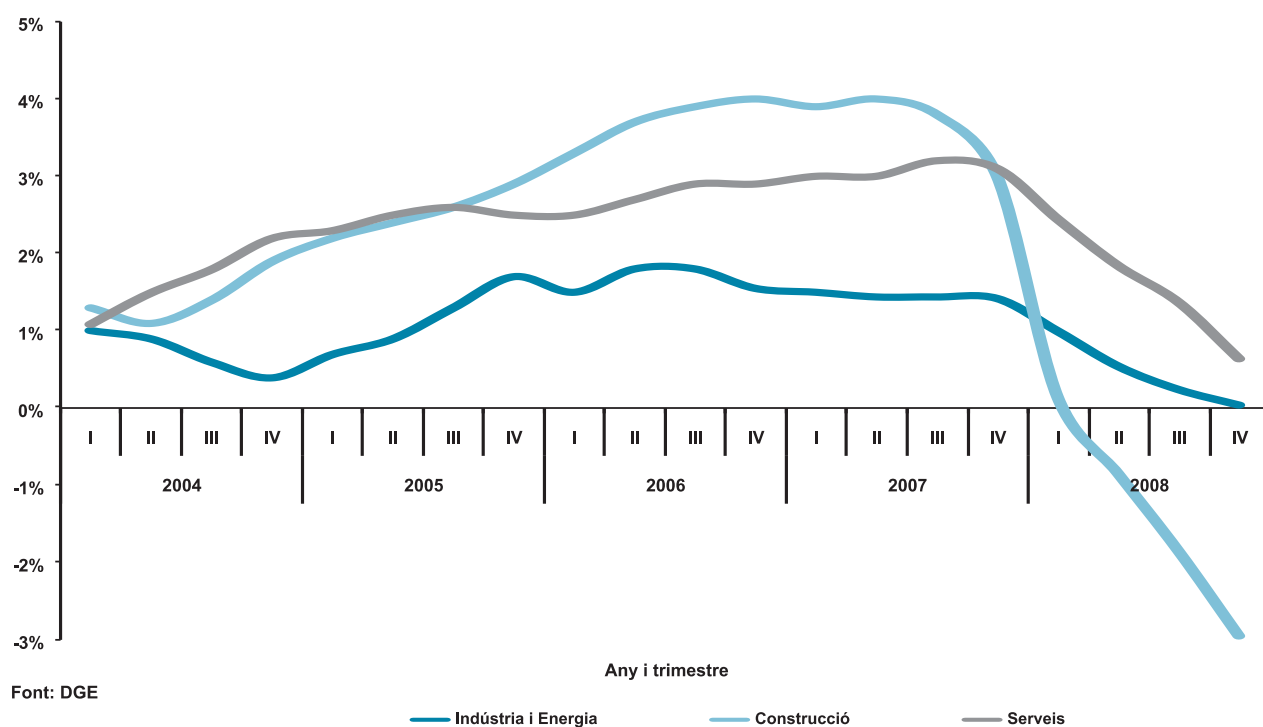
a: avanç e: estimació

L'economia dels països avançats ha sofert un refredament al llarg de l'any passat, el qual es preveu continuï el 2009. Les Illes Balears, amb una economia oberta molt relacionada amb el seu entorn, no són alienes a aquest procés i també han alentit el ritme de creixement el 2008. En el quart trimestre, la taxa de creixement interanual se situa en un 0,2%, una xifra que no es registrava des de final de 2002. Com ja es va comentar en el butlletí passat, les dificultats de les empreses i els particulars per accedir al crèdit recreen el consum, tant intern com extern, i afecten l'economia real. Per al conjunt de 2008 la taxa de creixement es xifra en un 1,2%.

Una mostra de l'abast global de la crisi econòmica és que tots els sectors presenten en el quart trimestre de 2008 taxes de creixement interanual inferiors a l'1%. Fins i tot, a mesura que es disposa de més informació estadística, s'han revisat a la baixa algunes estimacions corresponents a trimestres anteriors. Com es pot comprovar en el

gràfic 5, la caiguda més important la presenta el sector de la construcció, que es contreu un -2,9% i agreuja la recessió tècnica confirmada ja el tercer trimestre. Les restriccions de crèdit han afectat aquesta activitat tant pel que fa a l'oferta com a la demanda i els efectes que tot plegat ha tingut han resultat més intensos. La **indústria i l'energia** també han frenat el creixement el 2008, i han arribat pràcticament a l'estancament en el darrer trimestre. Fàbriques amb tradició a les Illes Balears, com El Caserío, la casa Buades o fàbriques de pell i calçat, travessen dificultats i fins i tot en perilla la continuïtat. La disminució de l'activitat dels comerços de les Illes Balears i de la restauració ha afectat el sector de **serveis**, que ha crescut un 0,7% en el darrer trimestre de 2008 respecte del mateix període de 2007. L'evolució futura està molt condicionada al desenvolupament de la pròxima campanya turística.

Gràfic 5. Variació del VAB de les Illes Balears per sectors.

El deteriorament de l'economia s'estén a totes les illes. Menorca, que ja presentava un dinamisme més baix al llarg de 2007, encara redueix més el ritme d'activitat i presenta una dècima negativa el darrer trimestre de l'any.

Mallorca i l'arxipèlag de les Pitiüses mostren una evolució molt semblant entre si, i tanquen el 2008 amb un creixement mitjà d'1,3% i 1,4%, respectivament.

Taula 7. Creixement del VAB de l'agricultura, ramaderia i pesca

Taxes de variació interanual a preus constants (en %)

2002	2003	2004	2005	2006 (e)	2007 (e)	2008 (a)
2,1	1,0	5,1	2,1	3,5	2,0	0,8

a: avanç e: estimació

Font: Conselleria d'Economia, Hisenda i Innovació

L'afiliació a la Seguretat Social de l'agricultura i la ramaderia no presenta variacions significatives en els dos darrers trimestres de 2008 i se situa en 8.062 afiliats el darrer dia de l'any, 175 afiliats menys respecte del tri-

mestre anterior. Mentre que aquesta ocupació té una tendència positiva a les illes de Mallorca i Menorca, es presenta en sentit contrari a les Pitiüses, amb una variació interanual del -5,4%.

Taula 8. Afiliació a la SS a l'agricultura

	Darrera dada		Cicle-tendència T_{t-k}^t (%)	
Balears	4t trim	8.062	→	0,8
Mallorca	4t trim	6.661	↗	4,4
Menorca	4t trim	714	↗	3,0
Pitiüses	4t trim	687	↘	-4,4

Font: TGSS i elaboració pròpia

Agricultura

Els indicadors de volum de negoci en el mercat central de Mallorca discrepen dels valors negatius presentats fins a l'agost, perquè mostren una variació positiva en el darrer trimestre de l'any, en què el volum incrementa un 2,5%, en comparació amb les dades del mateix període de 2007. La variació experimentada és més pronunciada en el mercat de la fruita que en el de l'hortalissa, tot i que la variació en els preus mostra per a ambdues uns resultats clarament en descens.

La situació de crisi econòmica general afecta també el sector primari

Si comparem les dades obtingudes del quart trimestre amb les dels darrers dos anys, comprovam que la situació de crisi econòmica general afecta també el sector primari. Això dona lloc a un cert malestar entre els pagesos de les Illes Balears, perquè els seus guanys cauen a causa de la baixada dels preus en origen, la qual no es

correspon amb la variació dels preus que es trasllada al consumidor final. Aquesta dispersió de preus en els diferents marges que apliquen els intermediaris en els productes que comercialitzen fomenta que les associacions de consumidors i agricultors reclamin una llei de regulació de marges comercials.

En tot això hi ha una dada positiva, si consideram la injecció dels doblers per al desenvolupament rural obtinguts de l'expectativa de la rebaixa de les ajudes directes provinents de la Unió Europea, coneguda com "modulació". Aquesta reforma de la política agrària comuna (PAC), pactada pels ministres d'Agricultura de la Unió Europea, ja ha obtingut resposta amb la recepció de la primera línia d'ajudes per a pagesos i ramaders de les Illes Balears. Així mateix, el Govern de les Illes Balears destina 16 milions d'euros més al sector agrari i ramader per fomentar la inversió en el desenvolupament sostenible del medi rural, com també per modernitzar les explotacions. Per altra banda, al darrer any, un total de 57 joves agricultors s'incorporen a l'activitat agrícola gràcies a la línia d'ajuts d'1,7 milions d'euros presentada per la Conselleria d'Agricultura i Pesca, davant els 35 que ho van fer en l'última convocatòria.

Taula 9. Indicadors de l'agricultura

Mercat central de Mallorca		Darrera dada		Variació (%)			
		Tones	Milers d'€	Tones		Milers d'€	
Fruita	4t trim	4.435,5	4.456,7	↗	7,2	↘	-26,4
Hortalisses	4t trim	5.752,6	5.548,7	→	-0,8	↘	-34,0
Total	4t trim	10.188,0	10.005,3	↗	2,5	↘	-30,8
Mercaderies agràries exportades							
Patates	gener-octubre	25.921,3	12.771,1	↗	23,0	↗	20,6
Regne Unit	gener-octubre	15.827,6	7.565,2	↗	30,4	↗	21,2
Dinamarca	gener-octubre	6.025,7	3.229,7	↗	5,8	↗	10,6
Alemanya	gener-octubre	2.226,9	1.046,9	↗	48,9	↗	86,3
Goma de garroví	gener-octubre	838,4	7.881,9	↘	-22,9	↘	-24,7
Alemanya	gener-octubre	195,5	1.825,7	↘	-39,2	↘	-43,3
Dinamarca	gener-octubre	159,0	1.510,3	↘	-30,0	↘	-36,4
Vins i licors	gener-octubre	789,3	3.464,2	↗	165,8	↗	11,6
Alemanya	gener-octubre	275,9	1.163,0		-	↗	6,7
Suïssa	gener-octubre	51,5	427,5	↗	129,9	↗	152,1
Rússia	gener-octubre	121,5	307,3	↗	3,7	↘	-4,2

Font: Mercapalma, Consejo Superior de Cámaras de Comercio, Industria y Navegación de España

L'exportació de la patata continua tenint resultats positius en els nostres mercats compradors, més accentuats en el mercat anglès i en l'alemany. Malgrat aquestes dades, les precipitacions i temperatures dels darrers mesos anticipen dificultats en la recollida del cultiu de la patata i fan preveure una exportació més baixa durant el 2009. Una dada destacada és l'aprovació de la nova norma de qualitat comercial per a les patates de consum al mercat nacional, que pretén millorar la qualitat del producte al mercat, orientar la producció a les exigències dels consumidors, i facilitar les relacions comercials en un marc de competència lleial, contribuint així a incrementar la rendibilitat de la producció.

Les precipitacions abundants dels darrers mesos fan preveure dificultats en la recollida de la patata

Les exportacions de goma de garroví baixen tant en pes com en valor monetari. El temporal d'aquest hivern no ajudarà a la recuperació i, a més, en dificultarà la recol·lecció.

Quant als vins i licors, continua la tendència positiva en les exportacions. Si bé la major part de la producció es destina al mercat insular, s'estan obrint mercats a Suïssa, Àustria, Dinamarca, el Japó i els Estats Units. Amb tot, i gràcies als estudis que ha fet la Conselleria d'Agricultura i Pesca entre més de 25 varietats de raïm

autòctones, la varietat de raïm negre gorgollassa i la giró blanc se sumen a la llista de varietats permeses per elaborar vins a Mallorca, mentre que la garnatxa blanca serà autoritzada, a causa de la seva bona adaptació a la terra de Formentera.

Si bé el Consell Regulador de la Denominació d'Origen (DO) oli de Mallorca augura una collita d'olives sensiblement menor a la de 2007, es confia que l'increment d'explotacions agràries que s'han incorporat pugui pal·liar el descens de la producció. Segons el representant de la DO, el 80% de l'oli de Mallorca es comercialitza a les Illes Balears, el 7% a la península, i la resta a l'estranger, principalment a Alemanya, el Japó, Noruega, els Estats Units, el Canadà i França. Les exportacions van augmentar un 38% l'any passat.

Producció agrària ecològica

El 2008 hi ha hagut un creixement important en l'extensió de les explotacions agràries ecològiques, més accentuat a l'illa de Menorca, en què es registra un increment del 70% respecte de l'any passat. Les pastures i els farratges, els boscs i la recol·lecció silvestre, com també els cereals i les lleguminoses continuen sent el cultiu ecològic més important en superfície a les Illes Balears.

Creixement important en les explotacions ecològiques de Menorca

Taula 10. Indicadors de la producció agrària ecològica

Superfície (hes)	Darrera dada		Variació (%)	
Mallorca	2008	18367,4	↗	35,4
Menorca	2008	4254,4	↗	72,3
Eivissa	2008	385,0	↗	34,6
Formentera	2008	1,0	→	0,0

Font: Consell Balear de la Producció Agrària Ecològica-CBPAE

El mercat de la ramaderia ecològica pateix dificultats, atès que el preu del menjar per al bestiar s'ha incrementat a causa del transport, ja que no és suficient el menjar ecològic que es fa a les Illes Balears per a tota la

ramaderia. No obstant això, i malgrat que el moment econòmic no ajuda a l'hora de comprar carn de qualitat, l'interès per part del consumidor fidel es manté o fins i tot augmenta.

Ramaderia

En els escorxadors de les Illes Balears, la variació de la carn sacrificada, que presentava un descens general fins a l'octubre, es recupera en aquest quart trimestre, amb una variació interanual positiva per a tots els mercats. El mercat que presenta un augment més important és el del porc, mentre que el de les aus es manté baix, després que el 2007 es consideràs superada la crisi aviària.

Aquest sacrifici d'aus autòctones es veu afectat per la situació econòmica, perquè, malgrat que és un producte amb forta demanda, és més car que el forà.

D'altra banda, el Govern de les Illes Balears invertirà 14 milions d'euros en la modernització del sector boví, amb inversions que ajudaran a mantenir un sector que ha experimentant un descens en el nombre d'explotacions i que és tan important a l'illa de Menorca.

Taula 11. Indicadors de la ramaderia

Carn sacrificada als escorxadors (Tones)	Darrera dada		Variació (%)	
Boví	gener-desembre	3.724,97	↗	21,9%
Oví	gener-desembre	2.077,48	↗	11,1%
Porc	gener-desembre	3.742,53	↗	24,1%
Porcella	gener-desembre	1.240,87	↗	8,2%
Aus	gener-desembre	5.177,40	↗	3,7%

Font: Conselleria d'Agricultura i Pesca

Pesca

En el sector pesquer, l'ocupació ha tengut variacions negatives en totes les illes. Ha presentat, per tant, una

tendència baixista, i ha arribat als 710 afiliats a la Seguretat Social en el darrer trimestre de 2008.

Taula 12. Afiliació al sector pesquer

	Darrera dada		Cicle-tendència T_{t-k}^t (%)	
Balears	4t trim	710	↘	-2,8
Mallorca	4t trim	496	→	-1,0
Menorca	4t trim	103	↘	-5,2
Pitiüses	4t trim	111	↘	-8,5

Font: TGSS i elaboració pròpia

La producció pesquera declarada a les Illes Balears en el quart trimestre de 2008 va ser de 630.488 kg, amb un valor en primera venda de 4.029.230€. En comparació amb el mateix trimestre de l'any 2007 (664.875Kg i 4.373.882€), aquestes dades suposen unes minves del 5,2% en pes i del 7,9% en valor econòmic. En contra del que és habitual, i com en el quart trimestre de 2006, el preu mitjà del peix ha baixat, en aquesta ocasió, un 2,9% (de 6,58€/kg a 6,39€/kg).

Les diferències entre el quart trimestre de 2008 i el de 2007 es deuen a dos factors:

— Pel que fa a les captures, cal recordar que des del novembre de 2008 la flota d'arrossegament de Mallorca fa una aturada d'un dia a la setmana (reducció del 20% de l'esforç), un fet destacable, perquè

aquestes embarcacions aporten el 75% de les captures del conjunt de la flota, i que encara tindrà més repercussions en el primer trimestre de 2009.

— Pel que fa al valor econòmic en primera venda i al preu mitjà del peix, les diferències es deuen, bàsicament, al pes que té la gamba vermella (*Aristeus antennatus*) en l'economia de la pesca balear. Les sis tones més de gamba de 2007 suposen 100.000€. En canvi, l'any 2008 la temporada de llampuga i espècies associades (el verderol, en particular) ha estat excel·lent, cosa que ha suposat una entrada de 350.000€ per a la flota d'arts menors de Mallorca, l'illa on bàsicament es pesquen aquestes espècies.

Quant a la resta de fluctuacions, són les pròpies de l'activitat i, en principi, les atribuïm a causes naturals.

Taula 13. Indicadors producció pesquera

Captures	Darrera dada			Variació (%)			
		Pes (Kg)	Milers d'€	Pes(Kg)		Milers d'€	
Gerret	4t trim	60.877	108.913	↘	-12	↘	-19
Gamba vermella	4t trim	32.086	1.029.345	→	-1	↘	-9
Moll vermell	4t trim	27.059	162.733	↘	-25	↘	-25
Morralla	4t trim	36.146	107.274	↘	-7		n.d
Sorell	4t trim	27.941	n.d	↗	8		n.d
Rajada	4t trim	24.272	n.d	↘	-4		n.d
Gall de Sant Pere	4t trim	n.d	176.011		n.d	→	0
Caproig	4t trim	n.d	125.589		n.d	↘	-9
Calamar	4t trim	25.529	336.357		n.d	↗	83
Escamarlà	4t trim	n.d	200.083		n.d	↘	-12
Llampuga	4t trim	44.108	235.207		n.d	↗	42
Cirviola/Verderol	4t trim	29.774	126.130		n.d		n.d

Font: DG pesca

2 Indústria i energia

Taula 14. Creixement del VAB de la indústria i energia

Taxes de variació interanual a preus constants (en %)

Anual				Trimestral							
2005	2006	2007	2008	2007 (e)				2008 (a)			
	(e)	(e)	(a)	I	II	III	IV	I	II	III	IV
1,2	1,7	1,5	0,5	1,5	1,4	1,4	1,4	1,0	0,6	0,3	0,1

a: avanç e: estimació

Font: Conselleria d'Economia, Hisenda i Innovació

El sector de la indústria i l'energia registra una primera estimació de creixement per a les Illes Balears del 0,1% en el quart trimestre de 2008. L'indicador de clima industrial (ICI), que representa el grau d'optimisme dels empresaris del sector respecte de la situació actual i les perspectives d'evolució futura, continua amb un comportament negatiu. El saldo d'opinions empresarials, de conformitat amb l'enquesta de conjuntura industrial, mostra una taxa de variació de l'ICI en el mes de gener de -31,1%.

El mercat de treball del sector presenta un descens important en el nombre de treballadors assalariats (-6,7%), mentre que els autònoms es mantenen. En el mes de desembre de 2008 es registren 28.191 treballadors ocupats en el sector de la indústria i l'energia, dels quals gairebé 6.000 són autònoms. Pel que fa a les dades d'afiliats a la Seguretat Social per illes, el quart trimestre registra una tendència a la baixa en totes.

Continua la desacceleració del sector de la indústria

Energia

La facturació d'energia elèctrica total per a les Illes Balears presenta en el mes de desembre un increment tendencial del 2,4%. Les Pitiüses, amb un 6,3%, mostren el dinamisme més important de l'arxipèlag, seguides de Mallorca, amb un 4,8%, mentre que a Menorca la facturació es manté. En el quart trimestre de 2008, el nombre d'afiliats a la Seguretat Social en el subsector de l'energia s'ha incrementat un 3,9% i sumen 2.608 per al total de les illes.

Increment tendencial del 2,4% de la facturació elèctrica total

El nou sistema de tarifa elèctrica decretat pel Ministeri d'Indústria, Turisme i Comerç, ha generat sorpresa entre els consumidors. Aquesta modificació suposa que el pagament es fa mensualment, a partir d'una estimació el primer mes i es regula la despesa real en el segon. Amb la finalitat d'unificar criteris i establir una via de canalització i tramitació de les denúncies rebudes per aquest motiu, l'executiu autonòmic, la companyia elèctrica i les

associacions de consumidors han constituït una mesa de mediació per resoldre els problemes ocasionats per la nova facturació mensual, els quals han coincidit amb les baixes temperatures dels darrers mesos, que produeixen un increment de la factura elèctrica per l'augment de consum, i amb una pujada de la tarifa energètica per a 2009 que és aproximadament d'un 4% i està per damunt de la inflació. D'altra banda, s'ha de destacar que al juliol, el mercat elèctric serà lliure a Espanya, desapareixeran les tarifes regulades pel Ministeri d'Indústria, Turisme i Energia i els consumidors podran decidir l'oferta que els interessi més, si bé es mantindrà la tarifa d'últim recurs per a usuaris que compleixin determinats requisits.

La potència elèctrica instal·lada a les Illes Balears augmentà un 5,6% durant el 2008 respecte de l'any anterior, segons dades facilitades per Red Eléctrica de España. Aquesta mesura és molt important per donar resposta a l'increment de la demanda, que l'any passat va ser del 2,2% a les Illes Balears. L'avanç de l'informe 2008 del Sistema Eléctrico Espanyol, elaborat per Red Eléctrica, també reflecteix que el consum elèctric s'ha incrementat tots els mesos excepte juny i novembre. La màxima demanda de potència a l'estiu va ser el 12 d'agost i a l'hivern, el 15 de desembre.

Les companyies Gesa i Gas Natural es disputen el subministrament del gas canalitzat a Mallorca, amb vista a la posada en marxa del gasoducte prevista per al mes de juliol. La distribució es farà a partir de dos eixos principals: Palma-Alcúdia i Palma-Manacor. A partir d'aquests eixos, es derivaran trams secundaris per arribar a les llars de l'illa.

Indústria

La xifra de negocis de les empreses industrials de les Illes Balears va ser de 4.753,3 milions d'euros l'any 2007, de conformitat amb l'enquesta industrial d'empreses publicada per l'INE el febrer d'enguany.

L'índex de producció industrial (IPI) reflecteix en el mes de desembre una desacceleració significativa del sector del -15,1% per a les Illes Balears. La mitjana de l'any 2008 s'ha situat en un -4,6%. La facturació acumulada d'energia elèctrica en el sector de la indústria a les Illes Balears fins al mes de desembre de 2008 experimenta un descens del -15,7%. Per illes, **Mallorca** i **Menorca** presenten un descens important, mentre que **Eivissa** augmenta lleugerament.

L'IPI reflecteix una desacceleració notable (-15,1%)

Per illes, els afiliats a la Seguretat Social per subsectors el quart trimestre de 2008 mostren en general una davallada de l'ocupació. Aquest darrer any s'ha produït el cas que algunes empreses industrials amb tradició a les Illes Balears estan en tràmits d'expedients de regulació d'ocupació (ERO).

Exportacions

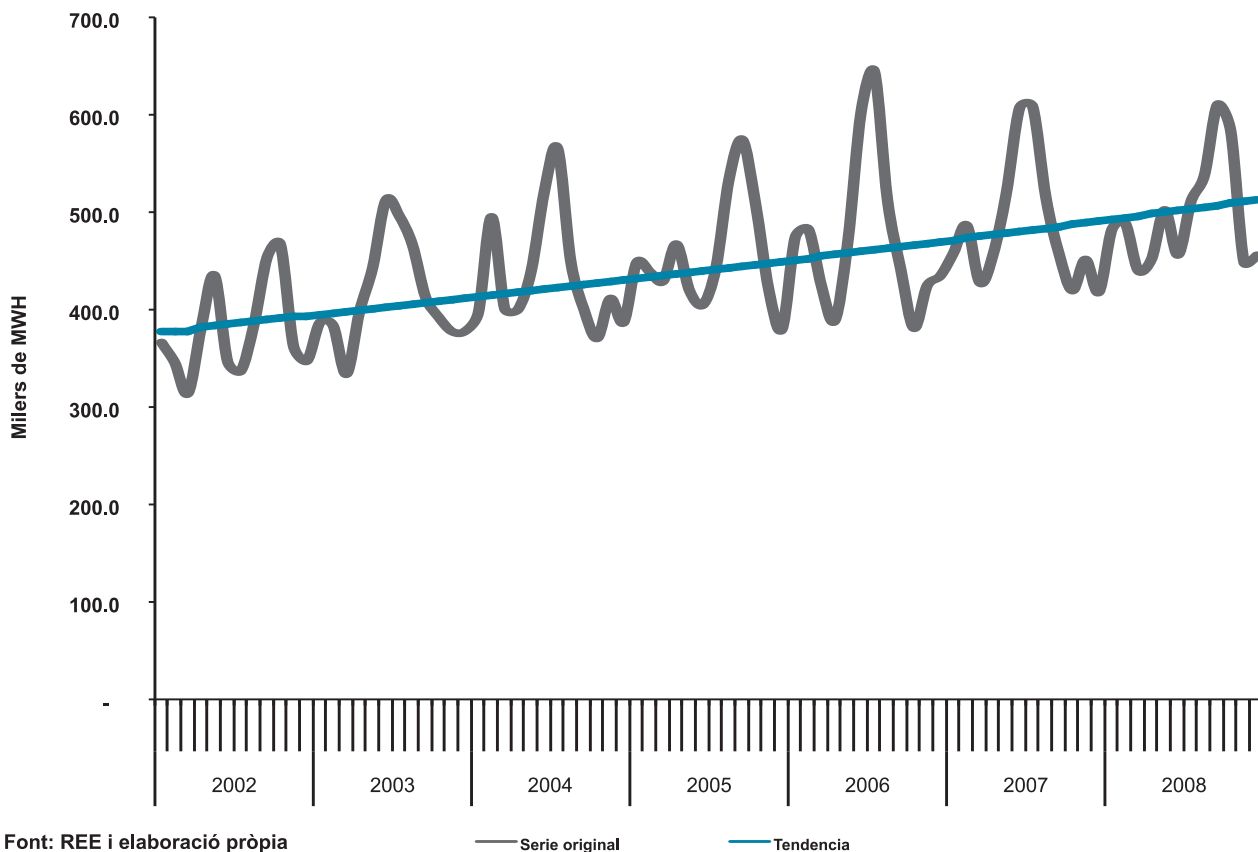
Fins al mes d'octubre de l'any 2008, les operacions d'exportacions dutes a terme per les Illes Balears han arribat a un import de 1.195,9 milions d'euros, una xifra que suposa un increment de l'1,9% respecte de les operacions de l'any 2007 en el mateix període. Malgrat la difícil situació per la qual passa el sector del calçat, aquest continua sent el capítol aranzelari que més ven a l'exterior, 113,4 milions d'euros, un 9,5% del total d'exportacions de les Illes Balears. El volum d'exportacions ha augmentat un 3,3% respecte del mateix període de l'any passat. Destaquen les exportacions a França, Alemanya i Itàlia, que han augmentat un 23,6%, un 12,1% i un 14,6% respectivament.

Així mateix, destaca l'augment de les exportacions de pell i cuir, un 54,6%, en especial per l'augment dels dos destinataris principals, el Marroc i Hong Kong. Gairebé es triplica el valor de les vendes de pell preparada. El capítol de roba i complements descendeix notablement, un -25,5%, encara que ha augmentat el valor d'aquests elements importat per Jamaica.

Les operacions de vendes exteriors d'olis essencials i de perfumeria suposen un import de 22,65 milions d'euros, la qual cosa comporta un increment del 48,7% respecte de les vendes registrades en el mateix període de l'any anterior. Entre els països destinataris, destaca la xifra venuda al Països Baixos. En el subsector de la joieria i bijuteria, les exportacions als Estats Units descendeixen un -32,6%, una davallada que es compensa en part pels augments de les operacions a Grècia. El capítol de mobles augmenta un 24%, en gran part com a conseqüència de l'augment de les vendes destinades a República Dominicana i a Jamaica.

Les exportacions augmenten un 2%

Gràfic 6. Energia elèctrica mensual demandada a les Illes Balears.

Taula 15. Indicadors de la indústria i l'energia

Balears	Darrera dada		Cicle-tendència T_{tk}ⁱ (%)	
Facturació energia elèctrica total (MWh)	desembre	451.721	↗	2,4
Facturació energia elèctrica indústria (MWh)	desembre	18.497	↘	-15,7
Índex de producció industrial	desembre	88,3	↘	-11,5
Ocupats totals a indústria i energia	desembre	28.191	↘	-5,4
Assalariats	desembre	22.198	↘	-6,7
Autònoms	desembre	5.993	→	-0,1
Ocupats segons activitats				
Energia elèctrica, gas i aigua	4t Trim	2.608	↗	3,9
Agroalimentari	4t Trim	5.011	→	0,2
Tèxtil, cuir i calçat	4t Trim	2.469	↘	-12,9
Metal·lúrgia	4t Trim	3.306	↘	-4,4
Minerals no metal·lics	4t Trim	2.792	↘	-11,1
Fusta i suro	4t Trim	2.016	↘	-8,5
Paper i edició	4t Trim	2.630	↘	-5,8
Material de transport	4t Trim	2.471	↘	-3,8
Mallorca				
Facturació energia elèctrica total (MWh)	desembre	356.614	↗	4,8
Facturació energia elèctrica indústria (MWh)	desembre	14.600	↘	-19,2
Ocupats segons activitats	4t Trim	22.281	↘	-6,2
Energia elèctrica, gas i aigua	4t Trim	2.267	↗	3,6
Agroalimentari	4t Trim	3.850	→	0,8
Tèxtil, cuir i calçat	4t Trim	1.464	↘	-10,3
Metal·lúrgia	4t Trim	2.679	→	-1,1
Minerals no metal·lics	4t Trim	2.363	↘	-13,1
Fusta i suro	4t Trim	1.423	↘	-5,9
Paper i edició	4t Trim	2.110	↘	-6,9
Material de transport	4t Trim	2.019	→	-0,1
Menorca				
Facturació energia elèctrica total (MWh)	desembre	44.192	→	1,6
Facturació energia elèctrica indústria (MWh)	desembre	2.706	↘	-4,6
Ocupats segons activitats	4t Trim	4.006	↘	-12,7
Energia elèctrica, gas i aigua	4t Trim	263	↗	2,2
Agroalimentari	4t Trim	749	↘	-5,9
Tèxtil, cuir i calçat	4t Trim	870	↘	-22,9
Metal·lúrgia	4t Trim	362	↘	-12,1
Minerals no metal·lics	4t Trim	215	↘	-5,4
Material de transport	4t Trim	212	↘	-32,4
Fusta i suro	4t Trim	453	↘	-7,7
Paper i edició	4t Trim	298	→	0,1
Pitiüses				
Facturació energia elèctrica total (MWh)	desembre	50.915	↗	6,3
Facturació energia elèctrica indústria (MWh)	desembre	1.191	↗	2,5
Ocupats segons activitats	4t Trim	1.904	↘	-5,9
Agroalimentari	4t Trim	418	↘	-2,1
Paper i edició	4t Trim	222	↗	3,2
Metal·lúrgia	4t Trim	265	↘	-17,8
Minerals no metal·lics	4t Trim	214	→	2
Material de transport	4t Trim	240	→	1,4

Font: TGSS, Gesa-Endesa, DG d'Economia, INE.

Taula 16. Principals béns industrials exportats des de les Balears

De gener a octubre 2008

Principals mercats exteriors	Milers d'€	Var. (%)
Calçat	113.418	3,3%
França	18.963	23,6%
Alemania	18.438	12,1%
Itàlia	18.005	14,6%
Regne Unit	10.503	2,6%
Grècia	8.078	10,5%
Portugal	3.828	-7,8%
Pell i cuiro	13.465	54,6%
Marroc	4.928	16135,1%
Hong Kong	4.324	1709,5%
Xina	3.624	-55,7%
Pell preparada	2.138	190,3%
França	468	506,6%
Regne Unit	350	127,1%
Alemania	223	86,2%
Roba i complements	2.170	-25,5%
Jamaica	479	351,4%
Mèxic	420	-48,8%
Joieria i bijuteria	6.552	-18,6%
Estats Units	1.068	-32,6%
França	1.067	4,8%
Grècia	423	186,9%
Mobles	18.467	24,0%
Rep Dominicana	6.851	402,8%
Mèxic	6.127	-32,3%
Jamaica	2.529	183,9%
Aixetes	13.574	-23,1%
Rep Dominicana	1.995	292,4%
Hongria	1.725	-45,4%
Mèxic	1.319	4,8%
França	1.194	-22,7%
Olis essencials i perfumeria	22.653	48,7%
Països Baixos	8.751	84,8%
Regne Unit	4.180	12,8%
Itàlia	2.292	164,6%
Total exportacions	1.195.877	1,9%

Font: Consejo Superior de Cámaras de Comercio, Industria y Navegación de España.

Taula 17. Creixement del VAB de la construcció

Taxes de variació interanual a preus constants (en %)

Anual				Trimestral							
2005	2006	2007	2008	2007 (e)				2008 (a)			
	(e)	(e)	(a)	I	II	III	IV	I	II	III	IV
2,5	3,7	3,7	-1,4	3,9	4,0	3,8	3,0	0,2	-0,8	-1,8	-2,9

a: avanç e: estimació

Font: Conselleria d'Economia, Hisenda i Innovació

Un dels sectors més afectats per la crisi econòmica actual és la construcció. Les dificultats dels mercats financers s'han contagiat a l'activitat d'aquesta branca, tant en l'oferta com en la demanda. L'efecte conjunt és una reducció significativa del ritme de creixement que es fa palesa en gairebé tots els indicadors econòmics del sector. S'observa un agreujament de les taxes de creixement negatives enregistrades en els darrers trimestres de 2008 i es tanca l'any amb un -1,4%.

Les dificultats dels mercats financers s'han contagiat a l'activitat de la construcció

L'alentiment de l'activitat ha provocat el deteriorament de l'afiliació i de l'atur. El nombre de treballadors d'alta a la Seguretat Social en la construcció és de 52.000 persones el desembre, un 21,1% menys que el mateix mes de 2007. La caiguda ha tingut lloc principalment en els assalariats, però la reducció en el nombre d'autònoms també ha estat notable. Al final de 2008, la tendència en l'afiliació en els dos règims era marcadament negativa (-13% per als assalariats i -6% per als autònoms), i es deixaven enrere els forts increments de principi de l'any passat. Fruit de l'eliminació d'ocupació, la xifra d'aturats registrats de la construcció s'ha duplicat, i s'ha arribat a tancar el 2008 amb 15.561 persones. La reducció de la força laboral del sector és present en totes les illes, si bé a les Pitiüses es mostra lleugerament menys intensa.

Taula 18. Indicadors de la construcció

Balears	Darrera dada		Cicle-tendència T _{t-k} ^t (%)	
Assalariats	desembre	35.451	↘	-13,2
Autònoms	desembre	16.613	↘	-6,1
Vendes aparents ciment (tones)	juliol	50.927	↘	-30,5
Preu habitatge (€/m²)	4t trim	2.391	→	-0,4
Mallorca				
Assalariats	4t trim	28.092	↘	-25,9
Autònoms	4t trim	13.203	↘	-5,4
Valor mig de l'habitatge (€/m²)				
Palma	2n sem	2.342	↘	-5,0
Manacor	2n sem	1.580	↘	-4,0
Inca	2n sem	1.783	↘	-3,6
Menorca				
Assalariats	4t trim	3.302	↘	-22,7
Autònoms	4t trim	1.446	↘	-6,6
Valor mig de l'habitatge (€/m²)				
Maó	2n sem	2.055	↘	-2,8
Ciutadella	2n sem	2.027	↘	-2,3
Pitiüses				
Assalariats	4t trim	4.057	↘	-18,2
Autònoms	4t trim	1.964	→	0,1
Valor mig de l'habitatge (€/m²)				
Eivissa – vila	2n sem	2.241	↘	-3,3
Sant Antoni de Portmany	2n sem	2.036	↘	-4,0

Font: MTSS, Oficemen, Ministeri de Foment, Ministeri de l'Habitatge, i Sociedad de Tasación, i elaboració pròpia

El sector residencial ha sofert fortes baixades. Segons dades de l'Associació de Constructores de Balears, la inversió en habitatge nou i les reformes en projecte van arribar a 841 milions d'euros en els primers onze mesos de 2008, gairebé la meitat del que s'havia registrat en el mateix període de 2007. Segons aquest mateix balanç d'edificació, la inversió en modernització hotelera va ser de 62,1 milions d'euros, un 35% més respecte de l'any anterior. Aquestes inversions es veuran en part impulsades pel Pla Renove de Turisme, que assumeix el finançament dels fons posats a la disposició de les entitats financeres. La tendència de la licitació pública mesurada en termes constants també assenyalava variacions negatives (-20,3% al novembre). Tot i això, aquesta xifra és encara superior a la que s'havia enregistrat un any enrere (-39,5%).

El sector residencial ha sofert fortes baixades

Al final de 2008, els preus de l'habitatge han marcat oficialment les primeres baixades. L'índex de preus de l'habitatge publicat per l'Institut Nacional d'Estadística (INE), basat en el valor escripturat davant notari, mostra una davallada de -2,6% en el tercer trimestre de 2008 res-

pecte del mateix període de l'any anterior (la dada referent al quart trimestre es publicarà el darrer dia d'aquest mes de març). Paral·lelament, l'evolució dels preus registrats pel Ministeri de l'Habitatge, calculats a partir del valor de les taxacions, registren a les Illes Balears una caiguda interanual de -1,2% en el darrer trimestre de 2008, això és, un -0,4% en la seva tendència.

Les dificultats per aconseguir finançament han reduït el nombre d'hipoteques constituïdes, que marca una variació tendencial de -44% el passat mes de novembre. Les transaccions immobiliàries també han minvat significativament i la compravenda d'habitatge pràcticament s'ha reduït a la meitat. Actualment, l'euríbor, tipus d'interès de referència de la majoria de crèdits hipotecaris, s'ha situat a poques dècimes per sobre del 2%, el nivell actual del tipus d'interès marcat pel Banc Central Europeu (BCE). La disminució de la demanda d'habitatge en propietat ha fet que s'incrementés la pressió sobre el lloguer, que s'ha encarat al gener un 4% interanual a les Illes Balears, segons dades publicades per l'INE. Tot i això, cal tenir en compte que, juntament amb aquest augment de la demanda de lloguer, també hi haurà un augment de l'oferta, ja que molts de propietaris que no han venut l'habitatge optaran per oferir-lo en règim de lloguer.

Taula 19. Indicadors avançats de la construcció

Balears	Darrera dada		Cicle-tendència T ^t _{t-k} (%)	
Projectes visats del COAIB				
Pressuposts (milers d'€ constants)	desembre	57.598	⬇️	-33,9
Nombre de projectes	desembre	662	⬇️	-18,7
Nombre d'habitatges	desembre	200	⬇️	-68,4
Licitació pública T ¹⁵ ₁₅ (milers d'€ constants)	novembre	16.426,7	⬇️	-20,3
Mallorca				
Pressuposts (milers d'€ constants)	desembre	40.328	⬇️	-31,9
Nombre de projectes	desembre	508	⬇️	-18,2
Nombre d'habitatges	desembre	174	⬇️	-66,0
Menorca				
Pressuposts (milers d'€ constants)	desembre	5.281	⬇️	-49,7
Nombre de projectes	desembre	82	⬇️	-14,6
Nombre d'habitatges	desembre	16	⬇️	-69,5
Pitiüses				
Pressuposts (milers d'€ constants)	desembre	11.989	⬇️	-35,3
Nombre de projectes	desembre	72	⬇️	-17,7
Nombre d'habitatges	desembre	10	⬇️	-71,8

Font: COAIB, Ministeri d'Habitatge, Ministeri de Foment i DGE

Dades amb € constants base Gener 2005.

L'evolució a mitjà termini del sector de la construcció es pot preveure a partir dels projectes visats en el Col·legi Oficial d'Arquitectes de les Illes Balears (COAIB). Les perspectives per a 2009 no anticipen una recuperació ràpida del sector, ja que la tendència en el nombre de projectes visats, que va esdevenir decreixent a mitjan 2007, ha accelerat la seva caiguda des d'aleshores. El 2008 es van visar un total de 8.622 obres, un 16,4%

menys que el 2007. No sols es redueix el nombre de projectes, sinó també la seva magnitud, ja que els imports pressupostats presenten davallades encara majors. El 2007, l'import mitjà per projecte se situà en 150.000 euros (en termes constants, prenent com a període base el gener de 2005), mentre que per a 2008 no arriba als 100.000 euros. Cal destacar que la caiguda en els pressuposts ha estat més forta a l'illa de Menorca.

4 Serveis

Taula 20. Creixement del VAB del sector serveis

Taxes de variació interanual del VAB a preus constants (en %)

Anual				Trimestral							
2005	2006	2007	2008	2007 (e)				2008 (a)			
	(e)	(e)	(a)	I	II	III	IV	I	II	III	III
2,5	2,8	3,1	1,6	3,0	3,0	3,2	3,1	2,5	1,9	1,4	0,7

a: avanç e: estimació

Font: Conselleria d'Economia, Hisenda i Innovació

El sector de serveis, el de més pes en l'economia balear, redueix la taxa de creixement interanual en els trimestres de 2008 fins que situa la mitjana anual en l'1,6%, sensiblement inferior al 3,1% de l'any 2007. El deteriorament gradual de l'entorn econòmic ha afectat negativament el ritme d'activitat de l'hoteleria i del comerç.

El sector de serveis creix una mitjana anual d'1,6%

L'afiliació a la Seguretat Social del mes de desembre mostra una tendència estable (inferior al 2% en valor

absolut), tot i que el comportament entre les diferents branques és molt divers. Els serveis relacionats amb activitats immobiliàries presenten el quart trimestre una variació interanual en el nombre de treballadors afiliats de -14,7%, en consonància amb l'evolució del sector de la construcció i de la situació del mercat financer. Els serveis vinculats al turisme, com ara l'hoteleria i el transport, també presenten variacions negatives (-5,1% i -3,5%, respectivament). En canvi, les branques que més augmenten les altes a la Seguretat Social són l'educació (6,2%) i les llars que empen personal domèstic (9,4%). Per illes, les Pitiüses mantenen un perfil més dinàmic que les altres.

Taula 21. Indicadors dels serveis

	Darrera dada		Cicle-tendència T _{t-k} ^t (%)	
Afiliats Seguretat Social	desembre	298.622	→	-1,0
Mallorca	4t trim	252.887	→	-1,6
Menorca	4t trim	18.689	→	-1,8
Pitiüses	4t trim	28.074	→	-0,1
Matriculació d'automòbils de turisme per a lloguer (inclou tot terrenys)	desembre	98	↘	-25,1

Fonts: TGSS, Anfac i elaboració pròpia

Les compres de paquets de vacances per a la temporada de 2009 són entre un 15% i un 20% inferiors a les reserves fetes un any enrere. Per tant, l'evolució dependrà de la demanda d'última hora. Una mostra de la reducció en les expectatives amb vista a la campanya de 2009 és el minvament en la matriculació de turismes per a lloguer, que en el mes de desembre redueix la tendència en una quarta part.

Els indicadors generals de l'activitat del sector de serveis publicats per l'Institut Nacional d'Estadística (INE) confirmen la caiguda en la xifra de negocis per a les Illes Balears (-3,8% de mitjana el 2008) i en l'índex de personal ocupat (-1,4%).

4.1 Comerç

Taula 22. Indicadors del comerç

	Darrera dada		Cicle-tendència T_{t-k}^i (%)	
Índex de vendes al detall - termes constants.	desembre	92,9	↘	-8,6
Índex d'ocupació comerç al detall	desembre	96,7	↘	-3,0
Afiliats a la SS activitat comerç i reparació	4t trim	74.957,0	↘	-4,2
Mallorca	4t trim	60.779,0	↘	-3,7
Menorca	4t trim	6.228,0	↘	-4,2
Pitiüses	4t trim	7.950,0	→	0,5

Font: INE, TGSS i elaboració pròpia

En l'activitat del comerç es manté el menor dinamisme. Entre els indicadors d'activitat destaca l'índex de vendes al detall mesurat a preus constants, que registra caigudes des del segon trimestre de 2008. Aquesta evolució s'intensifica als darrers mesos de l'any i el novembre arriba a la menor taxa de creixement des que s'elabora aquest índex (-13,1% interanual). En canvi, el desembre, amb la campanya de Nadal i altres mesures que es comenten més endavant, millora relativament la taxa de creixement d'aquest índex (-6,1%).

La confiança dels consumidors es troba a nivells mínims històrics

La desacceleració econòmica i els seus efectes sobre el mercat laboral han provocat que la confiança dels consumidors se situï a nivells mínims. Això ha comportat una modificació dels hàbits de consum, amb minvament de la despesa efectuada per les llars, ambdues qüestions ja comentades en butlletins anteriors. Malgrat tot, s'espera que l'evolució a la baixa dels preus de consum, la davallada dels tipus d'interès i algunes de les mesures fiscals aprovades pel govern puguin afavorir en part el consum dels propers mesos.

Un dels resultats d'aquest canvi de comportament és l'augment de vendes dels productes de marca blanca, que, segons estudis de consultories privades, ja assoleixen més d'un 30% de les vendes totals del sector. Espanya s'ha convertit en el primer país europeu en domini de la marca blanca, per damunt d'Alemanya, que tradicionalment tenia un fort posicionament. Aquest increment de les marques blanques possiblement està lligat a la forta concentració de la distribució minorista, ja que Carrefour, Eroski i Mercadona controlen el 59% de l'alimentació envasada. Aquestes empreses han optat per una nova estratègia d'estalvi de costos, que suposarà una reestructuració de la xarxa d'establiments i una aposta notable pels productes de les cadenes de distribució. Aquest tipus de productes poden arribar a preus entre un 38% i un 50% més barats que els de les empreses líders, segons els estudis esmenats abans.

Els petits comerços i els vinculats a l'activitat immobiliària són els més afectats per la situació econòmica actual

Els comerços més afectats per la situació econòmica són els petits comerços vinculats a tots els sectors (excepte l'alimentació) i més intensament els relacionats amb l'activitat immobiliària o de la construcció. En els comerços relacionats amb tèxtil i calçat, la temporada d'hivern també va començar amb un ritme d'activitat baix. Atesa aquesta situació i amb l'arribada de la temporada de Nadal, molts de comerços optaren per avançar el període de descomptes, que generalment comença el gener. Aquest fet va ajudar en part que la facturació de Nadal superàs les expectatives, tot i que va quedar molt per davall de la d'un any enrere. L'inici de la temporada de rebaixes va contribuir que el gener s'intensificassin els descomptes, de manera que s'afavorissin les vendes, malgrat que la facturació no arribi als nivells d'anys precedents atès el minvament de preus.

L'evolució per illes de l'ocupació al comerç és molt diversa

Pel que fa a l'ocupació en aquesta activitat, el nombre d'afiliats vinculats a l'activitat del comerç i la reparació del quart trimestre de 2008 s'aproxima als 75.000. Aquesta xifra suposa una davallada del 5,3% respecte del mateix període de 2007. L'evolució per illes és molt diversa. Mentre que a Menorca i Mallorca davalla el nombre d'afiliats (-6,1% i -5,8%, respectivament), a les Pitiüses augmenta (4,0%). L'índex d'ocupació al comerç, elaborat per l'Institut Nacional d'Estadística, mostra també una evolució clarament a la baixa, malgrat el desembre, amb una taxa de variació del -3,2%, i reflecteix una millora de tres dècimes percentuals respecte del mes precedent.

Quant a l'adaptació de la directiva Bolkenstein, ja s'ha elaborat un esborrany de llei de comerç que afecta les Illes Balears i resta pendent de ser aprovada. Quan entri en vigor la futura llei de comerç, s'aixecarà la moratòria actual a tota la comunitat. L'objectiu d'aquesta llei és ordenar el sector del comerç d'acord amb la directiva europea de serveis i amb la nostra realitat territorial. Aquesta nova norma considerarà grans establiments comercials els locals a partir de 2.500 m², tot i que atesa la particularitat d'insularitat del territori, es proposen altres grandàries de superfícies (700 m² per a Mallorca, 400 m² per a Menorca i les Pitiüses i 200 m² per a Formentera). Els grans establiments comercials només es podran ubicar en sòl urbà consolidat i hauran d'acreditar una certificació municipal en què s'hauran de valorar criteris mediambientals i de drets del consumidor.

4.2 Turisme. Hoteleria

El turisme rural és l'únic que incrementa l'estada mitjana

El nombre de pernoctacions en establiments turístics arriba als 60,4 milions el 2008, una xifra inferior (-2,5%) a la que es va registrar l'any anterior. Per tipus d'establiment, s'observa que tant el nombre de pernoctacions com el de viatgers presenten resultats negatius en els hotels, encara que l'estada mitjana es manté en 6,2 dies. En els apartaments s'han registrat caigudes en l'activitat,

amb un descens important en el nombre de pernoctacions mentre que el nombre de viatgers allotjats fins al desembre es manté estable. Així, l'estada mitjana s'escurça un 4,7%, i assoleix els 8,7 dies. El turisme rural és l'únic que mostra un comportament a l'alça en les pernoctacions i, a més, incrementa l'estada mitjana i arriba a 5,4 dies en el conjunt de l'any.

Cal destacar que, el 2008, Mallorca ha estat la destinació turística amb més nombre de pernoctacions; ha arribat als 38,8 milions de places ocupades. Malgrat això, els viatgers residents a Espanya fins al desembre han minvat un 26,7% respecte de 2007.

Taula 23. Establiments turístics Balears

	Desembre 2008	Var. (%)	Acumulat 2008	Var. (%)
Pernoctacions	385.315	⬇️ -31,2	60.410.029	⬇️ -2,5
Establiment hotelier	358.774	⬇️ -31,1	49.587.080	⬇️ -2,2
Apartament turístic	23.492	⬇️ -31,1	10.352.641	⬇️ -4,2
Rural	3.049	⬆️ -41,2	470.310	⬆️ 2,8
Viatgers allotjats	90.898	⬇️ -19,2	9.250.323	➡️ -1,5
Establiment hotelier	86.512	⬇️ -19,0	7.970.848	➡️ -1,7
Apartament turístic	3.006	⬇️ -25,4	1.191.610	➡️ 0,5
Rural	1.380	⬇️ -15,6	87.865	⬇️ -5,8
Estada mitjana (dies)	4,2	⬇️ -14,8	6,5	➡️ -1,1
Establiment hotelier	4,1	⬇️ -14,9	6,2	➡️ 1,7
Apartament turístic	7,8	⬇️ -7,6	8,7	⬇️ -4,7
Rural	2,2	⬇️ -30,3	5,4	⬆️ 9,1

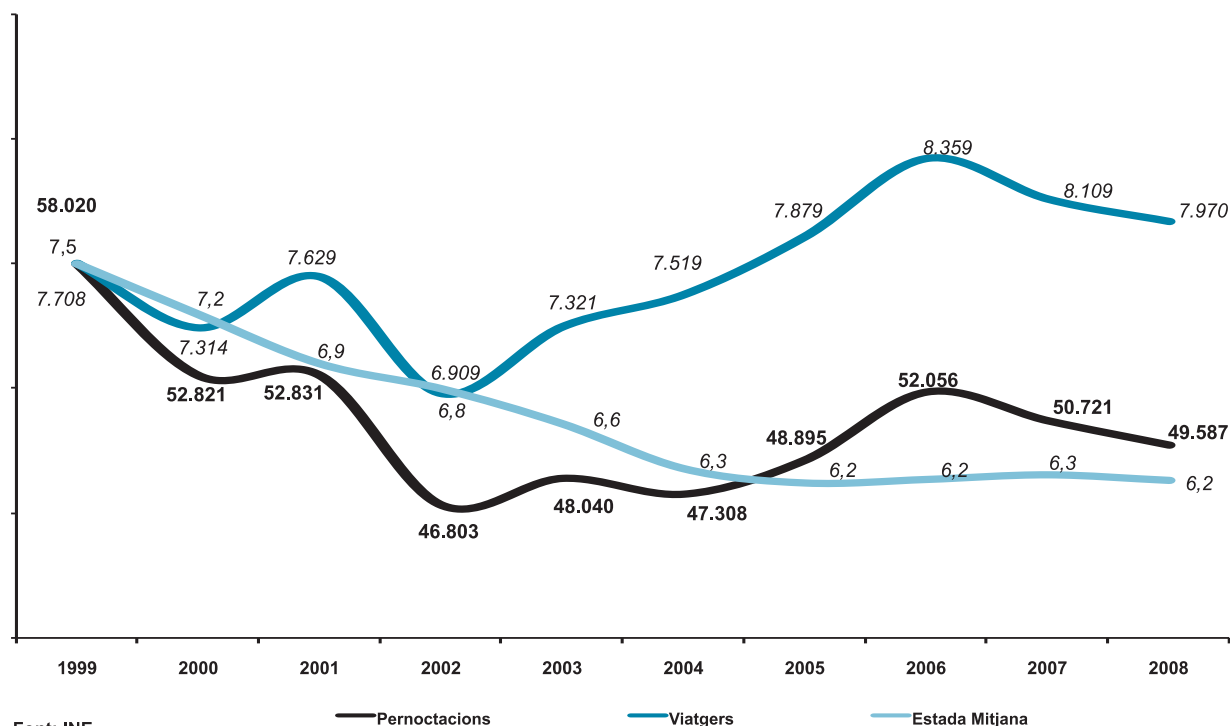
Font: INE

En el gràfic de l'evolució històrica dels establiments hotelers s'observa que després dels màxims enregistrats el 2006, l'acumulat de pernoctacions i de viatgers s'ha reduït. Les taxes de variació d'ambdues magnituds

segueixen una evolució paral·lela des de 2004. Aquest comportament es tradueix en l'escurçament, des d'aleshores, de l'estada mitjana en aquests tipus d'establiment.

Gràfic 7. Pernoctacions, Viatgers i Estada mitjana hotels. Gen-Des.

Índex 1999= 100

Font: INE

La depreciació de la lliura davant l'euro durant el darrer any i mig ha afavorit els viatgers europeus que visiten Londres, però no els britànics que visiten les Illes Balears, les quals s'han convertit en una destinació relativament més cara per a ells. El dos grans operadors turístics britànics volen retallar una cinquena part el volum de la seva oferta de viatges a Espanya per a l'estiu que ve. Esperen que part d'aquest minvament sigui compensat per l'activitat de les línies aèries de baix cost, perquè, per ara, la situació de la seva moneda ha encarrit els paquets turístics un 20% respecte del 2007. Per altra banda, el turisme d'origen britànic ha augmentat la demanda d'ofertes "tot inclòs" el primer mes de l'any.

Els hotelers assenyalen que les Illes Balears tindran una temporada turística marcada per ofertes i vendes de darrera hora. Alhora, augmenten els descomptes per reserves fetes anticipadament, a fi de minimitzar la reducció de vols dels operadors turístics, ja que aquests avancen que noliejaran menys avions si no davallen els preus.

Tant les pernoctacions com el nombre de viatgers es mantenen estables respecte de 2007

A **Mallorca**, el nombre de pernoctacions en establiments hotelers i apartaments turístics arriba als 45,7 milions, la qual cosa no suposa una gran variació (-2,0%) respecte del mateix període de l'any anterior. Aquest manteniment es reflecteix tant en els hotels com en els apartaments i aquests primers continuen sent els que tenen més pes a l'illa. El nombre de viatgers als hotels també roman pràcticament invariable, mentre que als apartaments s'incre-

menta un 6,0% respecte del mateix període de 2007. Pel que fa a l'estada mitjana, es manté estable en ambdós tipus d'establiment, i assoleix els 6,6 dies.

A **Menorca** s'incrementa tant el nombre de pernoctacions hoteleres (3,7%) com l'estada mitjana (3,2%), que arriba als 6,6 dies el 2008. La situació és diferent als apartaments, que, com ja ha succeït els mesos anteriors, mantenen la caiguda generalitzada tant en pernoctacions com en nombre de viatgers. Malgrat això, l'estada mitjana (8,3 dies) s'allarga un 3,9%. Aquesta desacceleració és produïda perquè el principal emissor, el turisme britànic, opta per passar les vacances al seu país, en detriment de les Illes Balears, atès el tipus de canvi.

Mallorca és l'única illa que es manté, Menorca i les Pitiüses presenten resultats negatius respecte de 2007

Les **Pitiüses** presenten uns resultats negatius als hotels i als apartaments. Pel que fa als primers, es redueix el nombre de pernoctacions i de viatgers (-6,1% i -1,8%, respectivament). Els operadors turístics perden pes en el total de volum de turistes que duen a les Pitiüses. A Eivissa, més de la meitat dels turistes que hi arriben no ho fan amb un paquet turístic. El client opta per escollir vies alternatives, especialment Internet, per contractar tant el bitllet com l'hotel. Independentment del canal escollit per fer el contracte, els hotels continuen sent el tipus d'allotjament preferit pels turistes. Finalment, l'estada mitjana, si la comparem amb la de l'any anterior, s'ha escurçat un 4,4% el 2008.

Taula 24. Hotels i Apartaments a les Illes

Hotels i Apartaments. Mallorca

	acum gener-desembre	Var. (%)		(%) sobre total
Pernoctacions	45.692.861	→	-2,0	100,0
Hotels	38.950.441	→	-2,0	85,2
Apartaments	6.742.420	→	-1,6	14,8
Viatgers allotjats	6.943.814	→	-1,1	100,0
Hotels	6.162.547	→	-1,9	88,7
Apartaments	781.267	↗	6,0	11,3
Estada mitjana (dies)	6,6	→	0,0	
Hotels	6,3	→	0,0	
Apartaments	8,6	→	-0,1	

Hotels i Apartaments. Menorca

	acum gener-desembre	Var. (%)	
Pernoctacions			
Hotels	3.473.324	↗	3,7
Apartaments*	440.629	↘	-7,2
Viatgers allotjats			
Hotels	528.764	→	0,4
Apartaments*	53.082	↘	-10,7
Estada mitjana (dies)			
Hotels	6,6	↗	3,2
Apartaments*	8,3	↗	3,9

*Acumulat (maig-juny)

Hotels i Apartaments. Pitiüses

	acum gener-desembre	Var. (%)	
Pernoctacions			
Hotels	7.132.510	↘	-6,1
Apartaments*	1.855.133	↘	-8,1
Viatgers allotjats			
Hotels	1.270.130	→	-1,8
Apartaments*	219.933	↘	-4,1
Estada mitjana (dies)			
Hotels	5,6	↘	-4,4
Apartaments*	8,4	↘	-4,2

Font: INE

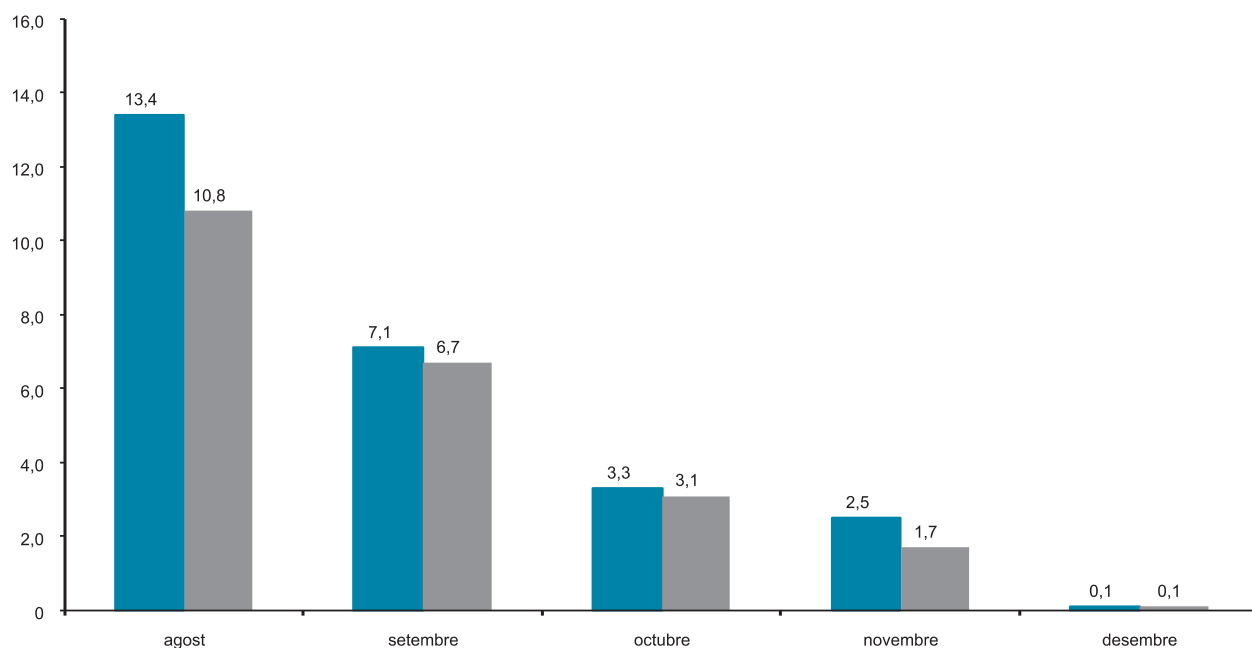
* Acumulat (maig-setembre)

Preus i ingressos hotelers

Del gener de 2008 ençà, l'evolució dels preus hotelers ha mantingut un comportament a l'alça. Tot i que es redueix el nombre de pernoctacions respecte de 2007, els ingressos hotelers presenten un fort augment. Segons l'en-

questa publicada per l'INE el desembre, les Illes Balears han assolit un 0,1% tant en ingressos com en preus. Les Illes Balears són les que més han crescut en ingressos respecte de les altres comunitats autònomes.

Gràfic 8. Variació interanual dels Preus i Ingressos hotelers.

Font: INE

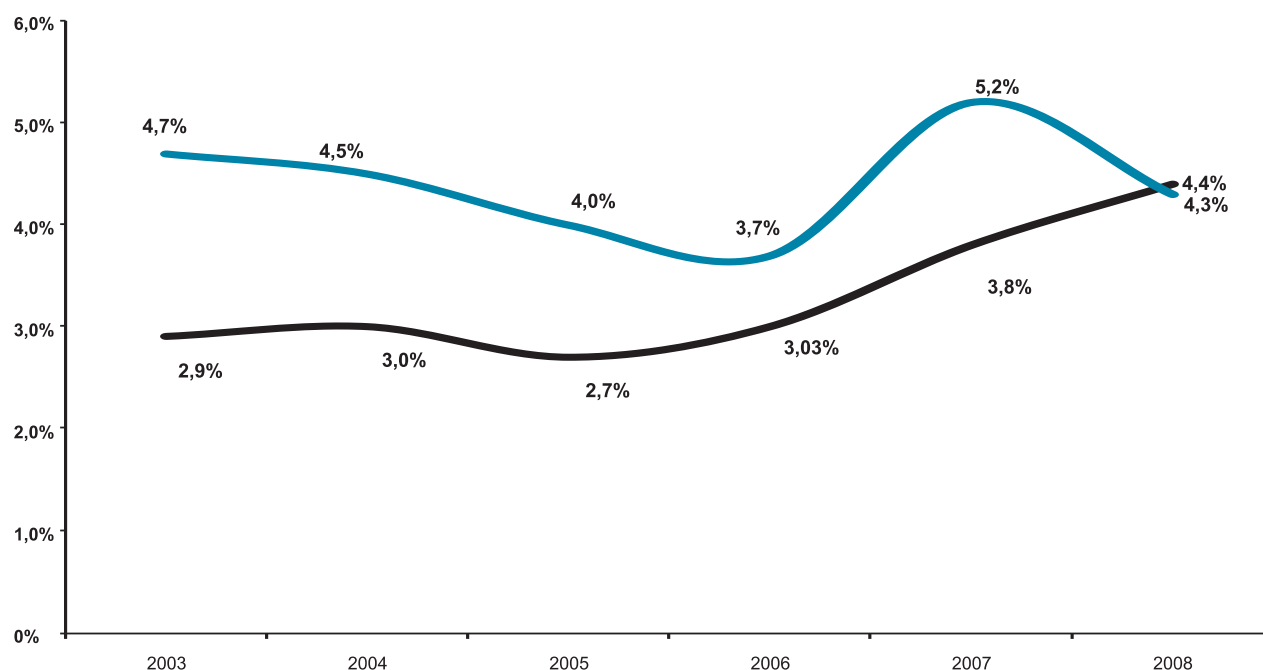
■ Ingressos

■ Preus

Pel que fa als preus d'oferta complementària (restaurants, bars i cafès), en el gràfic 9 s'observa que el 2008 no hi ha pràcticament disparitat entre els preus de consum dels nostres principals mercats turístics emissors i els de les Illes Balears. Un dels factors que afecta el sector és la davallada del nombre de turistes, i el fet que aquests opten per reduir les despeses en restauració. Els hotelers i restauradors coincideixen que l'any passat la

restauració va facturar una quarta part menys a causa de la contenció de la despesa del consumidor. Encara que al juliol i l'agost la situació va millorar, no varen poder recuperar les pèrdues del primer semestre de l'any. Davant la incertesa sobre la evolució de l'economia, hi ha empresaris que estudien la possibilitat de no obrir els seus negocis fins que tenguin la certesa que la temporada d'estiu és prou rentable

Gràfic 9. IPC Balears, cafès i bars Balears. IHPC zona Euro (Desembre)

Font: INE i Eurostat

— IHPC Zona Euro (Armonized indices of consumer prices)

— IPC Balears

Comparació amb altres destinacions

Segons les dades publicades per l'IET, fins al desembre, el nombre de visites de turistes estrangers a les Illes Balears es mostra lleugerament a l'alça (1,2%) i es manté com una de les destinacions europees principals de sol i platja.

Els turistes estrangers que arriben a les Illes Balears el 2008 no presenten gaires variacions respecte de 2007

La majoria de destinacions nacionals presenten una evolució similar a la de la nostra Comunitat, especialment la Comunitat Valenciana i les Canàries. Pel que fa als turistes estrangers, Mallorca augmenta un 2,4% respecte de 2007. En canvi, Menorca disminueix i les Pitiüses es mostren estables.

La resta de destinacions competidores emergents presenten un comportament paral·lel al de les Illes Balears

fins al desembre, llevat de Malta, que descendeix un -12,4% respecte de l'any anterior. La destinació que presenta un creixement més pronunciat per segon any consecutiu és Turquia (15,2%). Les regions turístiques de Turquia, Tunísia o Egipte tenen molts atractius per als turistes europeus. S'han posat de moda, sobretot pels preus barats que hi ha al mercat. Tot i així, al Regne Unit, segons la premsa britànica, Mallorca continua mantenint el títol de millor destinació turística.

El Govern assegura que una part dels hotels de les Illes Balears són més obsolets que els turcs o els egipcis. Per això, se n'ha de facilitar la modernització, a fi de no perdre competitivitat. En aquest sentit, s'ha aprovat un decret que té com a objectiu clar impulsar l'activitat pública i privada, com també la millora de les infraestructures dels establiments turístics.

Cal esmentar que en l'àmbit estatal, Indústria també ha aprovat el Pla Renove, el qual està dotat amb 400 milions d'euros que es posaran a disposició del sector turístic espanyol i serviran per crear llocs de feina.

Taula 25. Turistes estrangers, comparació amb altres destinacions

	de gener a...	total	Var%	
Illes Balears	desembre	9.856.020	➔	1,2
Mallorca	desembre	7.908.507	↗	2,4
Menorca	desembre	623.987	↘	-7,9
Pitiüses	desembre	1.323.526	➔	-1,0
Canàries	desembre	9.363.219	➔	-1,0
Andalusia	desembre	8.147.687	↘	-4,0
Comunitat Valenciana	desembre	5.655.801	➔	0,2
Malta	desembre	1.054.327	↘	-12,4
Xipre	desembre	2.403.744	➔	-0,5
Croàcia	desembre	9.328.528	➔	1,2
Turquia ¹		4.453.501	↗	15,2

1, Per a Turquia, turistes d'Europa OCDE

Font: IET, Instituts Estadístics

Turquia* (dades del IV Trim)

4.3. Turisme. Transport i comunicacions

Taula 26. Ocupats a l'activitat de transport i comunicacions

	Darrera dada		Cicle-tendència T _{t-k} ^t (%)	
Illes Balears	4t trim	27.497	→	-0,8
Mallorca	4t trim	23.884	→	-1,8
Menorca	4t trim	1.327	→	-2,0
Pitiüses	4t trim	2.286	→	-0,7

Fonts: TGSS i elaboració pròpia

Ocupació

El darrer trimestre de 2008, el nombre d'afiliats a la Seguretat Social vinculats al transport i les comunicacions és de 27.500 persones. La creació d'ocupació a aquesta branca accentua la seva tendència a la baixa el tercer trimestre pels ajustaments de les empreses, front l'encariment del preu del petroli i front una menor demanda, com ja es va explicar al butlletí anterior. Aquest mateix perfil és el que es dona també per illes, excepte a les Pitiüses, que s'han mantingut gairebé estables.

A Mallorca, el nombre d'afiliats és de 27.500 persones, amb una tendència de -1,8%; a Menorca arriben a 1.327 persones, el que suposa un minvament del 2,0%; i a les Pitiüses, 3.058 persones amb una caiguda del 0,7%.

El quart trimestre es va dur a terme la venda de Spanair a un conglomerat empresarial català. L'empresa, que comptava amb un important volum d'activitat a Balears, mourà la seva base a Catalunya però mantindrà gran part de la plantilla a Palma, per la qual cosa és d'esperar que no produeixi una gran variació del nombre d'ocupats.

Taula 27. Passatgers arribats via aèria segons origen de vol

	Acumulat		Var (%)	
Illes Balears				
Total	gen-des	15.015.260	↘	-2,6
Espanya	gen-des	4.884.187	↘	-4,9
Alemanya	gen-des	4.167.508	→	-1,2
Regne Unit	gen-des	3.421.188	↘	-3,9
Itàlia	gen-des	408.588	↘	-11,6
Suïssa	gen-des	327.546	↗	6,0
França	gen-des	225.094	→	-1,2
Mallorca				
Total	gen-des	11.391.381	→	-1,7
Espanya	gen-des	3.164.971	↘	-4,2
Alemanya	gen-des	3.855.302	→	0,2
Regne Unit	gen-des	2.360.648	↘	-2,3
Itàlia	gen-des	116.578	↘	-21,0
Suïssa	gen-des	294.515	↗	4,6
França	gen-des	182.052	↘	-3,9
Menorca				
Total	gen-des	1.300.353	↘	-10,1
Espanya	gen-des	678.996	↘	-14,7
Regne Unit	gen-des	443.816	↘	-10,5
Itàlia	gen-des	65.336	↗	3,7
Alemanya	gen-des	49.064	↘	-33,7
Bèlgica	gen-des	8.913	↘	-17,8
Pitiüses				
Total	gen-des	2.323.526	↘	-2,2
Espanya	gen-des	1.040.220	→	0,2
Regne Unit	gen-des	616.724	↘	-4,6
Alemanya	gen-des	263.142	↘	-10,7
Itàlia	gen-des	226.674	↘	-9,9
França	gen-des	42.970	↗	12,4
Suïssa	gen-des	23.742	↗	17,6

Font: AENA i elaboració pròpia

Transport aeri de passatgers

L'activitat del transport aeri és una activitat més que s'ha vist influïda pel menor dinamisme econòmic internacional. En aquest entorn, diverses companyies aèries que operaven des de Balears i amb un gran número de rutes contractades han deixat de fer-ho o han reduït el seu volum d'activitat. Altres companyies han optat per un canvi de política, com per exemple fomentar les vendes a empreses, potenciar els trajectes de llarga distància, reduir l'oferta domèstica, millorar els serveis (especialment a la primera classe), i contenir els costos.

Davant l'evolució econòmica, les companyies aèries opten per reduir l'oferta i per canviar les seves polítiques

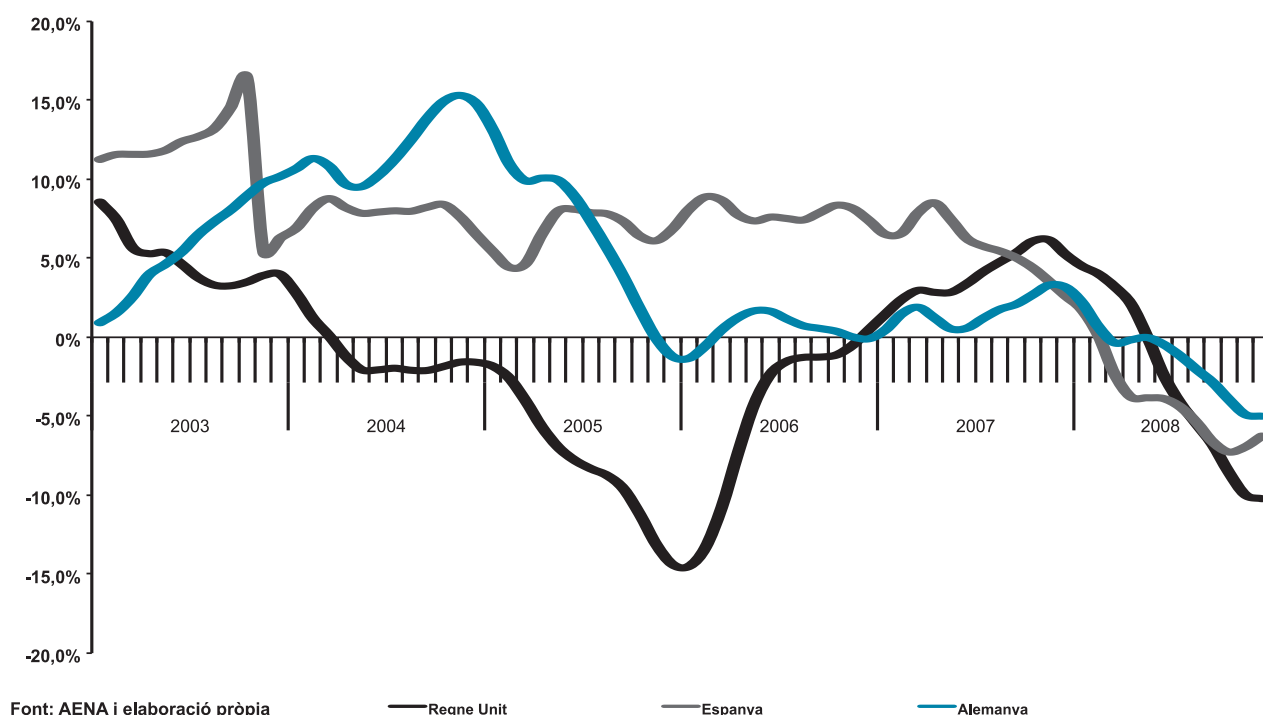
Quant al nombre de passatgers que arriben a les Illes Balears per via aèria, el desembre superen les 472.000 persones, el que confirma una vegada més la seva tendència a la baixa amb un minvament del 7,2%. Aquesta

tendència ve explicada en gran part pel menor dinamisme econòmic, que fa que s'ajornin moltes despeses no necessàries, entre les que es troben els viatges de vacances. L'evolució dels passatgers segons els mercats d'origen té una tendència clarament a la baixa a tots els països, tal com reflecteix el gràfic 10 dels tres principals mercats emissors. Destaca la contracció molt més notable als passatgers britànics. Aquesta tendència queda més marcada encara pel fet que el 2007 es va obtenir un rècord històric de nombre de passatgers a les Illes Balears.

El total de passatgers de 2008 queda un 2,6% per davall dels registrats a 2007.

Pel conjunt de 2008, el nombre de passatgers arribats a les illes sobrepassen els 15 milions. Si es compara amb la xifra de l'any 2007, el resultat minva un 2,6%, fet que s'explica per la bona temporada turística que es va registrar el 2007 i pel minvament de l'activitat econòmica de 2008, que no afavoreix l'augment del transport de passatgers.

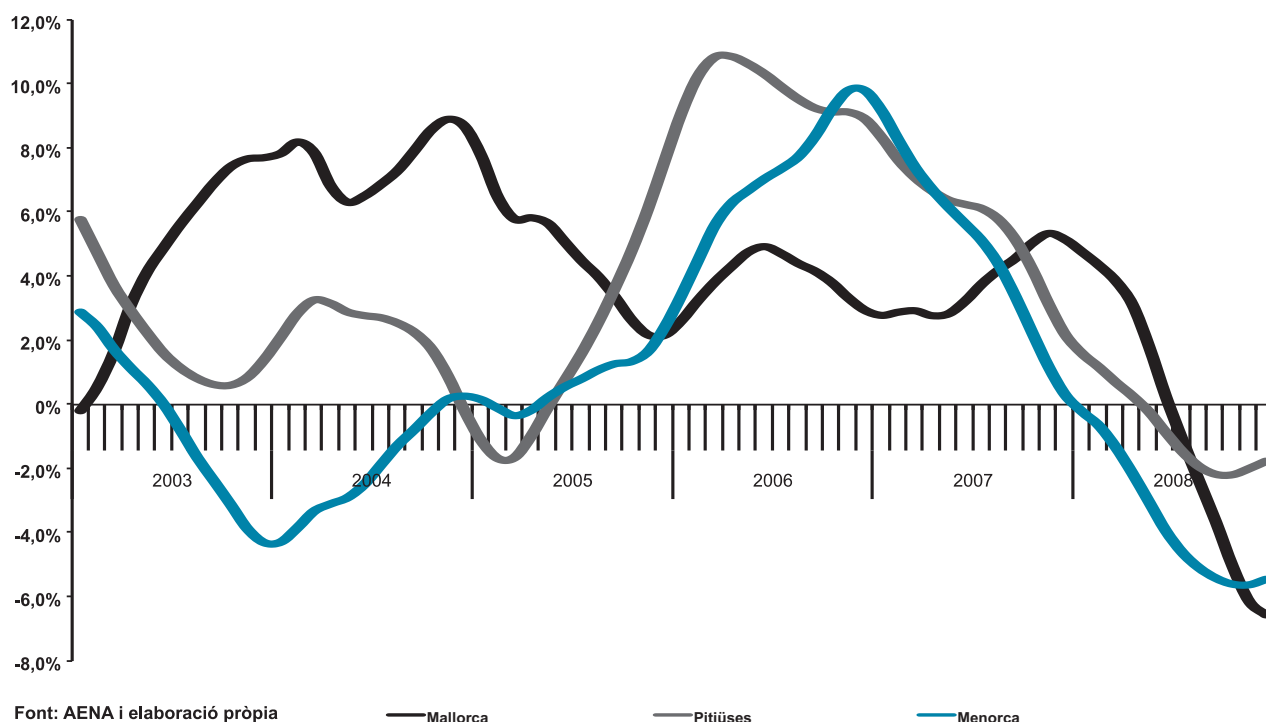
Gràfic 10. Passatgers arribats via aèria segons origen del vol. Cicle-tendència.

A l'anàlisi per mercat d'origen i continuant amb dades acumulades, es desprèn que tots els països d'origen, en major o menor mesura, mostren minvaments respecte de l'any anterior. Els passatgers nacionals, amb 4,9 milions

de persones, minven un 4,9% interanual; els alemanys, amb 4,2 milions de persones, són els que menys minven (-1,2%); i el britànics, amb 3,4 milions de persones, cauen un 3,9%.

Gràfic 11. Passatgers arribats per via aèria per illes, cicle-tendència

Quant a l'anàlisi per aeroport de destinació, l'illa que ha registrat la major disminució en el nombre acumulat de passatgers arribats és Menorca que, amb 1,3 milions de persones arribades, registra un minvament del 10,7%, explicat per la caiguda dels seus dos principals mercats emissors (nacional i britànic). Pel que fa a Pitiüses, el total de passatgers a l'any 2008 supera els 2,3 milions, un 2,2% per davall del registrat a 2007, dels quals els passatgers nacionals s'han mantingut i la resta no. Finalment, a Mallorca, que assoleix els 11,4 milions de

passatgers, el que li suposa una contracció de l'1,7%, els alemanys es mantenen i els que minven són els nacionals i els britànics.

Cal comentar també l'actualització dels preus dels trajectes interilles. Les negociacions sobre l'actualització de tarifa de servei públic s'han fet a principis de 2009 entre la companyia Air Nostrum i Govern Autòmic. La negociació ha conclòs amb una pujada proporcional de l'IPC.

Taula 28. Passatgers arribats via marítima

		Acumulat	Var (%)
Illes Balears			
Línea regular <i>excepte de Formentera a Eivissa</i>	gen-des	4.084.006	↘ -10,7
Creuers turístics	gen-des	1.309.172	↗ 7,3
Mallorca			
Línea regular	gen-des	767.996	↘ -16,8
Creuers turístics	gen-des	1.125.919	↗ 7,3
Menorca			
Línea regular	gen-des	149.329	↗ 4,4
Creuers turístics	gen-des	103.574	↗ 14,3
Pitiüses			
Línea regular <i>excepte de Formentera a Eivissa</i>	gen-des	2.237.756	↘ -9,2
Línea regular, Formentera	gen-des	872.969	→ -4,7
Creuers turístics	gen-des	77.732	↘ -0,9

Fonts: Ports de Balears i elaboració pròpia

Transport marítim de passatgers

Pel que fa al transport marítim, els passatgers que arriben en línia regular a l'arxipèlag balear registren el desembre una davallada en tendència del 6,2% respecte del mateix període de 2007. El conjunt de 2008, amb més de quatre milions de passatgers, suposa un 10,7% menys que el total de passatgers de 2007. La caiguda més intensa és la del port de Palma (-18%), mentre els de Pitiüses minven el seu trànsit un 9,2%, i el port de Maó és l'únic amb creixement positiu (4%).

Davant d'aquesta tendència a la baixa i donats els costos fixos que tenen les navieres, aquestes s'estan adaptant a la situació. És el cas d'Acciona-Transmediterranea, que enguany ha retirat els seus bucs ràpids de la línia de Balears amb Barcelona i València. La menor activitat els ha conduït a basar les travessies en els bucs clàssics, amb més capacitat i menys velocitat. La nova política de la companyia d'operar el trajecte Palma-Barcelona el

vespre sembla que té molt bona acollida. De cara a la temporada d'estiu, aquesta mateixa naviera preveu fer servir els bucs ràpids per cobrir les línies Mallorca-Menorca i Eivissa-Formentera.

En una situació totalment oposada es troba l'evolució dels passatgers que arriben en creuers turístics a les Illes Balears. Aquests, que es concentren al voltant del 95% als mesos d'abril a octubre, mostren una acceleració important al 2008. Concretament, l'acumulat gener a desembre avança un 7,7%, amb un total de 1,3 milions de passatgers i 719 creuers (1,6% més respecte 2007). Per illes, Menorca presenta l'acceleració més intensa pel conjunt de 2008 (14,4%) amb 103,6 milers de creueristes; a Mallorca, on creix el nombre de passatgers un 7,3%, amb 1.125.000 passatgers; i a Pitiüses, on aquest tipus de passatgers es queda amb dades molt semblants a les de 2007, al voltant dels 80.000 visitants, tot i que Formentera ha triplicat la xifra de creueristes arribats.

Taula 29. Transport de mercaderies. Tones embarcades i desembarcades

	Darrera dada		Cicle-tendència T _{t-k} ⁱ (%)	
Balears				
Marítim	desembre	859.918	↘	-9,8
Aeri	desembre	1.822	↘	-14,3
Mallorca				
Marítim	desembre	664.827	↘	-4,2
Aeri	desembre	1.432	↘	-12,2
Menorca				
Marítim	desembre	67.887	↘	-7,3
Aeri	desembre	192	↘	-16,1
Pitiüses				
Marítim Eivissa	desembre	113.512	↘	-9,8
Marítim Formentera	desembre	13.692	↘	-7,0
Aeri	desembre	197	↘	-21,0

Font: AENA, Ports de Balears i elaboració pròpia

Nota: Cicle-tendència T_{t-k}^t (%) de mercaderies via marítima calculada a partir de Filtre Hodrick-Prescott

Transport de mercaderies

Els ports de les Illes Balears registren el desembre un trànsit de mercaderies que arriba a les 860 milers de tones i tendeix a un minvament del 9,8%. La menor activitat econòmica i, per tant, el menor volum de comerç de les illes amb la península es reflecteixen clarament a l'evolució del trànsit de mercaderies. Amb dades de gener

a desembre, les tones de mercaderies embarcades i desembarcades a les illes sumen 13,2 milions de tones, un 8,6% menys del registrat el 2007. Aquest mateix perfil, de menor volum d'activitat al conjunt de 2008, és el que tenen totes les illes. En vista a l'any 2009, el transport de mercaderies a Menorca possiblement pugui quedar afectat pel tancament de la fàbrica "El Caserio", que suposava un total de 26 milers de tones per via marítima.

4.4 Intermediació financera

Taula 30. Indicadors d'intermediació financera

Balears	Darrera dada		Cicle-tendència T_{t-k}^t (%)	
Nombre d'hipoteques constituïdes	novembre	1.845	↘	-44,3
Import de noves hipoteques (milions d'€)	novembre	300,8	↘	-54,3
Nombre d'efectes impagats	desembre	6.316	↗	22,8
Import d'efectes impagats (milions d'€)	desembre	21,1	↗	12,9
% Efectes impagats sobre vençuts	desembre	6,3%	↗	-
Nombre d'empreses en concurs de creditors ¹	4t trim	35	↗	191,7
Dipòsits (milions d'€)	3r trim	19.436,9	↗	7,1
Crèdits (milions d'€)	3r trim	44.919,4	↗	10,3
Nombre d'oficines d'entitats financeres	3r trim	1.263	↗	2,4
Afiliats a la SS activitat intermediació financera	desembre	8.932	→	-1,4
Mallorca	4t trim	8.259	→	-0,8
Menorca	4t trim	147	↘	-3,5
Pitiüses	4t trim	527	↗	2,8

Fonts: BdE, INE, TGSS i elaboració pròpia

¹ Taxa de variació interanual

La situació del sector financer va experimentar un punt crític entre el final del tercer trimestre de 2008 i el començament del quart. Les tensions iniciades a l'estiu de 2007 es varen agreujar amb la caiguda de Lehman Brothers, que va determinar que es posàs en dubte la solvència del sistema bancari. Els diferents països varen haver d'intervenir amb diverses mesures estabilitzadores, com la capitalització de bancs, la injecció massiva de liquiditat o l'augment de la garantia dels dipòsits. En el mes de novembre, el G20, format pels països industrialitzats i les economies emergents, es va reunir per establir i coordinar mesures, bàsicament de caràcter financer, però també d'estímul econòmic i de rebuig del proteccionisme, per fer front a l'empitjorament de l'activitat en els mesos següents. En el començament de 2009, les tensions financeres s'han suavitzat (tot i que no han desaparegut), però el sistema bancari s'enfronta a diversos problemes, com la caiguda del volum de negoci (per l'estancament econòmic) i l'augment de la morositat.

Les tensions financeres de l'inici del quart trimestre de 2008 s'han suavitzat

El sector bancari espanyol s'enfronta a la difícil situació del sistema financer. Tot i que no ha presentat pèrdues ni ha requerit l'entrada de capital públic, a diferència de moltes altres entitats financeres estrangeres, sí que ha reduït els beneficis l'any 2008. Principalment, aquest fet s'ha produït a causa de l'increment de la morositat, cosa que implica que una part important dels guanys s'hagin de destinar a provisions, sense oblidar que la disminució de l'activitat econòmica també implica un volum de negoci més baix.

En el quart trimestre, el **nombre d'oficines bancàries** continua mantenint el creixement de trimestres anteriors, si bé s'aprecia un cert alentiment, i la tendència és la mateixa al conjunt d'Espanya. Quant al **nombre d'afiliats a activitats financeres**, després de l'estiu comen-

ça a reduir-se i presenta taxes de caiguda interanual en els darrers mesos de l'any, ateses les necessitats de les entitats financeres de reduir costos per minorar l'impacte del menor volum de negoci en els beneficis.

El **crèdit** concedit a les Illes Balears presenta variacions interanuals positives fins al tercer trimestre de 2008 (darrera dada disponible), però el seu ritme continua alentint-se mes darrere mes. En el tercer trimestre de l'any, es va assolir la taxa interanual del creixement del crèdit més baixa des de 1998. No obstant això, fou del 10,1%. No tota aquesta quantia es deu a crèdit nou, sinó que una part correspon a refinançament del deute empresarial, que la banca es veu obligada a dur a terme per tal de no continuar incrementant la taxa de morositat. Les mesures que ha posat en marxa el govern central, com el Fons d'Adquisició d'Actius Financers i la concessió d'aval públics per a l'emissió del deute bancari, han tengut bona acollida entre les entitats financeres, però s'ha de deixar transcórrer el temps fins a poder avaluar-les. Tot i això, el crèdit no creixerà com en trimestres anteriors, perquè s'ha d'ajustar a la reducció de la solvència de les empreses i les llars, en un entorn de dificultats econòmiques. Quant als **dipòsits** a les Illes Balears, fins al tercer trimestre, continuen augmentant, estimulats per la rentabilitat elevada (ja que els tipus no comencen a minvar fins al mes d'octubre) i l'augment de l'estalvi de les llars davant la incertesa sobre l'evolució econòmica i, en particular, del mercat laboral.

La **concessió d'hipoteques** a les Illes Balears es continua reduint, tant en termes intermensuals com interanuals, com indiquen les darreres dades disponibles del novembre de 2008. En aquest mes, es concediren un 60% menys d'hipoteques que en el mateix període de 2007. Les dades reflecteixen, per una banda, la reducció de l'oferta hipotecària per part de les entitats financeres, mitjançant un enduriment dels requisits per accedir a una hipoteca. Per una altra banda, també és símptoma de la disminució de la demanda per part de les llars, atesos diversos motius, entre els quals destaca l'empitjorament

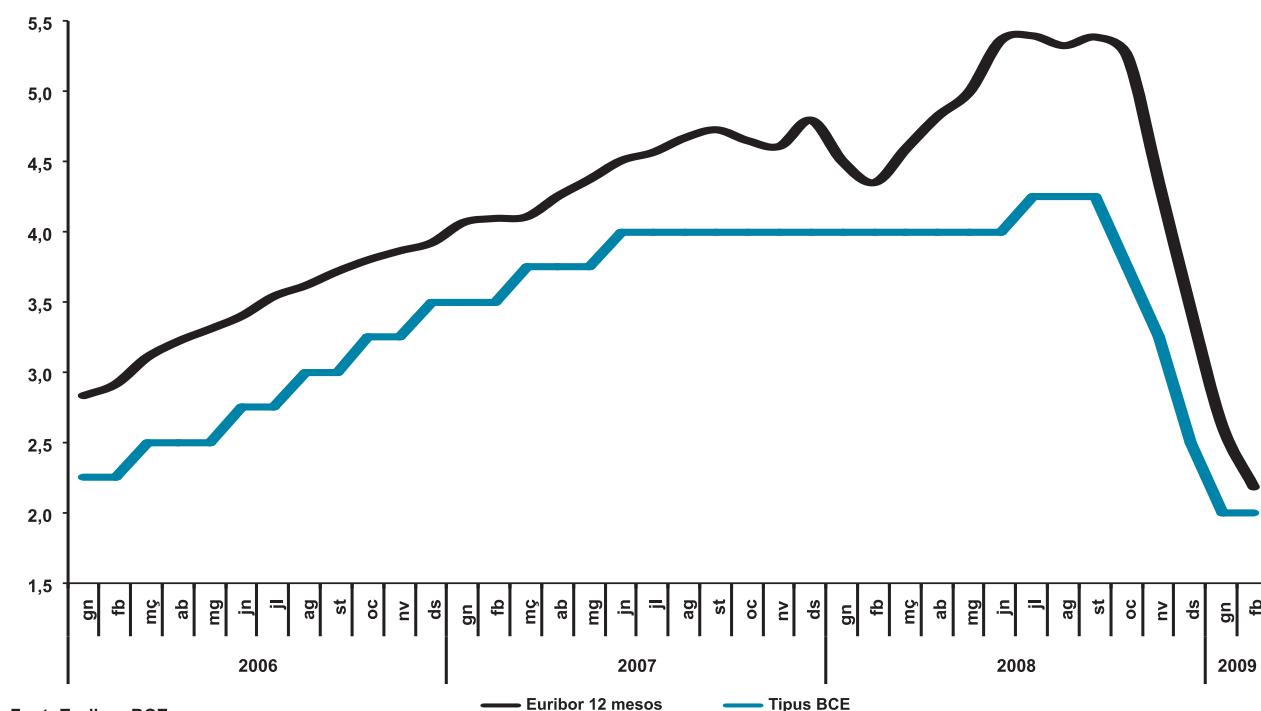
del mercat de treball, com també l'expectativa que els preus de l'habitatge continuïn baixant. S'observa un descens en els darrers mesos de l'import mitjà de la hipoteca: al novembre de 2008 era de 163.032€, mentre que al novembre de 2007, era de 182.805€.

El crèdit creix a ritme més baix, les hipoteques continuen minvant

Pel que fa a l'**euríbor**, després d'assolir el rècord mensual a l'estiu de 2008 (5,4% al juliol) i de mantenir-se en nivells elevats fins al mes d'octubre, les mesures extraor-

dinàries d'injecció de liquiditat, juntament amb la davallada gradual dels tipus d'interès per part del Banc Central Europeu (a causa del descens pronunciat de la inflació), han determinat una reducció pronunciada de la principal referència hipotecària, que va tancar el mes de gener al 2,6% i en el mes de febrer continua la senda de caiguda, de manera que s'aproxima al tipus fixat per l'autoritat monetària europea al gener (2%). La reducció de l'euríbor no implica una caiguda immediata en les quotes hipotecàries de les llars, ja que aquesta no es materialitzarà fins que es revisi el tipus d'interès de la hipoteca. Tot i això, a mesura que arribi, suposarà un alleugeriment per a les economies familiars.

Gràfic 12. Evolució dels tipus d'interès (%)

Font: Euríbor, BCE
Febrer 09 és mitjana fins 17/02/09

El sector empresarial de les Illes Balears, com en la resta d'Espanya, pateix les conseqüències de la restricció creditícia. Les empreses han de fer front a una menor disposició de crèdit per finançar la seva operativa, i alhora tenen menys activitat i, per tant, menys ingressos, la qual cosa les situa en una conjuntura difícil per sobreviure.

El **nombre d'empreses en concurs de creditors** a les Illes Balears en el quart trimestre va ser 35, la qual cosa suposa un descens respecte del trimestre anterior (en què entraren en concurs 49 empreses), però un increment respecte del quart trimestre de 2007 (23 empreses més). La majoria d'aquestes empreses pertanyen al sector de la construcció o a l'activitat immobiliària.

Morositat per damunt del 3% el desembre per al conjunt d'Espanya

El nombre d'**efectes comercials impagats** ha continuat la senda alcista en el quart trimestre de 2008. La mateixa tendència en termes interanuals presenta l'import total d'efectes impagats, si bé en els darrers mesos de l'any s'ha registrat una quantia inferior a la dels impagats del tercer trimestre. Alhora, el nombre i l'import d'efectes vençuts continua minvant en el quart trimestre respecte del mateix període de l'any passat. L'augment dels efectes impagats, mentre que els efectes vençuts minven, determina que el percentatge d'efectes impagats sobre vençuts se situï en el mes de desembre en el 6,3%, mentre que al conjunt d'Espanya es troba per sota (5,7%).

Les dificultats de les empreses i les llars determinen que la **morositat del sector bancari** no deixi d'augmentar un mes darrere l'altre i, en el mes de desembre, ha superat el 3% per al conjunt d'Espanya. Aquest increment probablement continuarà en els pròxims mesos, mentre no es recuperi l'activitat empresarial i millori el mercat de treball.

4.5. Serveis empresarials i activitat immobiliària

Taula 31. Indicadors dels serveis empresarials i immobiliaris

	Darrera dada		Cicle-tendència T_{t-k}^t (%)	
Afiliats Serveis Empresarials	4t trim	39.232	→	-0,5
Mallorca	4t trim	34.633	→	-0,8
Menorca	4t trim	1.750	→	-1,5
Pitiüses	4t trim	2.849	↗	5,3
Afiliats Activitats Immobiliàries	4t trim	5.825	↘	-13,6
Mallorca	4t trim	4.727	↘	-14,4
Menorca	4t trim	386	↘	-13,8
Pitiüses	4t trim	712	↘	-4,9

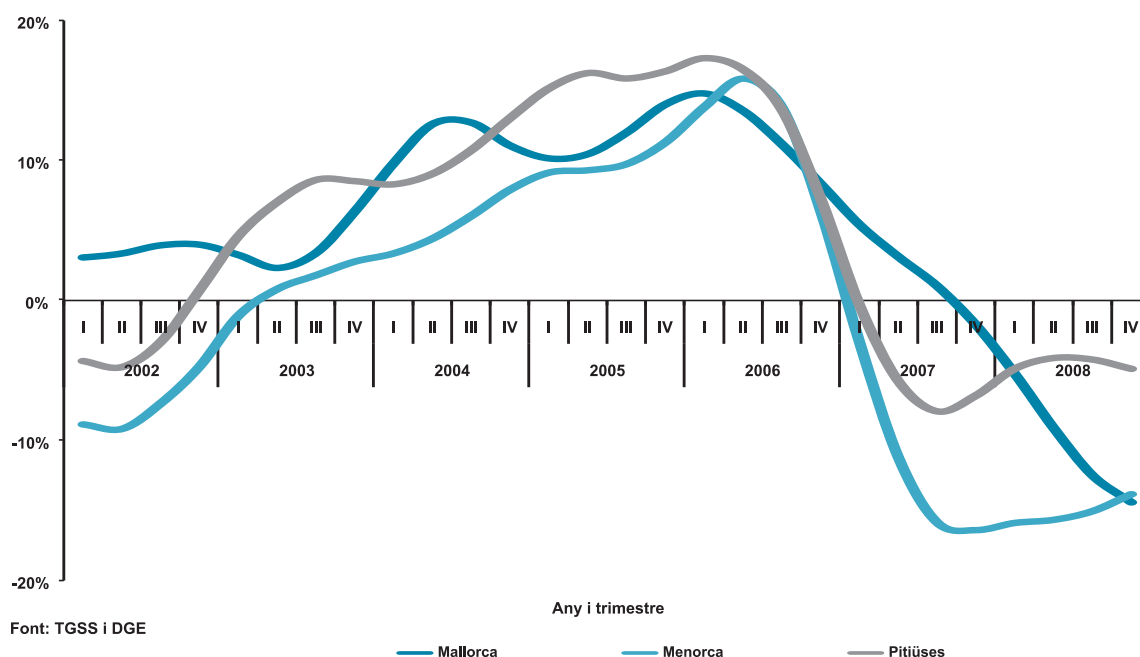
Fonts: TGSS i elaboració pròpia

El descens del consum privat, provocat per la manca de confiança i per la reducció de la renda disponible de les llars, ha obligat les empreses a reduir el ritme d'activitat. Per tant, els serveis externs que es requereixen per dur-la a terme, com ara els serveis informàtics o el lloguer de maquinària, també se n'han ressentit. El 2008, s'ha frenat l'afiliació a la Seguretat Social en la branca de serveis empresarials. Els creixements notables que s'havien enregistrat fins a principi de l'any passat difereixen de l'estancament en l'afiliació del darrer trimestre, el nivell de la qual és pràcticament idèntic al d'un any enrere. La situació del sector en cada illa és diferent. Per una banda, les **Pitiüses** mantenen un cert dinamisme, ja que la tendència s'accelera el 2008 fins a un 5,3%, quan l'any anterior no superava el 2,5%. En canvi, a **Menorca**, la darrera dada disponible mostra una caiguda del -3,1% en el nombre d'afiliats a la Seguretat Social (-1,5% en variació tendencial). Finalment, **Mallorca** manté una tendència lleugerament negativa (-0,8% de taxa interanual).

S'ha frenat l'afiliació a la Seguretat Social en la branca de serveis empresarials

Les dificultats que pateix el mercat financer han restringit el crèdit i, per tant, la compravenda d'habitatge ha caigut. En el passat mes de desembre es registra un 34% menys de vendes d'habitatge respecte del mateix mes de 2007. Òbviament, això suposa una disminució important en el volum d'operacions de les agències immobiliàries, que s'han vist obligades a reduir personal contractat. Aquest fet es reflecteix en l'afiliació en les activitats immobiliàries, que en el darrer dia de l'any no supera els 6.000 treballadors, fet que no es produïa des de principi de 2005. La tendència a la baixa s'ha anat agreujant en el darrer any i mig i se situa en un -13,6%. En el conjunt de 2008, un total de 25 empreses dedicades als serveis empresarials i immobiliaris van presentar concurs de creditors, mentre que l'any anterior en foren 4. En el gràfic 13 es pot observar que l'evolució a la baixa que ha seguit la tendència a totes les illes començà al final de 2006, tot i que a **Menorca** la caiguda és molt més ràpida. Durant el darrer any, en aquesta illa la variació de la tendència s'ha frenat i s'ha mantingut al voltant del -15%. A **Mallorca**, el descens ha estat més gradual, però actualment la variació en tendència és semblant a la de Menorca. L'arxipèlag de les **Pitiüses** frena la caiguda en l'afiliació fins que s'estabilitza al voltant del -5%.

Gràfic 13. Afiliats Seg Soc activitats immobiliàries Illes Balears.

4.6. Altres serveis

Taula 32. Ocupats altres serveis

Balears	Darrera dada		Cicle-tendència T_{t-k}^t (%)	
Activitats sanitàries i veterinàries	4t trim	31.171	↗	4,2
Activitats socials	4t trim	23.247	→	1,0
Administració Pública	4t trim	20.864	↗	2,1
Educació	4t trim	17.335	↗	5,1
Serveis de la llar	4t trim	10.208	↗	10,5
Mallorca				
Activitats sanitàries i veterinàries	4t trim	19.551	↗	5,5
Activitats socials	4t trim	19.551	→	0,0
Administració Pública	4t trim	16.975	→	1,0
Educació	4t trim	15.880	↗	4,6
Serveis de la llar	4t trim	8.452	↗	11,8
Menorca				
Activitats sanitàries i veterinàries	4t trim	1.906	→	0,8
Activitats socials	4t trim	1.443	→	1,4
Administració Pública	4t trim	2.093	↗	5,3
Educació	4t trim	653	↗	2,5
Serveis de la llar	4t trim	453	↗	3,8
Pitiüses				
Activitats sanitàries i veterinàries	4t trim	5.656	↗	9,8
Activitats socials	4t trim	2.253	↗	3,4
Administració Pública	4t trim	1.796	↗	6,0
Educació	4t trim	802	↗	4,3
Serveis de la llar	4t trim	1.303	↗	4,8

Font: TGSS i elaboració pròpia

En el quart trimestre, el nombre d'ocupats en **activitats sanitàries i veterinàries** a les Illes Balears s'estabilitza al voltant de les 31.200 persones, una xifra que suposa una variació del 5,6% respecte del mateix període de 2007. En la desagregació per illes, la creació d'ocupació mostra una moderació en la tendència, excepte a les Pitiüses, que mantenen un creixement accelerat. Així, a Menorca es manté pràcticament estable (0,8% inter-annual), mentre que a Mallorca i a les Pitiüses la variació és més notable (5,5% i 9,8%, respectivament).

Augmenta l'activitat sanitària als hospitals de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears

Aquest augment de l'ocupació respon a un augment d'activitat al llarg de 2008. Segons les dades dels hospitals públics de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears, amb 49 quiròfans en funcionament (16,3% més que el 2007), s'han assolit un 7,5% més d'operacions, amb un total de 56.702 intervencions. Al mateix temps, les consultes amb l'especialista han augmentat un 3,9%, amb més d'1,2 milions de consultes.

Amb vista a 2009, es preveu que es construeixin set nous centres de salut a Mallorca al llarg de l'any, als municipis d'Ariany, Muro, sa Pobla, Porreres, ses Salines, Son Servera i es Molinar (Palma).

Els **serveis socials** fan referència a les activitats econòmiques vinculades a activitats associatives, activitats recreatives (culturals i esportives) i als serveis personals. Aquest conjunt d'activitats registren al quart trimestre un nombre d'ocupats molt semblant al de 2007, amb una tendència que varia un 1,0%. Per illes, es manté l'ocupació d'aquestes activitats a Mallorca, i a Menorca i les Pitiüses creix amb taxes d'un 1,4% i 3,4%, respectivament.

El nombre d'ocupats a l'**educació** presenta una tendència a l'alça des del segon trimestre de 2008, que s'accentua el darrer trimestre de l'any i arriba a un creixement del 5,1%. Aquesta evolució es produeix a totes les illes, tot i que ho fa de manera més pronunciada a Mallorca (4,6%), i més lleugerament a les Pitiüses (3,7%) i Menorca (2,5%). Per a l'any 2009 es convoquen 500 places de personal docent no universitari, la meitat per a professors d'educació infantil i primària i l'altra meitat per a professionals de secundària. Actualment, el col·lectiu de professorat interí suposa el 30,5%, amb 2.518 persones.

Amb les dades de tancament de l'exercici de 2008, des que va començar el curs s'han donat d'alta un total de 1.900 escolars i de baixa, un total de 1.384, la qual cosa proporciona un balanç de 519 alumnes més. D'aquests s'estima que el 70% són estrangers, la qual cosa reflecteix que, malgrat la desacceleració econòmica, es manté el flux d'immigració, que possiblement s'intensificarà amb vista a l'inici de la temporada turística.

El perfil anticíclic de l'Administració pública es reflecteix actualment en l'evolució dels seus afiliats

El nombre d'afiliats a la Seguretat Social vinculats a l'**Administració pública** s'accelera a partir del tercer trimestre i, més notòriament al quart. Aquesta evolució mostra el perfil anticíclic de l'Administració pública, el qual s'accelera quan l'activitat econòmica es ressent. En l'anàlisi per illes, l'acceleració es fa més intensa a Menorca (5,3%) i a les Pitiüses (6,0%), i a Mallorca roman pràcticament estable (1,0%).

Cal destacar la vaga convocada pels jutges a escala nacional per al 18 de febrer d'enguany, ja que constitueix la seva primera vaga de la història. El motiu d'aquesta és la reivindicació de les demandes de la Comissió Interassociativa. Per la seva banda, el comitè de vaga assegura que es compliran els serveis mínims. A les Illes Balears, els jutjats que s'incorporaran a la vaga són els de Palma i d'Eivissa.

5.1. Ocupació

Taula 33. Indicadors del mercat laboral

Balears	Darrera dada		Cicle-tendència T_{t-k}¹ (%)	
Població activa ¹	desembre	461.975	→	1,0
Ocupats (afiliats a la SS) ²	desembre	388.677	↘	-4,3
Assalariats	desembre	290.952	↘	-5,7
Autònoms i altres règims especials	desembre	97.725	→	0,1
Aturats registrats	gener	74.447	↗	57,3
Taxa d'atur registrat (%) ³	gener	15,9	↗	5,0
Taxa d'atur registrat d'estrangers (%) ³	gener	25,6	↗	8,6
Total contractes indefinits	gener	2.967	↘	-31,0
Total contractes temporals	gener	16.855	↘	-30,3
Mallorca				
Població activa ¹	desembre	380.709	→	1,4
Ocupats (afiliats a la SS) ²	desembre	323.590	↘	-4,2
Aturats registrats	gener	58.455	↗	61,5
Taxa d'atur registrat (%) ³	gener	15,2	↗	4,9
Menorca				
Població activa ¹	desembre	33.480	→	-0,4
Ocupats (afiliats a la SS) ²	desembre	27.586	↘	-5,5
Aturats registrats	gener	5.944	↗	53,6
Taxa d'atur registrat (%) ³	gener	17,6	↗	5,3
Pitiüses				
Població activa ¹	desembre	47.786	↗	3,3
Ocupats (afiliats a la SS) ²	desembre	37.501	↘	-3,5
Aturats registrats	gener	10.048	↗	42,3
Taxa d'atur registrat (%) ³	gener	20,6	↗	5,5

Fonts: TGSS, SOIB, INE i elaboració pròpia

1 Població activa=Aturats+Afiats del mateix mes.

2 Afiats als règims generals, d'autònoms, especial agrari i de la llar de la Seguretat Social i als règims especials de la mar. No inclou afiats a MUFACE, ISFAS ni règims especials menors de la Seguretat Social.

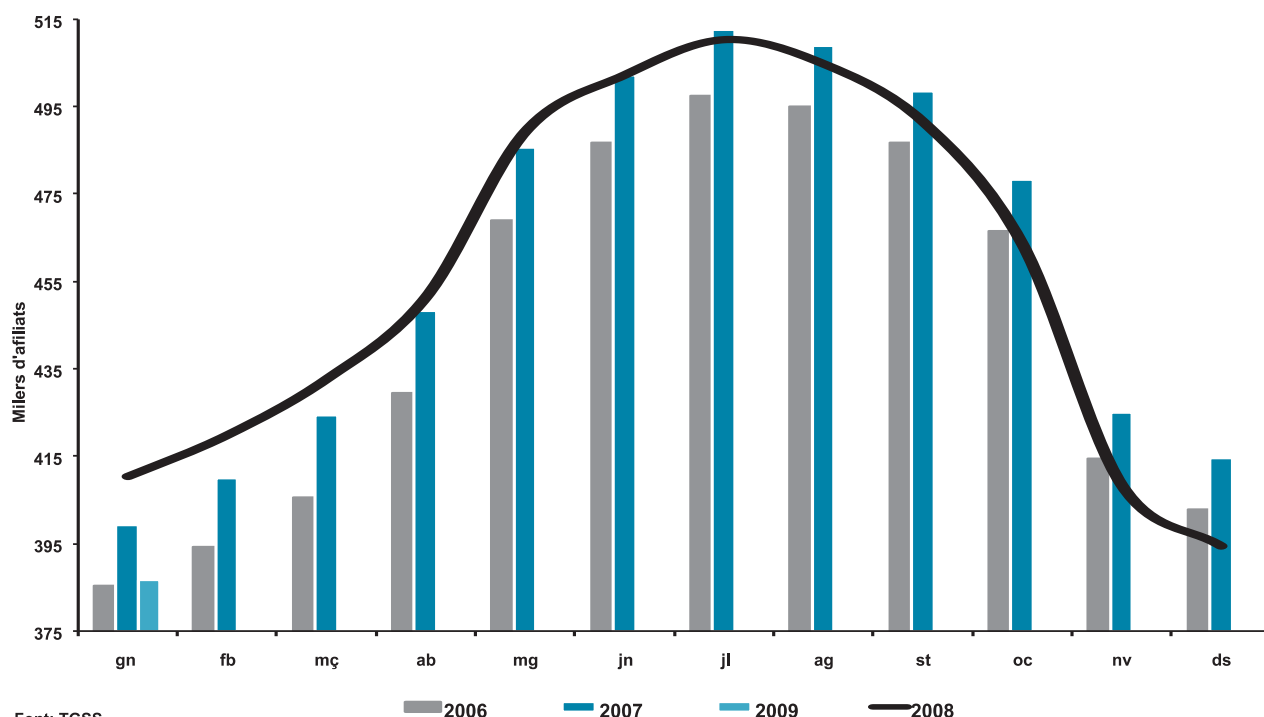
3 Taxa d'atur calculada a partir de l'estimació dels afiats de darrer dia del mes de gener. Variació com a diferència de punts percentuals respecte mateix mes de l'any anterior.

L'**afiliació a la Seguretat Social** presenta una caiguda significativa en el darrer trimestre de l'any respecte del mateix període de l'any anterior. A l'inici de l'estiu comença a minvar lleugerament, i ja en els darrers mesos de l'any, la reducció és molt més pronunciada (al desembre, un -5,1% interanual). Per illes, totes presenten retrocés en l'ocupació, si bé en el cas de Menorca aquest és més accentuat. Els assalariats són els que pateixen la major pèrdua de llocs de feina; en canvi, els autònoms i altres règims mantenen el nombre d'afiliats, tot i que la tendència en els pròxims mesos pot passar a ser negativa, at-

ses les dificultats que pateixen (el govern central estudia implantar una prestació d'atur per a aquest col·lectiu). Per sectors, la construcció experimenta el retrocés més important en el nombre de treballadors afiliats.

La caiguda en l'afiliació s'ha intensificat el darrer trimestre de l'any

Gràfic 14. Afiliació mitjana a la Seguretat Social a les Illes Balears

El nombre d'aturats registrats a les Illes Balears ha continuat augmentant durant el quart trimestre. En el mes de gener, hi ha 74.447 persones aturades, mentre que en el mateix mes de l'any passat, n'eren 50.004. Malgrat el significatiu increment interanual, l'augment intermensual en els mesos de desembre i gener s'ha moderat i s'ha situat per sota del conjunt d'Espanya (de desembre a gener, 1,6% a les Illes Balears i 6,4% a la mitjana nacional). A més, com és típic en el mes de gener, en certs col·lectius (com la construcció o l'hoteleria), ha minvat. Per sectors, l'increment més important d'aturats en termes absoluts en el quart trimestre respecte del mateix període de 2007 es produeix en els serveis, que ocupen el major nombre de treballadors. Una de les causes és la marcada estacionalitat, però també hi ha aturats no estacionals per l'estancament de l'activitat econòmica. En termes relatius, els aturats sense prèvia ocupació i els de la construcció són els que més creixen. El nombre d'aturats s'incrementa de manera similar en termes relatius a totes les illes.

S'han posat en marxa diverses mesures del govern central i autonòmic per estimular la contractació o, almenys, per contribuir a la no eliminació de llocs de feina. Un exemple d'això és el Fons Estatal d'Inversió Local del govern central, per executar obres mitjançant els ajuntaments, o el pla del govern autonòmic de contractació de mil aturats procedents de sectors en declivi (també per part dels ajuntaments). També s'han iniciat mesures per pal·liar la situació dels aturats sense dret a prestació, com ara l'ajuda de 350€ mensuals, si es compleixen certs requisits.

El nombre d'aturats no deixa d'augmentar

La major part de la caiguda de l'afiliació i de l'increment de l'atur afecta els homes i els menors de trenta anys. En la segona meitat de 2008, el percentatge d'homes aturats va superar el de dones, fet que també s'observa al conjunt d'Espanya a final de 2008 i principi de 2009. La caiguda de l'ocupació afecta intensament els **treballadors estrangers**, de manera que si bé fins al mes d'agost encara augmentaven el nombre d'afiliats (a diferència dels nacionals), la tendència s'ha invertit sobtadament a partir del mes de setembre i presenten una taxa interanual més elevada d'eliminació de llocs de feina que el conjunt de treballadors. El nombre d'aturats estrangers també s'incrementa més que el total i presenten una taxa d'atur molt superior a la del conjunt de les Illes Balears.

En la segona meitat de 2008 es comença a alentir el creixement de **població activa**. Tot i que els aturats sense ocupació anterior continuen incorporant-se al mercat laboral, això no compensa la significativa caiguda del nombre d'afiliats. Per illes, només a les Pitiüses s'observa dinamisme en el creixement de població activa. Quant als estrangers, també minva el ritme de creixement de la seva població activa, però continua elevat (4,1% al desembre).

El nombre de **contractes** signats a les Illes Balears en el quart trimestre ha continuat la tendència de caiguda respecte del mateix període de l'any anterior. En aquest període, s'han signat 23.000 contractes menys que en el mateix trimestre de 2007. La caiguda afecta tant la contractació temporal, com la indefinida. Els contractes que més retrocedeixen són els del sector de la construcció i, entre els serveis, el comerç és el que més redueix la contractació. Per illes, la disminució interanual en el nombre de contractes és generalitzada. La situació continua el gener de 2009, si bé cal destacar un increment en la contractació respecte del mes de desembre.

El nombre de contractes, tant temporals com indefinits, cau

Les empreses, que pateixen greus dificultats a causa de la manca d'accés al crèdit i de la disminució del volum de negoci, es veuen forçades a ajustar les seves plantilles. Un dels instruments emprats quan els acomiadaments són col·lectius són els **expedients de regulació de l'ocupació (ERO)**.

Els treballadors afectats pels ERO a les Illes Balears s'han duplicat en el conjunt de 2008. En concret, durant el quart trimestre, han estat 324 treballadors, mentre que en el mateix període de l'any anterior, foren 196. La majoria s'han tramitat per suspensió de la relació laboral. Aquestes xifres indiquen que les Illes Balears foren la tercera comunitat, després d'Extremadura i de Ceuta i Melilla, amb menor nombre de treballadors afectats pels ERO.

5.2. Costs laborals

Taula 34. Cost i jornada laboral

Balears	Darrera dada		Variació (%)	
Cost total per assalariat i mes (€)	3r trim	2.169,6	↗	5,5
Cost laboral per hora efectiva (€)	3r trim	15,9	↗	7,2
Indústria i energia	3r trim	17,7	↗	7,3
Construcció	3r trim	15,4	↗	12,6
Serveis	3r trim	15,8	↗	6,3
Hores efectives per assalariat /mes	3r trim	136,7	→	-1,6
Indústria i energia	3r trim	133,3	↘	-3,8
Construcció	3r trim	136,2	↘	-4,2
Serveis	3r trim	137,1	→	-0,9
Increment salarial pactat en convenis (%)	desembre	4,9	↗	-

Font: INE, MTAS

En el tercer trimestre de 2008, el **cost laboral per treballador** s'incrementà un 5,5% respecte del tercer trimestre de 2007, per damunt del conjunt d'Espanya (5,1%). Tot i que la inflació del tercer trimestre assoleix el valor més elevat dels darrers anys (4,6%), els costos laborals creixen per sobre d'aquest valor i resten competitivitat a les empreses. La pujada és generalitzada a tots els sectors, però destaca la construcció un trimestre més (tot i que és el sector que més ocupació elimina). Aquest increment es deu, entre altres motius, a les indemnitzacions per acomiadament o acabament de contracte i al fet que les empreses ajusten la plantilla, en primer terme no renovant contractes temporals i, a continuació, acomiadant els treballadors amb menys antiguitat i/o qualificació, la qual cosa implica que romanen a les empreses els treballadors de sou més elevat. El **cost laboral per hora efectiva** s'ha accelerat significativament, per una banda, per l'augment del cost per treballador, i, per una altra, per la disminució d'hores efectives.

El cost total per assalariat i per mes augmenta un 5,5 % a les Illes Balears

L'**increment salarial pactat en convenis** ha augmentat en el quart trimestre i s'ha tancat, el mes de desembre, en un 4,9% (mentre que al conjunt d'Espanya és d'un

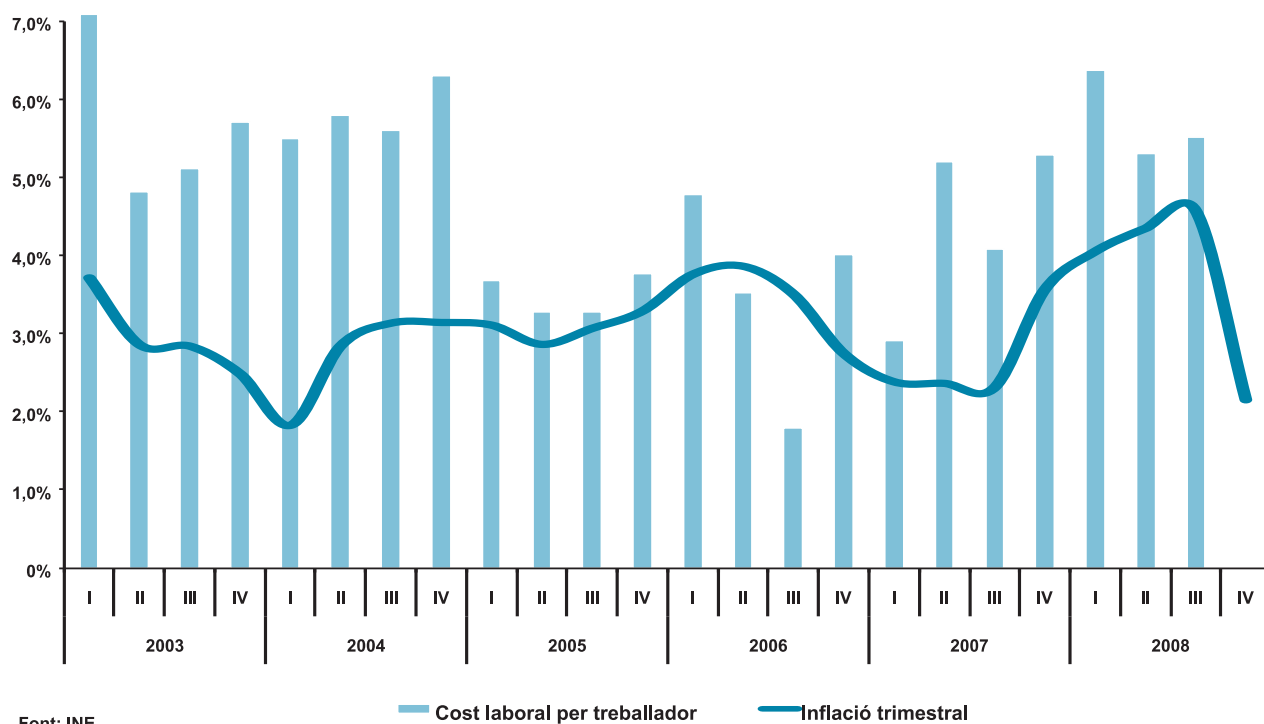
3,5%), malgrat que la inflació del mateix mes a les Illes Balears ha estat d'un 1,3%. La indexació salarial, que suposa increments salarials en funció de la inflació, implica que el repunt de la inflació pel xoc del preu del petroli durant l'any passat es traslladi de manera permanent als salaris. Tot i que en principi impliqui el guany de poder adquisitiu per part dels treballadors, posa en una conjuntura difícil les empreses, que veuen com augmenten els seus costos i com, alhora, cau la xifra de negoci, la qual cosa pot posar en perill la seva pervivència.

La divergència entre el creixement salarial i la caiguda de la inflació al darrer trimestre de 2008 (en un moment d'eliminació d'ocupació) és un indicador de la manca de flexibilitat del mercat laboral espanyol i, en particular, balear.

El sector de la construcció encapçala la caiguda de les hores efectives treballades

Les **hores de feina efectives per treballador i mes** minven en tots els sectors respecte del tercer trimestre de 2007, després d'incrementar-se en el segon trimestre. El sector amb la major reducció d'hores treballades és la construcció, i el de menor reducció, els serveis.

Gràfic 15. Evolució dels costos laborals i la inflació a les Illes Balears.

6 Preus

La taxa de variació interanual del mes de gener de l'índex de preus de consum (IPC) per a les Illes Balears disminueix mig punt respecte del desembre i se situa en el 0,8%, el mínim des de gener de 1979, en què es disposa de dades de l'INE per a aquesta sèrie. Per al conjunt d'Espanya, l'IPC presenta la mateixa variació, 1,2 punts percentuals per davall de l'objectiu d'estabilitat de preus fixat per l'autoritat monetària europea. A més, es tracta de la taxa anual més baixa de l'IPC des de juny de 1969. L'alentiment és motivat per la caiguda del preu del petro-

li, de la resta de matèries primeres i per la debilitat de la demanda.

L'IPC per a les Illes Balears al gener disminueix fins al 0,8%, el més baix des de l'inici de la sèrie el 1979

Taula 35. Variació interanual de l'IPC

Taxa de variació interanual de l'índex de preus de consum. Gener 2009

	Taxa	Aportació a l'IPC
Índex general	0,8	
Aliment, beguda no alcohòlica	1,6	0,26
Beguda alcohòlica i tabac	3,4	0,09
Vestit i calcer	-1,9	-0,15
Habitatge	4,8	0,55
Parament de la llar	2,5	0,20
Medicina	1,1	0,03
Transport	-5,3	-0,88
Comunicació	-0,3	-0,01
Lleure i cultura	0,5	0,04
Ensenyament	-2,8	-0,04
Hotels, cafès i restaurants	3	0,33
Altres	3,9	0,41
Inflació subjacent	2,0	

Font: INE

Els grups que presenten una disminució en l'índex de preus són:

— *Transport*, reflecteix una taxa de -5,3%, atesa la reducció del preu dels carburants i lubricants, que contrasta amb la pujada que experimentaren al gener de 2008. La taxa de l'IPC del transport personal és d'un -5,7 %, però, en canvi, la del transport públic interurbà augmenta fins a l'11,8%.

— *Vestit i calçat*, la taxa anual és de -1,9%; aquesta davallada s'explica perquè les rebaixes de temporada han tingut més incidència enguany que al gener de 2008.

— *Ensenyament*, que tot i que s'incrementa un 0,2% intermensual, davalla un 2,8 respecte del gener de 2008.

En canvi, han augmentat:

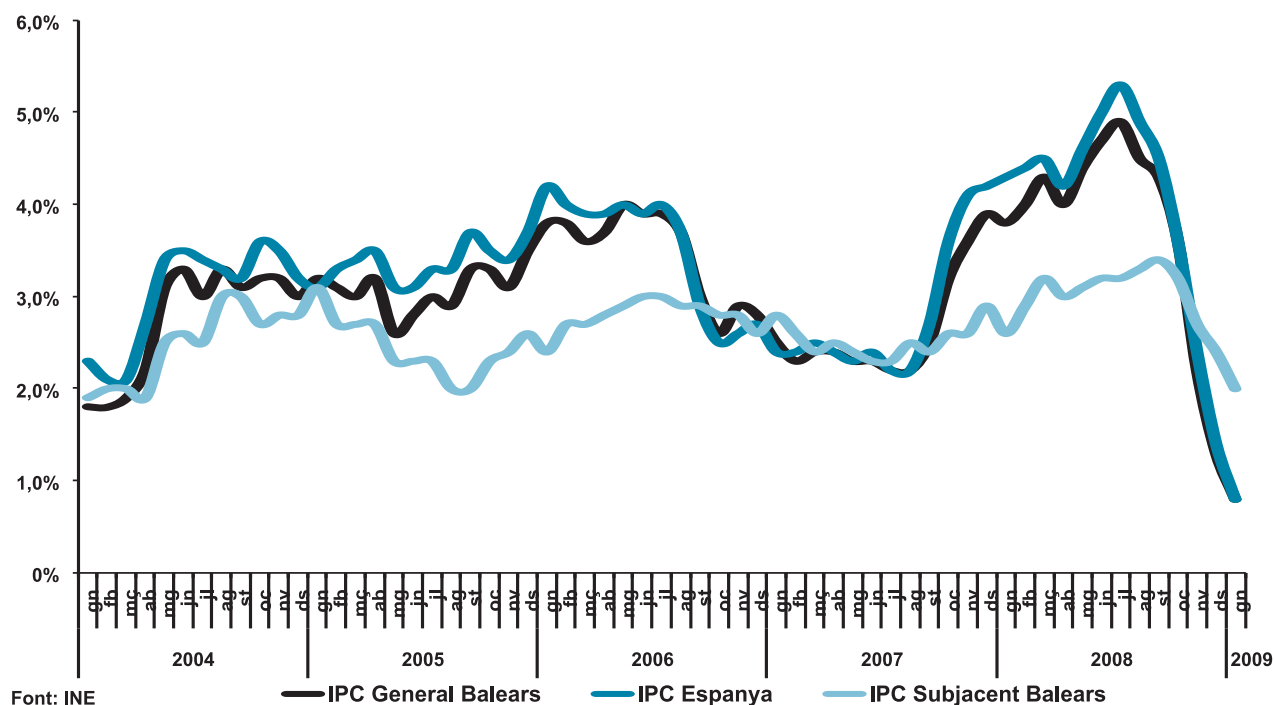
— *Habitatge*, amb un 4,8%, mentre que un any enre era del 4,1%.

— *Hotels, cafès i restaurants*, que han augmentat un 3%.

— *Aliments i beguda no alcohòlica*, presenta una taxa de variació interanual de l'1,6%. Els cereals i derivats i els ous han estat els productes més afectats per aquest encariment de preus, com també la carn d'aviram, el cafè, el cacau i les infusions i l'aigua mineral, els refrescs i els sucus. En canvi, la llet, els llegums i les hortalisses fresques, a més del peix fresc i congelat, han baixat de preu.

El vestit i calçat davalla fins a -1,9%, perquè les rebaixes han tingut més incidència

Pel que fa als subgrups que tenen un pes específic important, s'han de destacar les taxes de l'IPC de: *Lloguer d'habitatge* (4%), *Altres béns i serveis per a la llar* (4%), *Electricitat, gas i altres combustibles* (7,4%), *Serveis de transport* (9,8%). Finalment, el subgrup *Béns i serveis relatius als vehicles* disminueix fins que assoleix el -11,8%.

L'evolució de les taxes de variació interanual de l'IPC per a les Illes Balears i per a Espanya en els primers mesos de 2008 ha seguit una tendència de creixement des del mes de gener fins al mes de juliol, i ha davallat substancialment els darrers mesos de l'any i el gener de 2009, com es pot observar en el gràfic 16 d'aquest apartat.

A les Illes Balears i a Espanya, la taxa d'inflació subjacent (que exclou els aliments no elaborats i productes energètics) en el mes de gener se situa en el 2% de variació interanual, 1,2 punts percentuals per damunt de l'índex general, atès que la davallada principal de l'IPC s'ha produït en els grups que s'exclouen del càlcul de la inflació subjacent.

La inflació subjacent se situa 1,2 punts percentuals per damunt de l'índex general

L'índex harmonitzat de preus de consum (IHPC) per a Espanya en el mes de gener és del 0,8%. La pujada més

important, amb un 1,3%, correspon al País Basc i la taxa més baixa, a Castella-la Manxa, amb un 0,1%. Les Illes Balears, la Rioja i Melilla coincideixen amb la mitjana nacional.

L'INE ha dut a terme l'actualització anual de les ponderacions utilitzades pel càlcul de l'IPC per a l'exercici de 2009, de conformitat amb el sistema IPC, base 2006, que es caracteritza per la capacitat d'adaptació al canvi de comportament dels consumidors mitjançant l'anàlisi de l'evolució de la despesa. La informació utilitzada procedeix de l'enquesta de pressuposts familiars (EPF) i d'altres fonts.

L'estimació flaix de l'índex de preus de consum de la Unió Monetària (IHPCUM) de gener és de l'1,1%, cinc dècimes menys que la del mes anterior. Així, Espanya, amb el 0,8% continuaria amb una taxa inferior a la de la Unió Econòmica Europea.

7.1. Consum

Taula 36. Indicadors de consum

Balears	Darrera dada		Cicle-tendència T_{t-k}^1 (%)	
Facturació elèctrica usos domèstics (MWh)	gener	187.099	↗	7,7
Consum carburants automoció (quilolitres)	desembre	53.529,7	↘	-5,8
Matriculació de vehicles	gener	1.627	↘	-45,9
Índex de vendes al detall ¹	desembre	92,9	↘	-8,6
Mallorca				
Facturació elèctrica usos domèstics (MWh)	gener	148.340	↗	9,1
Consum carburants automoció (quilolitres)	desembre	43.836,4	↘	-5,6
Menorca				
Facturació elèctrica usos domèstics (MWh)	gener	15.620	↘	-2,3
Consum carburants automoció (quilolitres)	desembre	3.641,0	↘	-4,9
Pitiüses				
Facturació elèctrica usos domèstics (MWh)	gener	23.139	↗	7,7
Consum carburants automoció (quilolitres)	desembre	6.052,4	↘	-4,0

Fonts: CLH, DGT, Gesa-Endesa, INE i elaboració pròpia

¹ Preus constants any 2005

En el quart trimestre de l'any, el consum ha continuat en situació d'estancament. Aquesta tendència s'observa en el consum de les Illes, mentre que la despesa en consum de les administracions públiques augmenta.

La feblesa del consum privat s'explica per diversos motius. Principalment, la manca de confiança davant les expectatives desfavorables de l'evolució econòmica, com també la reducció de la renda disponible. Aquesta reducció ha tengut lloc tot i que en els darrers mesos els factors que contribuïen a minvar la capacitat de consumir de les llars han desaparegut gradualment: el preu del petroli s'ha desplomat, l'euríbor ha baixat en els darrers mesos de l'any i al començament de 2009 (tot i que tardarà a materialitzar-se en totes les llars, atès el desfasament respecte del moment en què es revisin les hipoteques) i la inflació es troba en valors inferiors a l'objectiu del Banc Central Europeu. Malgrat això, el consum es veu afectat per la complicada situació del mercat laboral, no sols per als treballadors que han perdut la feina, sinó també per als que veuen perillar la seva. Aquesta incertesa fa que les llars redueixin o, almenys, moderin, la despesa en consum i retardin les decisions de compra de béns duradors. Amb l'objectiu de reactivar el consum, que és el principal component del PIB, el govern central ha pres mesures de caràcter fiscal, com la deducció de 400€ de l'IRPF el 2008, la qual cosa el 2009 es materialitzarà amb una reducció de 33,33€ cada mes de l'any, o la disminució de dos punts percentuals en les retencions mensuals de l'IRPF com a bestreta de la deducció per l'adquisició d'habitatge habitual.

La complicada situació del consum es manifesta en els diversos indicadors disponibles. L'**índex de vendes al detall** continua amb caigudes interanuals, una situació que s'ha observat durant pràcticament tot el 2008. La tendència negativa en la **matriculació de vehicles** a les Illes Balears va continuar durant el quart trimestre de 2008, i l'any es va tancar amb una caiguda del -35,6% respecte de 2007, superior al conjunt nacional (-29,8%). Aquesta situació de retrocés ha persistit al mes de gener, amb 1.627 vehicles venuts, el volum més baix des de gener de 1994. Els vehicles de càrrega (camions, furgonetes i tractors industrials) són els que més retrocedeixen, atès que la demanda empresarial de vehicles és la que més cau. El mes de novembre s'aprova una reforma del pla VIVE —que es va posar en marxa a l'estiu, per adquirir vehicles de baix impacte ambiental— que amplia el nombre de potencials beneficiaris: es redueix l'antiguitat del vehicle que s'ha de renovar de 15 a 10 anys, s'inclou la compra de vehicles usats, es permet l'accés a vehicles comercials lleugers, s'augmenta el preu d'adquisició màxim del nou vehicle a 30.000€ i també s'amplia el finançament al 0% d'interès als primers 10.000€. No obstant això, els concessionaris reclamen ajudes directes, com han establert altres països europeus. El problema no és sols la disminució de la demanda de vehicles, sinó, a més, la dificultat d'accedir al finançament dels potencials compradors (ja que els béns duradors com els vehicles són adquirits en gran mesura mitjançant finançament).

La matriculació de vehicles al gener cau un 48% a les Illes Balears

L'atonia del consum continua

El **consum de carburants per a l'automoció** (tant benzina com gasoil) continua en el quart trimestre amb una caiguda respecte del mateix període de 2007 i ha tancat el 2008 amb menys consum anual respecte de l'any anterior. Aquesta disminució en el darrer trimestre de l'any s'observa malgrat la significativa caiguda dels preus dels carburants, atesa la disminució del preu del petroli a partir d'octubre, la qual cosa és un indicador de la contenció del consum. L'arribada de menys passatgers en el

darrer trimestre també ha contribuït a aquest descens, ja que implica menys desplaçaments terrestres.

La **facturació elèctrica d'usos domèstics** s'estanca en el quart trimestre de 2008, si bé aquesta situació és desigual entre illes. Mentre que a Menorca l'energia elèctrica facturada cau, a les Pitiüses augmenta significativament. En el mes de gener, aquest indicador retrocedeix en termes interanuals de manera generalitzada a totes les illes.

7.2. Consum dels no residents

Taula 37. Consum dels residents a l'estranger

Balears	Darrera dada		Variació (%)	
Enquesta despesa turística – EGATUR				
Total (milions d'€)	4t trim	984	⬇️	-7,1
Mitjana per persona (€)	4t trim	843	⬇️	-7,8
Mitjana diària (€)	4t trim	92	⬇️	-6,4
Estada mitjana	4t trim	9	➡️	-1,5
Compres i extraccions d'efectiu amb targeta emesa a l'estranger (milions d'€)				
Total	4t trim	260,6	⬇️	-7,5
Regne Unit	4t trim	75,5	⬇️	-12,1
Alemanya	4t trim	89,8	⬇️	-5,3
França	4t trim	12,4	⬆️	8,1
Itàlia	4t trim	6,1	⬆️	22,9
Estats Units	4t trim	11,8	⬇️	-9,2
Holanda	4t trim	3,3	⬇️	-58,6
Suïssa	4t trim	12,1	⬆️	2,5
Noruega	4t trim	4,7	⬇️	-5,1
Irlanda	4t trim	3,6	⬆️	26,2
Suècia	4t trim	5,1	➡️	-1,3
Àustria	4t trim	3,8	⬇️	-7,1
Dinamarca	4t trim	4,0	⬇️	-8,9
Portugal	4t trim	2,4	⬆️	7,0
Bèlgica	4t trim	2,4	⬇️	-3,4
Resta	4t trim	23,6	⬇️	-4,7

Font: 4B-Euro6000-ServiRed i Ministerio de Industria, Turismo y Comercio

La **despesa turística** total a les Illes Balears va disminuir en el quart trimestre de 2008, tot i l'augment experimentat en el mes de desembre. En el conjunt de 2008, la despesa total avança un 2,8% respecte de l'any anterior (és la comunitat amb més increment), mentre que al conjunt d'Espanya s'estanca en un 0,1%. El nombre de turistes a les Illes Balears ha estat més baix en el quart trimestre, la qual cosa explicaria una part de la caiguda de la despesa turística total. No obstant això, també cau la despesa per persona, no sols en el darrer trimestre de l'any, sinó també en el conjunt de 2008. Quant a la despesa diària, la significativa caiguda de la despesa total, com també la lleugera reducció de l'estada mitjana en el quart trimestre, en determinen la disminució respecte del mateix període de 2007.

En el conjunt de 2008, la despesa turística a les Illes Balears va augmentar un 2,8%

Les **compres i disposicions d'efectiu amb targetes emeses a l'estranger** realitzades a les Illes Balears s'han reduït en el quart trimestre respecte del mateix període de l'any passat, atès bàsicament el retrocés en la despesa que fan els turistes amb més pes a les Illes Balears, els alemanys i els britànics —tenen un pes del 34,4% i 29,0% sobre el total de la despesa, respectivament—. Tot i que hi ha turistes d'altres països que incrementen les compres i disposicions d'efectiu efectuades amb targeta, com França i Itàlia, el seu pes és residual. En el conjunt de 2008, es produeix un augment del 6,2% de la despesa efectuada amb targeta. Els britànics minven el seu import total i els alemanys el mantenen, però es produeix un increment significatiu en la despesa efectuada amb targetes emeses als Estats Units, Irlanda i Portugal, entre d'altres. Cal recordar que l'origen de l'entitat emissora no necessàriament coincideix amb l'origen del seu titular.

7.3. Inversió

Taula 38. Indicadors d'inversió

Balears	Darrera dada		Cicle-tendència T _{t-k} ^t (%)	
Societats mercantils creades	desembre	157	↘	-36,3
Augment net de capital (milions d'€) ¹	desembre	66,0	→	0,7
Centres de treball inscrits a la SS	desembre	39.348	↘	-4,6
Import de noves hipoteques (milions d'€)	novembre	300,8	↘	-54,3
Dipòsits (milions d'€)	3r trim	19.436,9	↗	7,1
Crèdits (milions d'€)	3r trim	44.919,4	↗	10,3
Matriculació de vehicles de càrrega ²	gener	165	↘	-61,1

Font: BE, DGT, INE, MTAS i elaboració pròpia

1 Capital de noves societats, més ampliacions de capital, menys reduccions de capital.

2 Camions, furgonetes i tractors industrials

La inversió empresarial ha intensificat l'empitjorament en el quart trimestre. Això s'ha produït, principalment, per la confluència de diversos factors, com són l'estancament de la demanda, la disminució dels beneficis empresarials, la dificultat de finançament i el pessimisme davant l'evolució de l'activitat econòmica en els pròxims trimestres, tots desincentivadors de la inversió productiva.

Els indicadors d'inversió disponibles per a les Illes Balears mostren una evolució negativa. Mes darrere mes minva el **nombre de societats mercantils** creades: en el quart trimestre de 2008, se'n constitueixen 496, mentre que en el mateix període de 2007 es creen 787 societats mercantils noves. En el mes de desembre, s'han establert 157 empreses (la majoria, societats de responsabilitat limitada), el nombre més baix en els darrers anys. Quant al **nombre de centres de treball d'alta a la Seguretat Social**, continua la reducció iniciada l'estiu passat, que s'ha intensificat en el darrer trimestre de l'any. Així, al desembre de 2008 hi havia 39.348 centres de treball, mentre que en el mateix mes de 2007 n'hi havia 41.462. La caiguda s'observa a totes les illes, però a Menorca és més pronunciada.

La inversió empresarial presenta una caiguda significativa

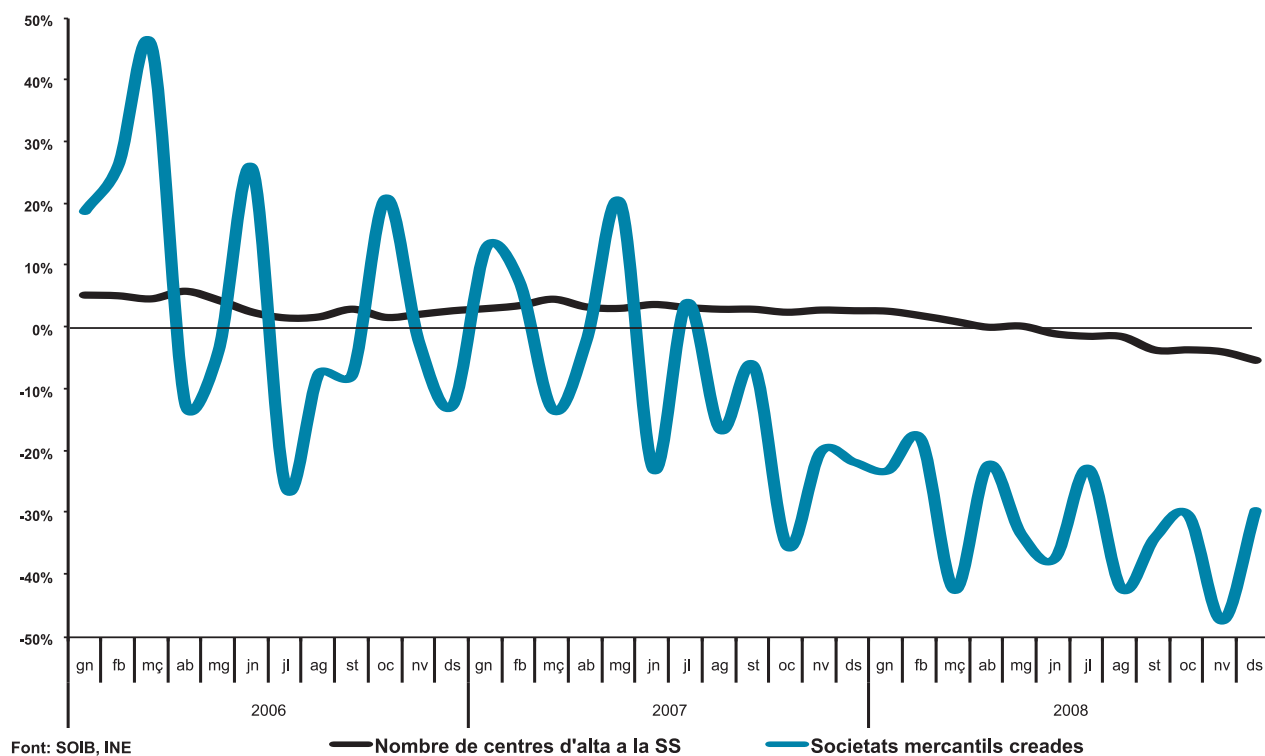
La **matriculació de vehicles de càrrega** (camions, furgonetes i tractors industrials) ha presentat en el darrer trimestre de l'any una caiguda encara superior a la de mesos anteriors, en què també minvava. Mentre que en

el quart trimestre de 2007 es varen matricular 2.115 vehicles de càrrega, en el quart trimestre de 2008, se'n van matricular 709, fet que suposa una disminució del 66,5%, lleugerament superior a la del conjunt d'Espanya (-61,6%). En el mes de gener ha continuat la senda de retrocés i s'han matriculat menys vehicles de càrrega, tant en termes interanuals com intermensuals.

El **crèdit** concedit per les entitats financeres a les Illes Balears, fins al tercer trimestre, continua minvant a poc a poc el ritme de creixement, que encara es manté positiu, i se situa per sota dels dígits de creixement que s'observaven el 2007. Les dades disponibles per al conjunt d'Espanya indiquen que, fins al tercer trimestre, l'alentiment del creixement del crèdit no era tan pronunciat per a les empreses com per a les llars. El problema radica en el fet que una part important d'aquest crèdit es destina a refinançar operacions, per garantir la supervivència de les empreses, i no a finançar projectes nous, com mostren els diversos indicadors d'inversió, tots en retrocés, potser no tant per la manca de crèdit per a projectes viables com a causa de la menor demanda per part dels empresaris, davant la difícil conjuntura econòmica.

Ja que la inversió privada és indispensable per crear llocs de feina en els pròxims trimestres, hi ha en marxa polítiques públiques destinades a incentivar-la. A banda de les tradicionals línies de l'ICO, se n'han establert de noves, com el Pla Renove d'instal·lacions turístiques del govern central, recolzat pel govern autonòmic, que dóna suport simplificant tràmits administratius, o la llibertat d'amortització de certes inversions d'actius nous a l'impost de societats, a partir d'enguany.

Gràfic 17. Variació interanual d'indicadors d'empreses a les Illes Balears.

III. MEDI AMBIENT

Introducció

La cimera del passat mes de desembre a Poznan (Polònia) durant la 14a Conferència de Canvi Climàtic de la ONU (COP14), que es dugué a terme amb l'objectiu de continuar les negociacions internacionals que s'iniciaren a Bali el 2007, suposà un pas previ a les negociacions que s'efectuaren el 2009 a Copenhague, en què s'ha d'arribar a un nou acord per a 2012 que substituirà el Protocol de Kyoto. L'actual crisi financera internacional figura com el gran impediment per renovar els objectius d'aquest Protocol, atès que hi ha la possibilitat que es redueixin els recursos destinats a la lluita contra el canvi climàtic.

L'informe de l'Observatori de la Sostenibilitat a Espanya "Sostenibilidad Local. Una aproximación urbana y rural", publicat l'1 de desembre de 2008, analitza la disfunció que hi ha entre les ciutats i el camp; les primeres són consumidores de recursos i les zones rurals aporten sostenibilitat. En relació amb la petjada ecològica (superfície ecològicament productiva necessària per produir recursos consumits per un ciutadà mitjà i absorbir els residus que genera) assenyala que la majoria de les capitals espanyoles consumeixen més recursos i generen més residus dels que pot assumir el seu municipi i fins i tot tota la seva província. A un extrem se situa Bilbao, que necessitaria un territori municipal cent vegades més gran que el seu, i a l'altre, Badajoz, que requereix un territori 2,9 vegades superior al del seu municipi. S'estima que, a escala mundial, a cada persona li correspon una petjada ecològica d'1,8 ha. En el cas de Palma, aquesta se situa en 4,01 ha per habitant, molt per sobre del valor considerat. Quant a la taxa de generació de residus a Palma, 1,75 kg per habitant, supera el conjunt d'Espanya (1,47 kg/hab.). L'informe també indica que la ciutat de Palma empra recursos equivalents a 32,3 vegades la seva superfície, com també a 4,8 vegades la superfície de l'illa de Mallorca. Al seu torn, l'índex de motorització (vehícles per cada cent habitants) de Palma és el més elevat d'Espanya, la qual cosa s'explica per una insuficiència del transport públic, com també per l'existència d'una important flota de cotxes de lloguer.

D'altra banda, cal assenyalar que el Govern i els agents socials, en el marc del Pacte per la competitivitat, l'ocupació i la cohesió social de les Illes Balears, han signat una sèrie d'acords en matèria de política ambiental, d'infraestructures hidràuliques, d'energia i de residus, entre d'altres.

A la vegada, el Dictamen 5/2007 del Consell Econòmic i Social de les Illes Balears, sobre gestió integrada de la zona costanera de les Illes Balears, té com a objecte proposar l'elaboració d'un sistema d'indicadors per desenvolupar una eina que permeti avançar cap a una sostenibilitat real de la zona costanera, basada en criteris científics. És el fruit de la col·laboració entre l'Institut Mediterrani d'Estudis Avançats (IMEDEA; CSIC-UIB), el Consell Econòmic i Social de les Illes Balears i la Direcció General de Recerca, Desenvolupament Tecnològic i Innovació (R+D+I) del Govern de les Illes Balears.

En aquest apartat, dedicat al medi ambient, es consideren amb detall cinc aspectes de la interacció humana amb el medi ambient: el volum de reserves hídriques, la

qualitat de l'aire, el transport col·lectiu, la producció de residus i l'índex de pressió humana. Respecte dels **recursos hídrics**, destaca l'augment de reserves, ateses les pluges abundants dels darrers mesos.

Quant a la **qualitat de l'aire**, s'han d'intentar reduir els focus d'emissió de CO₂ més importants, que es troben sobretot en el sector energètic i en el de transports. En aquest darrer cas, una de les possibles solucions és reduir el transport privat en favor del **transport col·lectiu**. El 2008 el transport urbà ha augmentat un 6% a Mallorca.

També cal tenir present, entre les dades relacionades amb la situació del canvi climàtic, el sector de **residus**, atès l'ús de les incineradores, que contribueixen amb un 3% a les emissions totals de gasos d'efecte hivernacle a Espanya, fet que significa un increment del 73% respecte de l'any 1990. En aquest sentit, el 2008, les Illes Balears han reduït el volum de residus sòlids urbans i alhora han augmentat el volum de la recollida selectiva de paper, vidre i envasos lleugers.

Finalment, un dels factors que, sens dubte, ha de ser objecte d'atenció és l'efecte de la càrrega demogràfica. La importància d'aquest estudi la multiplica la mateixa dinàmica de l'activitat turística, que comporta augments de població considerables durant la temporada alta. Per això, en aquest butlletí, s'analitza l'**índex de pressió humana** (IPH), com a indicador del pes poblacional real que suporta la nostra Comunitat.

Reserves hídriques

A les Illes Balears no existeixen pràcticament recursos superficials d'aigua. De fet a Mallorca els recursos superficials mitjans es van estimar aproximadament en 120Hm³/any en els darrers 40 anys (1967-2007), però només 7,2 Hm³/any es consideren disponibles fruit de la infiltració, de la evaporació o de la pèrdua. A més l'aportació anual en els anys secs és pràcticament nul·la. Pel que fa a les aigües superficials permanents (embassaments) són destacables el de Gorg Blau i el de Cúber, a l'illa de Mallorca, amb capacitats màximes de 6,9 i 5,9 milions de m³ respectivament.

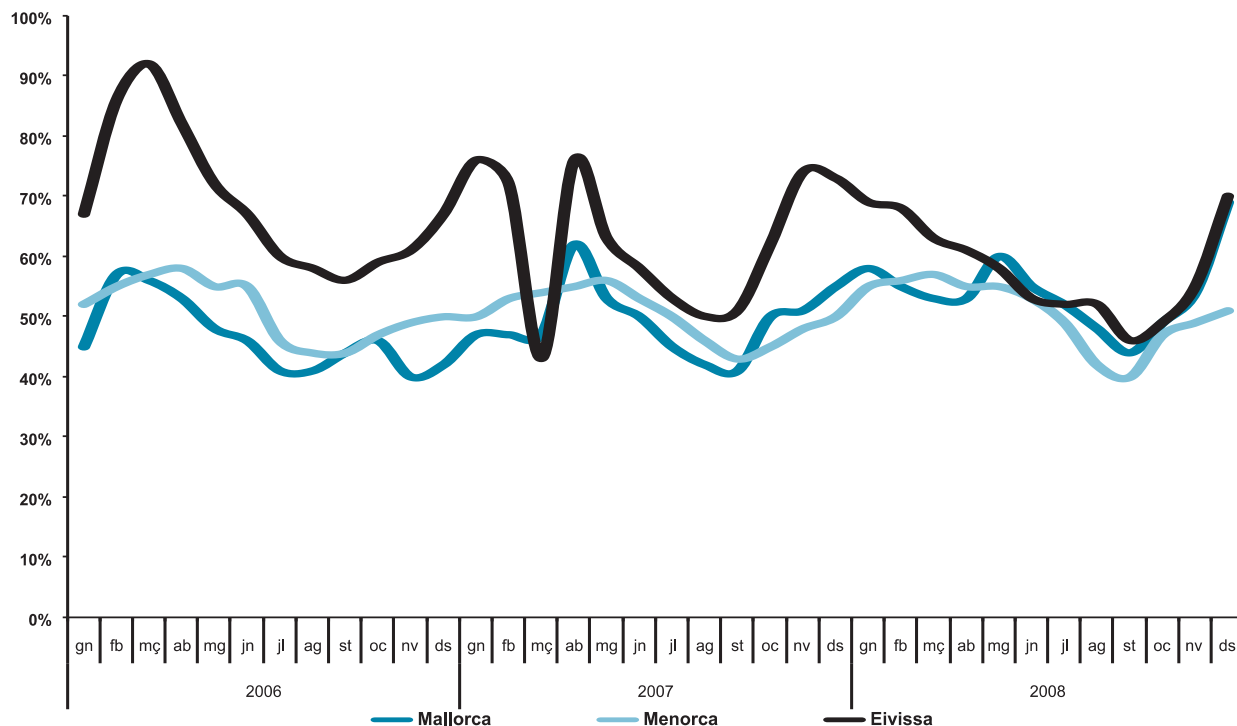
De conformitat amb l'informe "Estimació mensual de les reserves hídriques subterrànies a les Illes Balears" de la Direcció General de Recursos Hídrics, les reserves hídriques en el gener de 2009 a Mallorca són del 75%, a Menorca del 53% i a Eivissa del 71%, a causa de les pluges. A Mallorca el Centre Territorial de Meteorologia qualificà el darrer trimestre de 2008 com el més plujós d'ençà el 1959 atesos els litres per metre quadrat registrats.

En darrer lloc, cal destacar que, el passat 11 de febrer, el Govern de les Illes Balears i les organitzacions sindicals i empresarials més representatives en el marc del Pacte per la competitivitat, l'ocupació i la cohesió social de les Illes Balears signaren un acord sobre infraestructures hidràuliques que intenta dotar les Illes Balears de les infraestructures necessàries per, entre altres objectius, garantir l'abastiment de la població, la depuració, la reu-

tilització de l'aigua i alhora intentar racionalitzar el consum i conscienciar la població sobre l'ús responsable de l'aigua.

Les reserves hídriques se situen entre el 53 i el 75% de la seva capacitat

Gràfic 18. Evolució de les reserves hídriques a les Illes Balears

Font: Direcció General Recursos Hídrics, Conselleria Medi Ambient

Qualitat de l'aire

La contaminació atmosfèrica és la presència en l'aire de substàncies o composts en quantitats que poden ser perjudicials, tant per a la salut de les persones com per al medi natural. L'origen d'aquestes substàncies contaminants és divers: poden provenir de processos naturals (volcans, fermentacions, etc.) o de l'acció de l'home (indústries, trànsit rodat, calefaccions, etc.). Per tal d'avaluar el nivell de cada contaminant, les Illes Balears disposen d'una xarxa de vigilància i control de qualitat de l'aire que mesura en temps real tots aquests contaminants. Actualment, la Conselleria de Medi Ambient té un total de cinc estacions de vigilància i control. Dues d'aquestes estacions estan situades a Palma, una al carrer dels Foners i l'altra al parc de Bellver. La tercera és una estació mòbil, la qual cosa permet utilitzar-la en qualsevol indret de les Illes Balears. La quarta s'ubica al municipi de Ciutadella, a Menorca, i l'última, a Sant Antoni de Portmany, a l'illa d'Eivissa. A més, la Conselleria de Medi Ambient rep dades de diferents punts de mesura establerts per certes empreses, les activitats de les quals fan necessari el control de la qualitat de l'aire al seu voltant. Entre els gasos analitzats, el diòxid de sofre (SO_2), mesurat a l'estació de Foners, no ha superat la quantitat màxima, $350\mu\text{g}/\text{m}^3$, cap dia de l'any, atès que pren valors per davall dels $172\mu\text{g}/\text{m}^3$ si bé cal esmentar dues pujades que destaquen de les fluctuacions habituals al febrer i a l'octubre. Aquest gas contribueix a la degradació dels edificis i pot desencadenar dificultats respiratòries.

Pel que fa al monòxid de nitrogen (NO), podem dir que les activitats humanes han incrementat en gran mesura la presència en l'atmosfera com a conseqüència del transport, les incineradores i les cimenteres. A més,

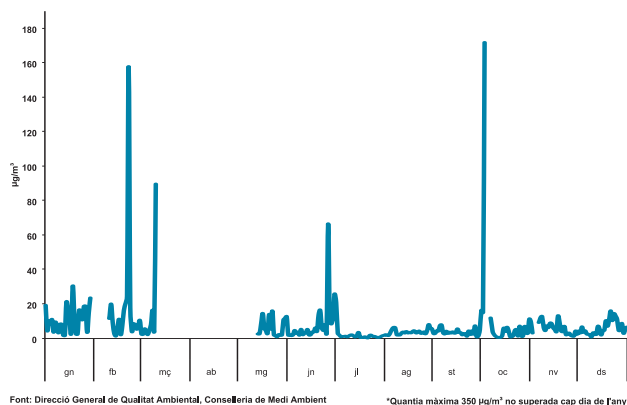
aquest gas pot convertir-se, més tard, en àcid nítric i produir pluja àcida, i també participa en la disminució de la capa d'ozó. Es va superar el límit de $200\mu\text{g}/\text{m}^3$ vint-i-cinc vegades el 2008, però no supera el límit de quaranta ocasions a l'any previstes en el Reial decret 1073/2002. Pel que fa al diòxid de nitrogen (NO_2), a Palma només s'ha passat del límit cinc vegades, en tot l'any, de les quaranta estipulades com a perjudicials per a la salubritat.

Les concentracions de monòxid de carboni (CO) provenen sobretot dels gasos que emeten els vehicles, principalment de la benzina. A Palma, normalment es troba per sota del límit per a la salubritat humana, $10\mu\text{g}/\text{m}^3$. En el gràfic 22 observem una intensificació que coincideix amb els mesos d'estiu, sobretot al juliol.

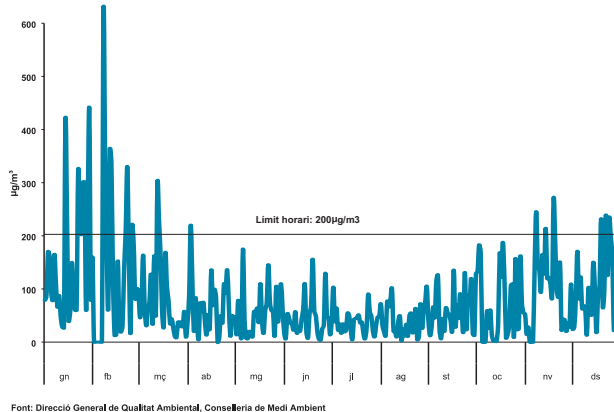
Finalment, podem parlar de les partícules en suspensió (PM_{10}), que fan referència a substàncies sòlides o líquides, orgàniques o inorgàniques, que poden ser des de pols fins a cendres, sutge, pol·len, silicats o metalls pesants i que s'originen sobretot pel trànsit, la calefacció i les indústries. Provoquen problemes respiratoris i d'irritació d'ulls i de nas. En el cas de Palma, s'aprecia una tendència clarament decreixent, des de $36\mu\text{g}/\text{m}^3$ al gener de 2007 fins a $21\mu\text{g}/\text{m}^3$ al desembre de 2008. A més, cap dia de l'any 2008 no s'ha sobrepassat el límit, $50\mu\text{g}/\text{m}^3$.

Les concentracions de CO , provinent sobretot dels vehicles, estan per davall del límit per a la salubritat humana

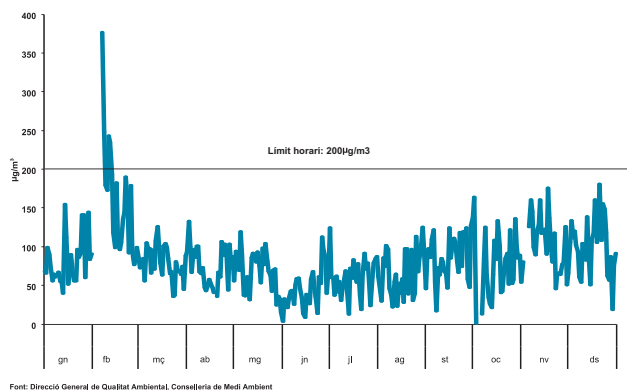
Gràfic 19. Concentracions màximes diàries de diòxid de sofre a Palma 2008

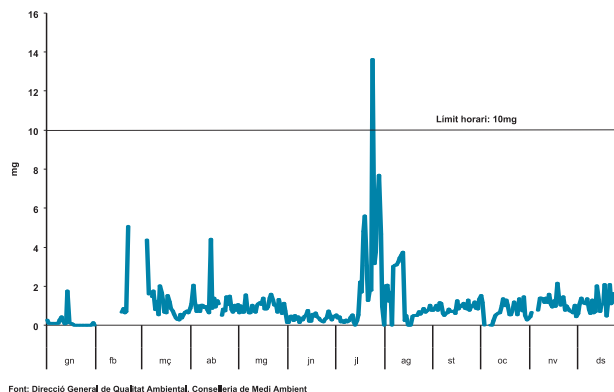
Gràfic 20. Concentracions màximes diàries de monòxid de nitrogen a Palma 2008

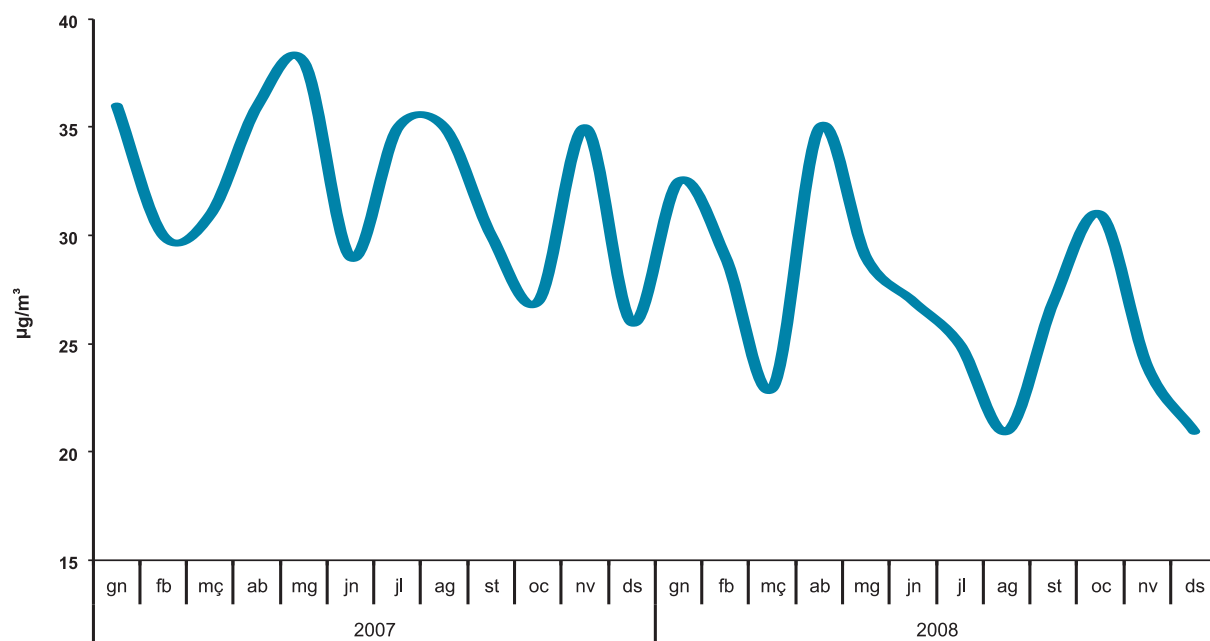
Gràfic 21. Concentracions màximes diàries de diòxid de nitrogen a Palma 2008

Gràfic 22. Concentracions màximes diàries de monòxid de carboni a Palma 2008

Gràfic 23. Mitjanes mensuals de partícules en suspensió (PM10) a Palma

Transport col·lectiu

Hi ha bones raons per utilitzar el transport col·lectiu de viatgers. En primer lloc, hem d'esmentar que el creixement urbanístic a les ciutats ha donat lloc al fet que la gent habiti en barriades perifèriques de menys densitat de població, amb menys serveis i lluny de les escoles i dels llocs de feina. D'aquesta manera, es multiplica la necessitat de fer més viatges i més llargs. El transport col·lectiu com a estratègia general de desenvolupament sostenible, es dificulta a causa de la dispersió de població i molts dels desplaçaments s'han de fer en cotxe, amb els consegüents problemes de congestió circulatoria i pèrdua de temps produïts en els desplaçaments, el consum d'energia i de territori, l'augment de contaminació i un elevat cost social. De conformitat amb les dades del Pla de Millora de la Qualitat de l'Aire a Palma, el 2006 els turismes emeteren un total de 835 t de NO₂ a l'atmosfera; els vehicles lleugers menors de 3,5 t, devers 590 t; els vehicles pesats de més de 3,5 t i els autobusos, 775 t; les motocicletes i ciclomotors menors de 50 cm³, devers 0,6 t; i les motos majors de 50 cm³, aproximadament 1,8 t.

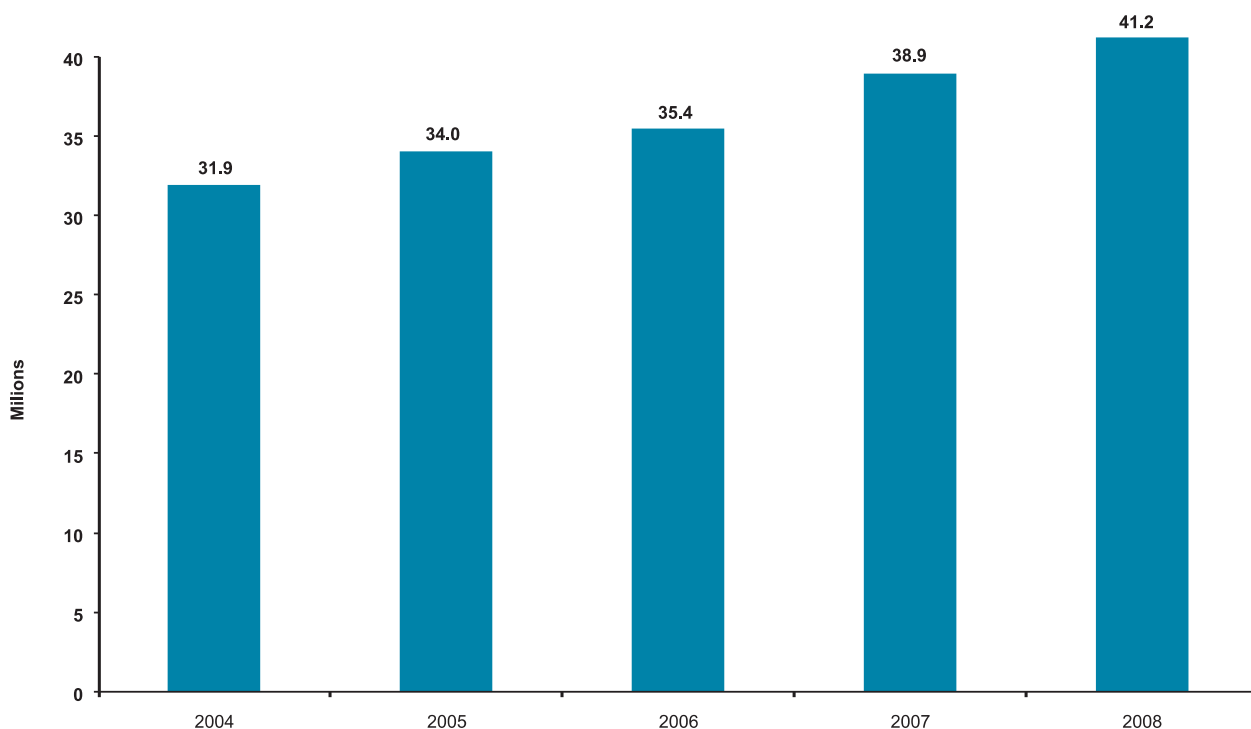
Per tal de potenciar un transport més sostenible, de conformitat amb els objectius de la Unió Europea, es fa

necessari l'anàlisi prèvia sobre la distribució modal del transport col·lectiu, la qual reflecteix la distribució dels viatgers segons el mitjà de transport. En aquest context, s'observa una tendència creixent del transport col·lectiu urbà a **Mallorca**, les dades de l'EMT reflecteixen que de 31,9 milions de passatgers el 2004 s'ha passat a 41,2 milions de passatgers el 2008, amb un augment respecte de l'any anterior del 6% el darrer any. En el cas de Mallorca, aquesta distribució posa de manifest que l'autobús ha estat, al llarg del període de 2004-2008 el mitjà de transport col·lectiu més utilitzat.

Per la seva banda, en el marc del Pacte per la competitivitat, l'ocupació i la cohesió social de les Illes Balears s'aprova un acord sobre mobilitat terrestre que, a part d'establir les infraestructures de transport que s'han de prioritzar, intenta fomentar el transport col·lectiu, la intermodalitat i millorar el transport públic, entre d'altres.

El nombre de passatgers d'autobús passà de 31,9 milions el 2004 a 41,2 milions el 2008

Gràfic 24. Viatgers transport urbà a Mallorca 2004-2008

Font: EMT

Residus

Pràcticament qualsevol activitat que fa la societat actual és generadora de residus. L'activitat domèstica, la productiva o la comercial són responsables de quantitats cada vegada més importants de deixalles, les quals s'han de tractar de manera controlada per evitar danys al medi ambient. És, per tant, fonamental conèixer el volum, l'evolució i la composició dels residus per poder preveure'n el tractament i aplicar polítiques d'infraestructures adients. En aquesta línia, el Govern i els agents socials, en el marc del Pacte per la competitivitat, l'ocupació i la cohesió social de les Illes Balears, han signat una sèrie d'acords que, en matèria de tractament de residus, estableixen que "el model de gestió integral de residus ha de

tenir com a màxima prioritat la reducció de la quantitat i la minimització de la perillositat dels residus en la seva generació. En el cas que això sigui inevitable, els residus hauran de ser valoritzats materialment, la qual cosa n'implica la reutilització o el reciclatge, o energèticament, segons aquest ordre de preferència i d'importància. Com a darrera opció de tractament per als residus de producció inevitable que no es puguin valoritzar, s'estableix que siguin dipositats en abocadors controlats. En aquest sentit, és imprescindible eliminar els petits abocaments o les acumulacions de deixalles i enderrocs que es troben sovint en diferents indrets de les nostres illes. Les administracions han d'eliminar aquests punts negres i vetllar perquè no es tornin a produir".

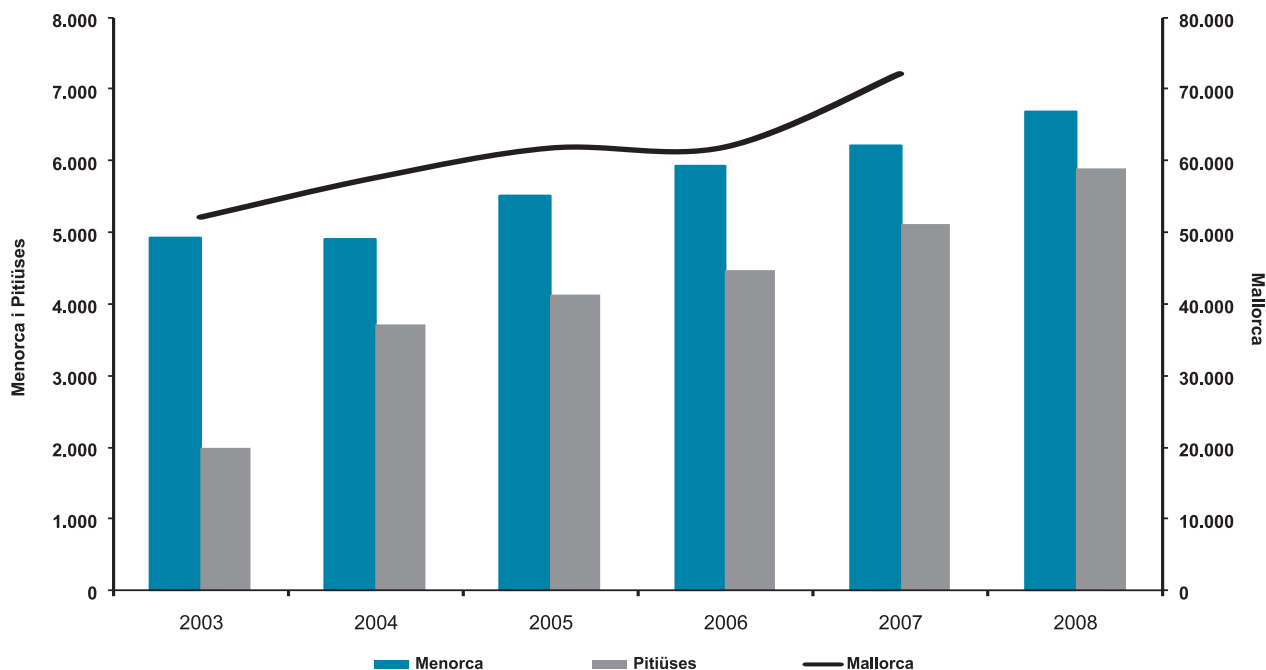
Al seu torn, els signants de l'acord afegeixen que s'ha de fer una aposta decidida per un model de recollida selectiva en almenys cinc fraccions (matèria orgànica, vidre, paper, envasos i resta), que garanteixi l'índex màxim de recuperació i reciclatge. Finalment, els signants de l'acord no defugen continuar en el futur el debat sobre les alternatives a la incineració de residus.

Així, entre els objectius més destacats de l'acord, cal assenyalar: estabilitzar la producció de residus; aconseguir els percentatges establerts en els plans directors sectorials dels consells insulars sobre la recollida selectiva de les fraccions de residus urbans, en la recuperació de matèria orgànica i en l'operativa de gestió de residus; implantar sistemes de recollida selectiva específics per a generadors singulars, principalment en el sector comercial i hotel·ler, adaptats a les seves necessitats, temporalitat i característiques; elaborar el Pla Director Sectorial de Gestió dels Residus amb Tractament Especial de les Illes Balears per concretar la gestió d'aquest tipus de residus i ubicar en el territori les plantes de tractament necessàries per a una gestió adequada; potenciar la valorització dels residus de construcció i demolició i la reutilització i el

reciclatge dels residus voluminosos; establir una xarxa de deixalleries (punts nets) a les Illes Balears d'acord amb els plans directors insulars; millorar la vigilància i el control de les activitats que generen residus, aplicant les normatives vigents corresponents; impulsar la creació de llocs de feina en el sector terciari relacionats amb l'eliminació, la recuperació, el reciclatge i la minimització de residus.

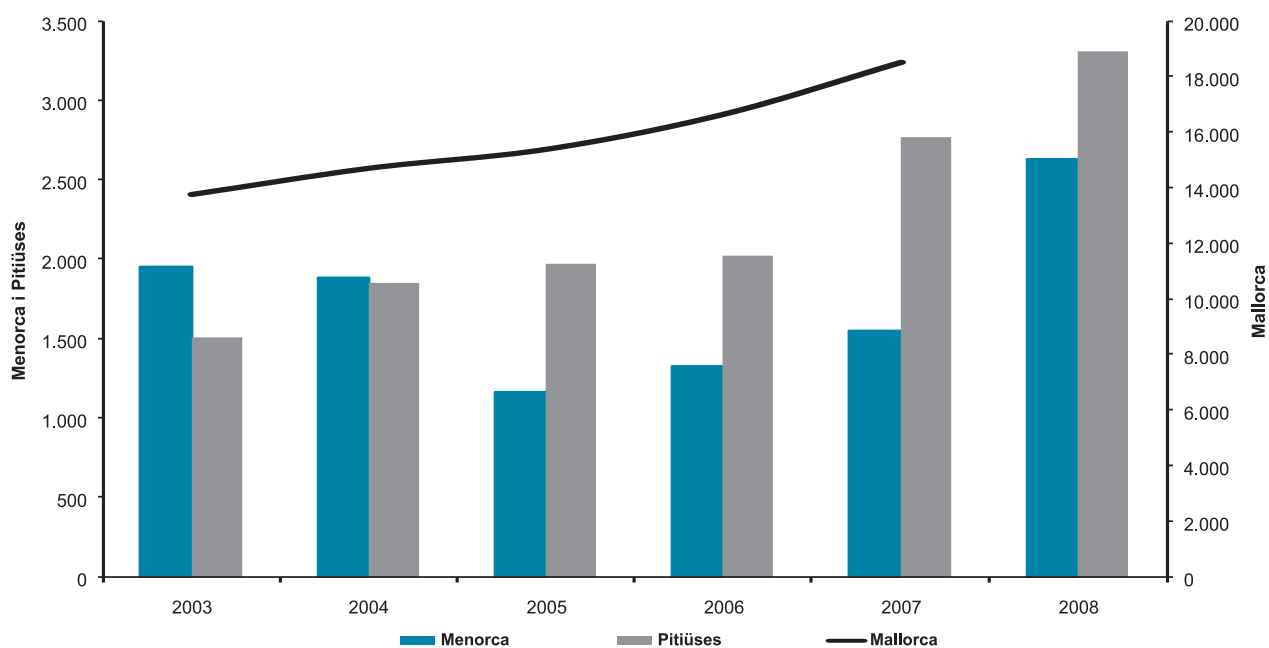
D'altra banda, segons l'enquesta de recollida i tractament de residus de l'any 2006, elaborada per l'INE, les Illes Balears, amb 630 quilograms per persona i any, registren el major valor per capita de residus barrejats (abans de tractar) recollits en zones urbanes. A l'extrem oposat se situen Catalunya i Galícia, amb 441 kg. No obstant això, a les Illes Balears s'ha produït un augment considerable de la recollida selectiva en els darrers sis anys, de manera que, pel que fa a recollida selectiva de paper i cartó i de vidre, les Illes Balears se situen com a la primera comunitat autònoma amb 66,3 kg i 23,2 kg per persona i any, respectivament.

Gràfic 25. Evolució del volum de recollida selectiva de paper a les Illes Balears 2003-2008 (Tones)

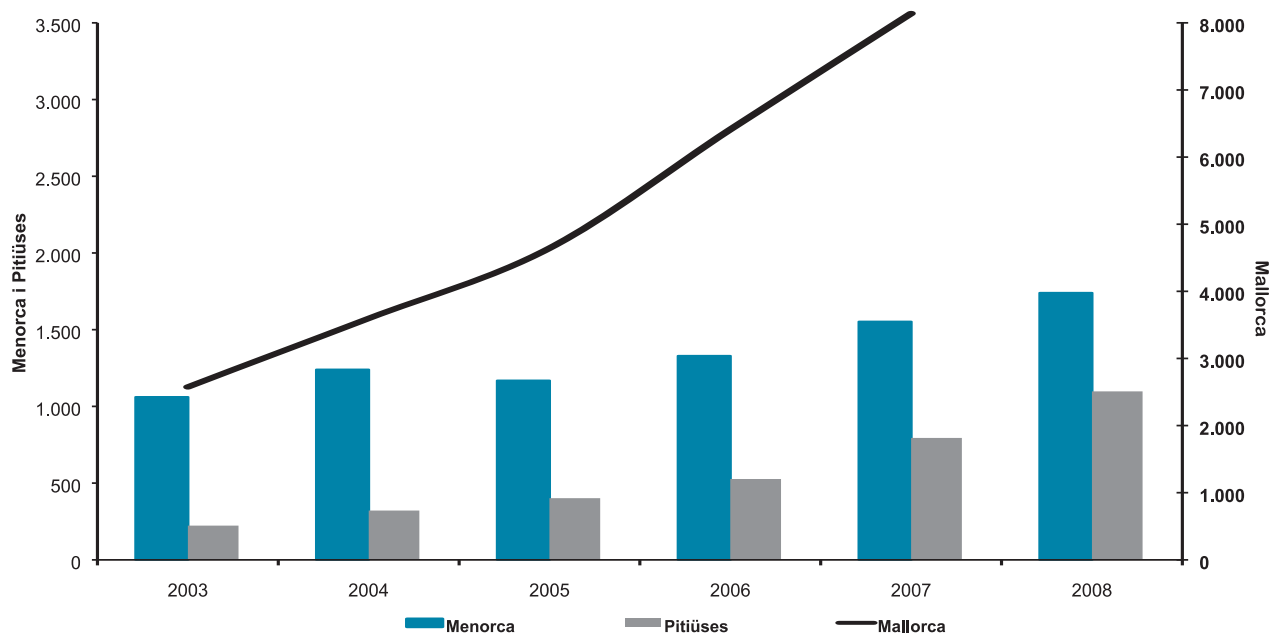
Font: Direcció Insular de Residus del Consell de Mallorca, Consorci de Residus del Consell de Menorca i Departament de Medi Ambient del Consell d'Eivissa

Gràfic 26. Evolució del volum de recollida selectiva de vidre a les Illes Balears 2003-2008 (Tones)

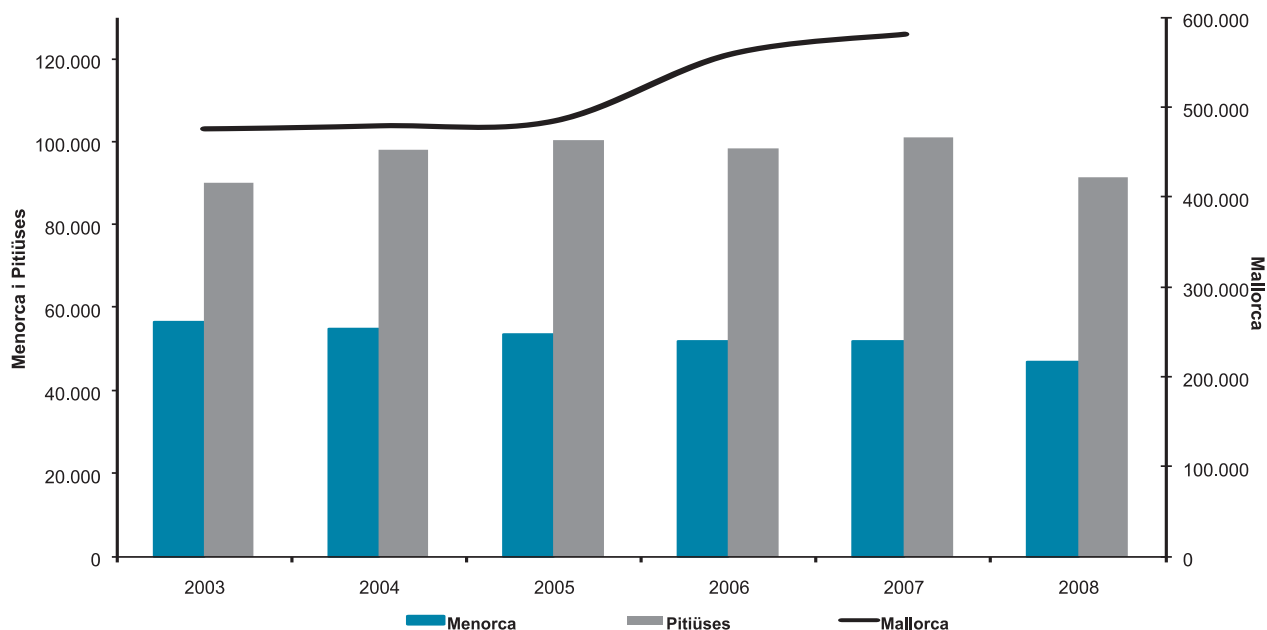
Font: Direcció Insular de Residus del Consell de Mallorca, Consorci de Residus del Consell de Menorca i Departament de Medi Ambient del Consell d'Eivissa

Gràfic 27. Evolució de volum de recollida selectiva d'envasos a les Illes Balears 2003-2008 (Tones)

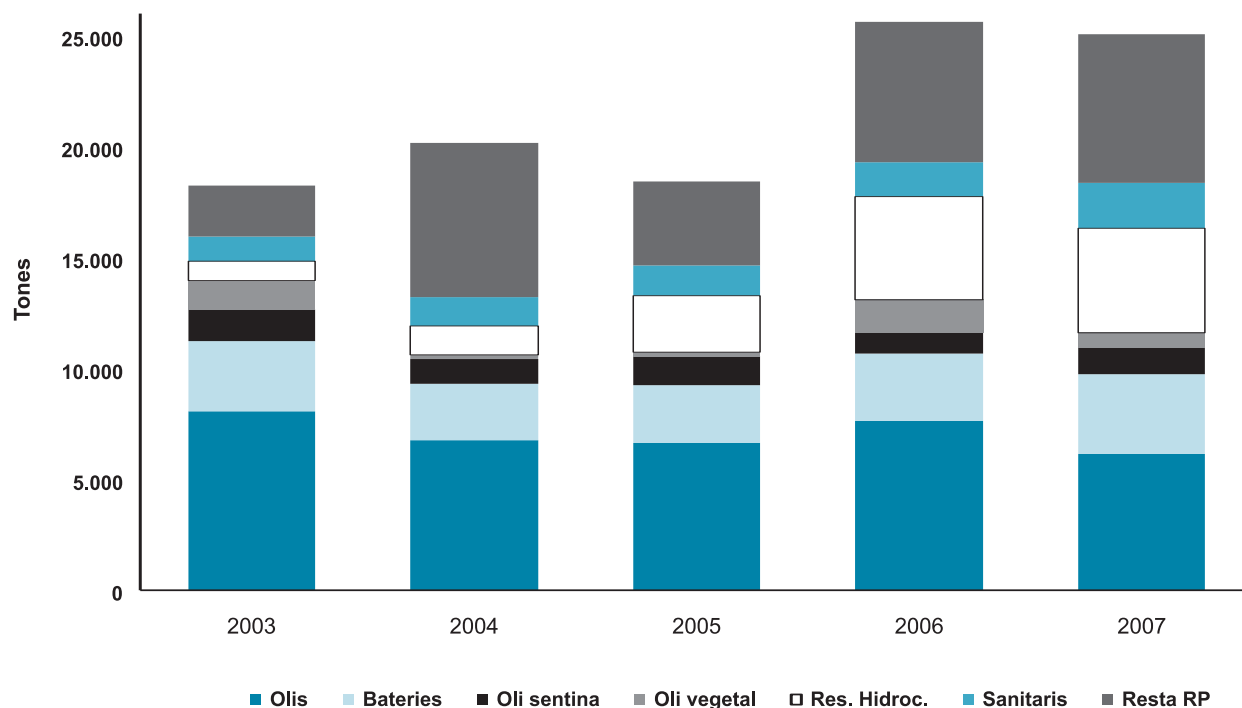
Font: Direcció Insular de Residus del Consell de Mallorca, Consorci de Residus del Consell de Menorca i Departament de Medi Ambient del Consell d'Eivissa

Gràfic 28. Evolució del volum de residus sòlids urbans a les Illes Balears 2003-2008 (Tones)

Font: Direcció Insular de Residus del Consell de Mallorca, Consorci de Residus del Consell de Menorca i Departament de Medi Ambient del Consell d'Eivissa

Gràfic 29. Producció de residus perillosos a les Illes Balears 2003-2007

Font: Conselleria de Medi Ambient

El volum de recollida selectiva de paper, vidre i envasos lleugers continua la tendència positiva que caracteritza els darrers anys. Cal esmentar l'augment considerable a **Menorca** i les **Pitiüses** de la recollida del vidre, que ha crescut un 60% i un 20% respectivament l'any 2008 en comparació amb el 2007. En el cas de **Mallorca**, el volum de recollida selectiva també augmenta; cal destacar el cas dels envasos lleugers, la recollida dels quals, de 2003 a 2007, s'ha incrementat un 216%. En canvi, el creixement de la recollida de paper i de vidre a Mallorca es manté aproximadament en les mateixes taxes.

Els residus sòlids urbans a **Menorca** i a les **Pitiüses** s'han reduït, al llarg de 2008, un 9% respecte de l'any anterior. Aquests resultats es poden explicar en part per l'augment de la recollida selectiva. A l'illa de **Mallorca**, des de 2003 fins a 2005, es mantenia el volum en aproximadament 500.000 t, però l'any 2007 el volum de residus sòlids urbans gairebé assolí les 600.000 t, fet que significà una taxa de creixement interanual d'un 4% el 2007, molt inferior de la que s'havia registrat un any enre- (15,3%).

La producció de residus perillosos suposa un risc elevat, tant per al medi ambient com per a la salut de la població. La sostenibilitat requereix una disminució en la producció d'aquests, però també caldria disminuir les característiques de perillositat dels residus, tal com recomana el II Pla Nacional de Residus Perillosos 2007-2015, que fa referència al "VI Programa de Acció de la UE". Els residus perillosos es defineixen en el Reial decret 952/1997: els olis, les bateries, els residus d'hidrocar-

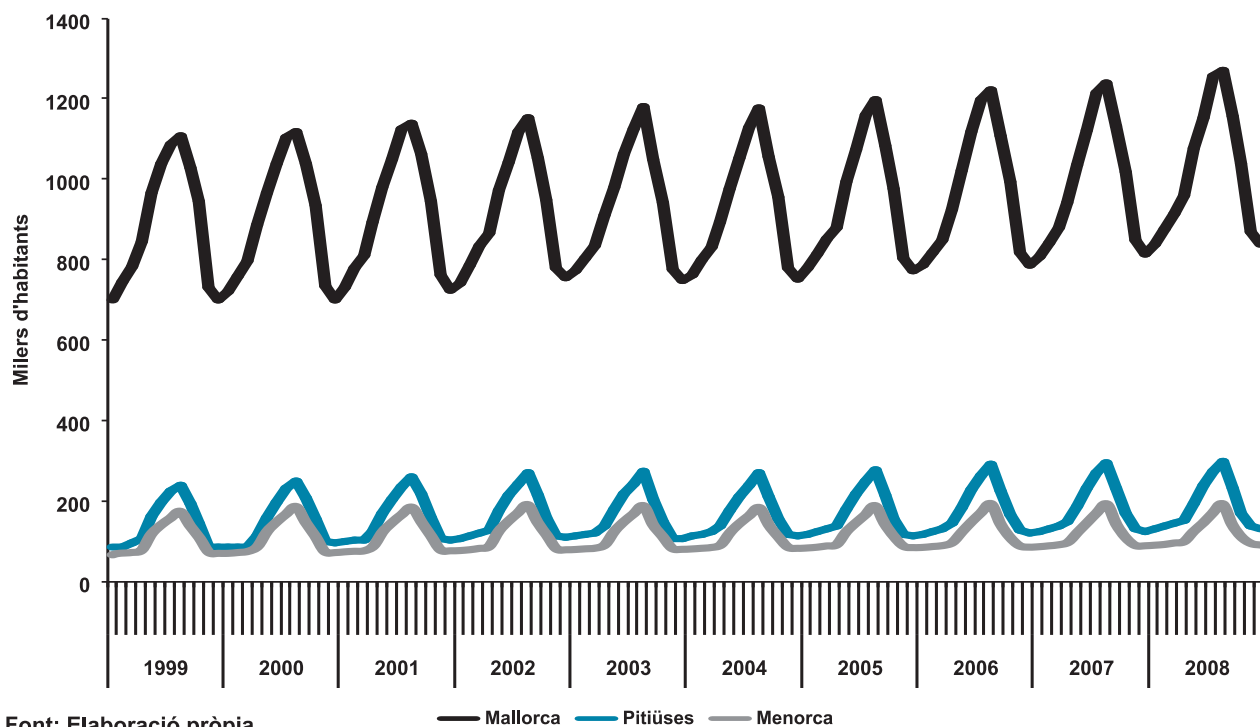
burs, els sanitaris, etc. L'any 2007, el seu volum a les Illes Balears ha disminuït respecte de l'any anterior, si bé el 2006 se'n recolliren 25.612 t, la qual cosa constituï el registre més alt des de 2003. Destaca el grup dels olis, que han passat de representar el 44% del volum total dels residus el 2003 a anar disminuint fins que han arribat al 24% el 2007.

És imprescindible controlar el nombre d'empreses que generen residus catalogats com a perillosos. De fet, hi ha un registre de petits productors de residus tòxics i perillosos de les Illes Balears, regulat pel Decret 36/1998, en el qual es considera petit productor de residus perillosos el que en produeix una quantitat inferior a 10 t anuals, amb la inscripció prèvia en el registre esmentat. A partir de les dades subministrades per la Conselleria de Medi Ambient, el nombre de noves inscripcions per a petits productors de residus perillosos a les Illes Balears s'ha reduït un 26% respecte de l'any anterior. Cal esmentar que a les Illes Balears hi ha diversos gestors autoritzats, però no hi ha plantes de tractament final per a la major part del residus perillosos. Per això, es fa necessari enviar els residus mitjançant transport marítim fins a plantes de tractament a la península.

Les Illes Balears registraren el major volum per capita de residus barrejats per comunitats autònomes, si bé la recollida selectiva ha augmentat considerablement en els darrers sis anys

Índex de pressió humana

Gràfic 30. Pressió humana a les Illes Balears 1999-2008

L'índex de pressió humana (IPH) és un element que cal tenir en compte per entendre diversos problemes ambientals que, en major o menor mesura, es relacionen amb la càrrega demogràfica. Per tant, és necessari un indicador que reculli no sols la població resident durant un període concret, sinó també la població flotant.

Les dades oficials de població resident de l'1 de gener les aporta el padró municipal. Malgrat això, per obtenir una població inicial, cal ajustar doblement aquesta xifra. Per una banda, s'han de tenir en compte els residents que no hi són presents en aquell moment; i per una altra, els viatgers que visiten les Illes Balears però que no hi resideixen. La insularitat ofereix sols dues vies d'entrada i de sortida al flux de persones; això és, per mar o per aire. Així, la població flotant s'obté del còmput de les entrades i les sortides dels ports i aeroports. Amb aquest trànsit de passatgers s'aconsegueix incloure tant l'afluència de turistes i de treballadors temporers com els mateixos moviments dels residents. A més del flux de persones que es mouen a les Illes Balears durant el període considerat, també es computa el creixement vegetatiu; és a dir, el saldo resultant de la diferència entre els naixements i les defuncions.

Segons l'avanç del padró municipal publicat per l'INE, la població de les Illes Balears l'1 de gener de 2008 va ser

de 1.072.884 persones. A la pressió de la població resident, s'hi ha d'afegir l'estacionalitat induïda per l'activitat turística. Per mesos, els nivells mínims de l'IPH es produeixen al gener o al desembre de cada any i els màxims s'assoleixen en els mesos de juliol i d'agost.

L'increment de pressió humana a Mallorca el 2008 és el mateix que l'any 2007, un 2,5%. A Menorca es desaccelera fins al 0,8%. Les Pitiüses se situen en un 1,8% d'increment d'IPH, si bé són les que presenten més desacceleració respecte de l'any anterior, en què havia estat d'un 3,3%. Finalment, cal assenyalar que el 2008 el dia de més població a Mallorca va ser el 7 d'agost, amb 1.305.357 persones; a Menorca, l'11 d'agost, amb 206.175 persones, i a les Pitiüses, el 15 d'agost, amb 316.968 persones. En canvi, el dia de menys població a Mallorca va ser el 25 de desembre, amb 829.448 persones; a Menorca, el 24 de desembre, amb 90.380 persones, i a les Pitiüses, el 26 de desembre, amb 126.012 persones.

El 2008, l'IPH a Mallorca manté el ritme de creixement respecte de 2007, i a Menorca i les Pitiüses es desaccelera

IV. MONOGRAFIA

La suficiència dinàmica del model de finançament autonòmic a Espanya, 2002-2006

Catalina Barceló Maimó
Maria Marquès Caldentey
Joan Rosselló Villalonga

Direcció General de Pressuposts i Finançament. CAIB

sibilitat d'establir mecanismes d'anivellació, garanteix (almenys en teoria) que les comunitats autònomes amb menys recursos disposin de mitjans suficients per finançar les seves necessitats.

I. Introducció

D'acord amb l'enfocament tradicional de la teoria del federalisme fiscal, autonomia i suficiència financera són dos dels principis fonamentals sobre els quals ha de basar-se el finançament dels governs subcentrals en models de provisió descentralitzada de béns i serveis¹. De fet, si es fa una anàlisi comparada², el model de finançament dels països amb una estructura federal o semifederal garanteix, en major o menor mesura, el compliment d'aquests dos principis. Entre aquests models figura el que regula el finançament de les comunitats autònomes a Espanya. Un model que, cal recordar-ho, ha estat objecte de contínues reformes³.

En l'Acord de 2001 s'avança cap a una millora potencial en el grau de compliment dels principis que s'han exposat⁴. El fet d'incrementar la participació de les comunitats autònomes en els tributs de l'Estat, juntament amb el fet de tenir més capacitat normativa en alguns tributs i que el finançament sigui incondicionada, permet a les comunitats autònomes millorar l'autonomia financera, que, d'altra banda, està estretament lligada a l'evolució de la recaptació dels tributs cedits i participats. Tot això, juntament amb la implantació del fons de suficiència i la pos-

Al seu torn, el mateix model estableix la forma en què el finançament evolucionarà en el temps i garanteix la suficiència dinàmica d'aquest. Aquest aspecte és extremadament important, ja que determina el comportament del finançament en cada comunitat autònoma en nivells absoluts, estableix el possible desequilibri vertical entre l'Estat i les comunitats autònomes i, finalment, determina l'evolució de les posicions relatives de les comunitats autònomes en termes de finançament.

Les crítiques que ha rebut el model de finançament actual, les insistents demandes de reforma per part d'algunes comunitats autònomes i el fet que hagin transcorregut ja set anys d'aplicació efectiva, fan necessari analitzar-ne els resultats. I més en un escenari de possible reforma del model de finançament durant l'exercici de 2009.

II. Suficiència dinàmica en el model de finançament derivat de l'acord de 2001

El sistema de finançament actual de les comunitats autònomes no recull de forma dinàmica l'evolució d'alguna de les seves variables fonamentals, la qual cosa ocasiona disparitats entre els recursos econòmics per capita de les regions per fer front a les seves necessitats⁵.

Taula I. Finançament per habitant

Homogeneïtat competencial a 1-1-2004. Recaptació real dels tributs cedits tradicionals. Euros/p.c.

Comunitat Autònoma	1999	2002	2003	2004
Catalunya	1.552,86	1.863,53	1.990,32	2.171,33
Galícia	1.588,17	1.940,35	2.078,30	2.231,86
Andalusia	1.489,55	1.806,80	1.976,15	2.155,14
Astúries	1.539,29	1.898,13	2.061,97	2.209,90
Cantàbria	1.828,11	2.184,66	2.370,45	2.539,02
Rioja	1.949,75	2.262,65	2.375,25	2.588,75
Múrcia	1.423,92	1.658,32	1.777,49	1.942,72
C. Valenciana	1.393,17	1.678,17	1.792,15	1.967,33
Aragó	1.659,25	2.008,16	2.168,77	2.303,88
Castella-la Manxa	1.574,50	1.901,84	1.991,18	2.182,19
Canàries	1.563,37	1.766,21	1.846,38	1.952,24
Extremadura	1.685,30	2.048,73	2.243,47	2.368,24
Illes Balears	1.540,42	1.676,50	1.774,43	1.918,24
Madrid	1.439,81	1.770,98	1.907,94	2.055,80
Castella i Lleó	1.650,90	2.022,81	2.155,23	2.337,27
Mitjana CC.AA.	1.527,48	1.838,71	1.973,51	2.138,28

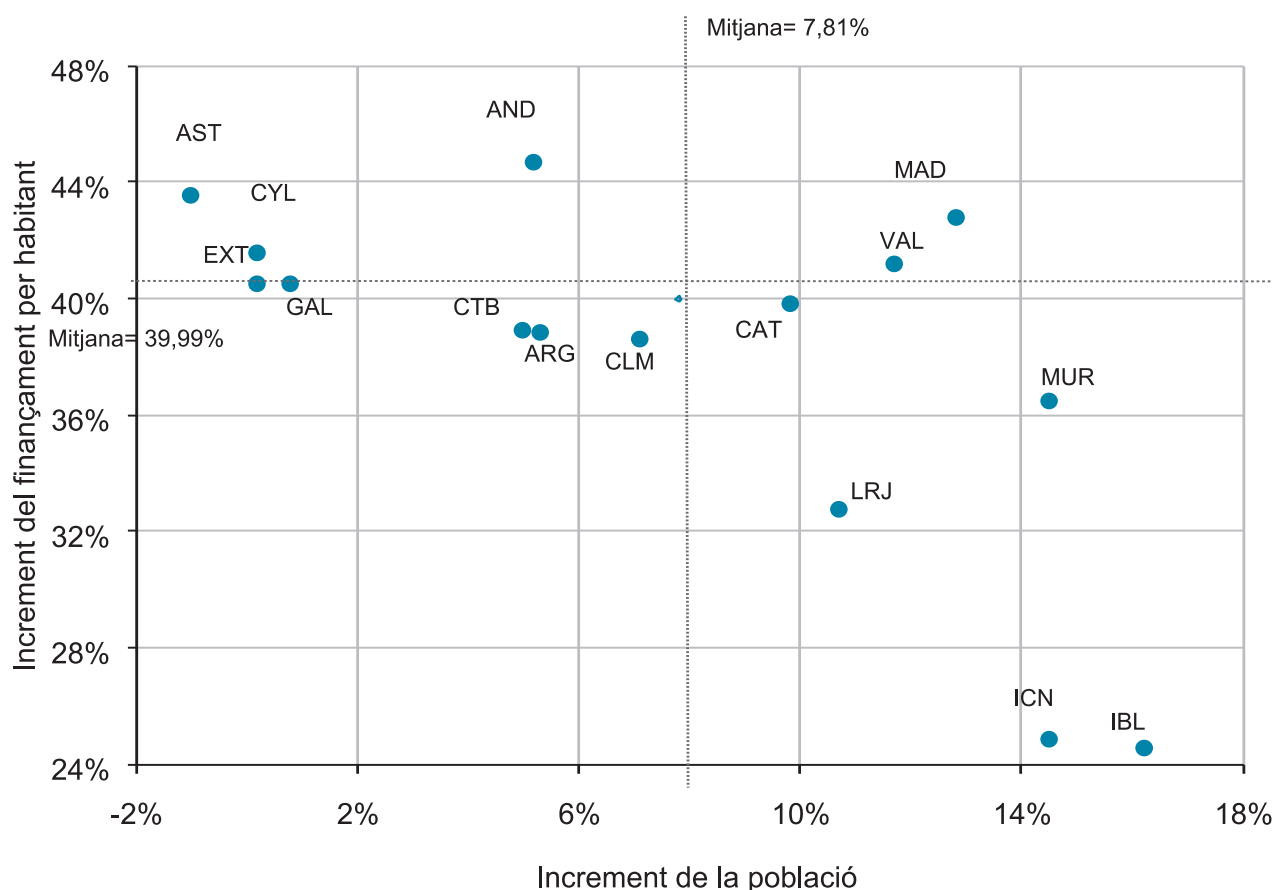
Font: Ministeri d'Economia i Hisenda.

Si bé és cert que el model recull la possibilitat d'introduir ajustaments en les necessitats de finançament de les autonomies, aquests són d'aplicació molt difícil. És el cas de les assignacions d'anivellació, regulades en l'article 67 de la Llei 21/2001, de 27 de desembre, o en l'article 4.A a de la mateixa norma quant a l'actualització de la variable població en el bloc de competències comunes. En aquest context, els desajustaments en el quàntum de recursos necessaris perquè les comunitats puguin garantir la provisió de béns i serveis públics als seus ciutadans no sols no s'han corregit, sinó que s'han anat agreujant des que el sistema va entrar en vigor el gener de 2002 (vegeu la taula I).

Són especialment significatives les distorsions conseqüència de l'evolució de la variable *població*. Tant és així que es crea en el si del Consell de Política Fiscal i Financera un grup de treball per estudiar l'impacte de l'increment de la població sobre el model de finançament el 2004. Les conclusions del grup⁶ posen de manifest que la no-actualització d'aquesta variable ha perjudicat molt algunes comunitats autònomes, com Canàries i les Illes Balears.

Gràfic I. Increment del finançament per habitant.

Recaptació real / Increment de la població . 1999-2004

Font: Ministeri d'Economia i Hisenda

Són nombrosos els estudis publicats que analitzen el comportament del sistema de finançament des que va entrar en vigor, ja sigui des d'una perspectiva teòrica⁷, quantitativa o estàtica, i en la majoria dels casos no abracen més d'un o de dos exercicis econòmics⁸. Alguns autors⁹ plantegen alternatives al model actual, i la simulació més comuna és la que se centra en els efectes que tindria sobre cadascuna de les comunitats l'aplicació de la proposta que recull l'Estatut català aprovat per Llei orgànica 6/2006, de 19 de juliol.

A diferència d'altres estudis (a excepció del treball publicat per l'IVIE el 2008¹⁰), en aquest article es quantifica el desfasament de finançament que ha suposat la no-actualització temporal de les variables explicatives del model de finançament autonòmic per al període de 2002-2006, a partir de l'especificació regulada en la Llei 21/2001, sota dos escenaris alternatius: amb regles de modulació i sense.

L'element de referència que prenem per quantificar aquest desfasament és el fons de suficiència, que, per definició, és la diferència entre les necessitats de despesa de cada regió per prestar les funcions i els serveis que té assumits i els recursos financers de què disposa per garantir aquesta prestació. Això és degut a diversos motius. En primer lloc, que el fons de suficiència actua com a mecanisme d'anivellació a l'any base i persegueix que, amb igualtat de competències, les comunitats estiguin en condicions de prestar un nivell similar de serveis, sempre que facin un esforç fiscal similar. En segon lloc, que és un dels instruments de més pes en el còmput total dels recursos financers de què disposen les comunitats autònomes per cobrir les seves necessitats de despesa; així, el 2006 arribà a una mitjana del 29,4% sobre el total de recursos. Si bé el percentatge de participació oscil·la considerablement entre unes comunitats i unes altres (entre el -8,7% i el 66,5%), és interessant posar de manifest que mentre que les Illes Balears aportarien l'equiva-

lent a un 8,7% dels seus recursos totals, seguides de Madrid (amb un 1,2%), d'altres rebrien mitjançant el fons una part important dels seus recursos financers totals el 2006¹¹, com podria ser el cas de Canàries (66,5%), Extremadura (60,4%), Galícia (47,2%) o Castella-la Manxa (43,7 %).

III. Metodologia

En la nostra anàlisi compararem el fons de suficiència liquidat pel Ministeri d'Economia i Hisenda per a cada exercici econòmic comprès en el període de 2002-2006 amb el que nosaltres construïm i denominam *fons de suficiència teòric*. La diferència entre un i l'altre ens aproxima als desfasaments de finançament que s'han produït en cadascuna de les comunitats autònomes durant el període de referència¹².

Perquè les dades del fons de suficiència liquidat siguin comparables per comunitats autònomes, s'han homogeneïtzat les competències assumides per cadascuna d'aquestes a l'1 de gener de 2002.

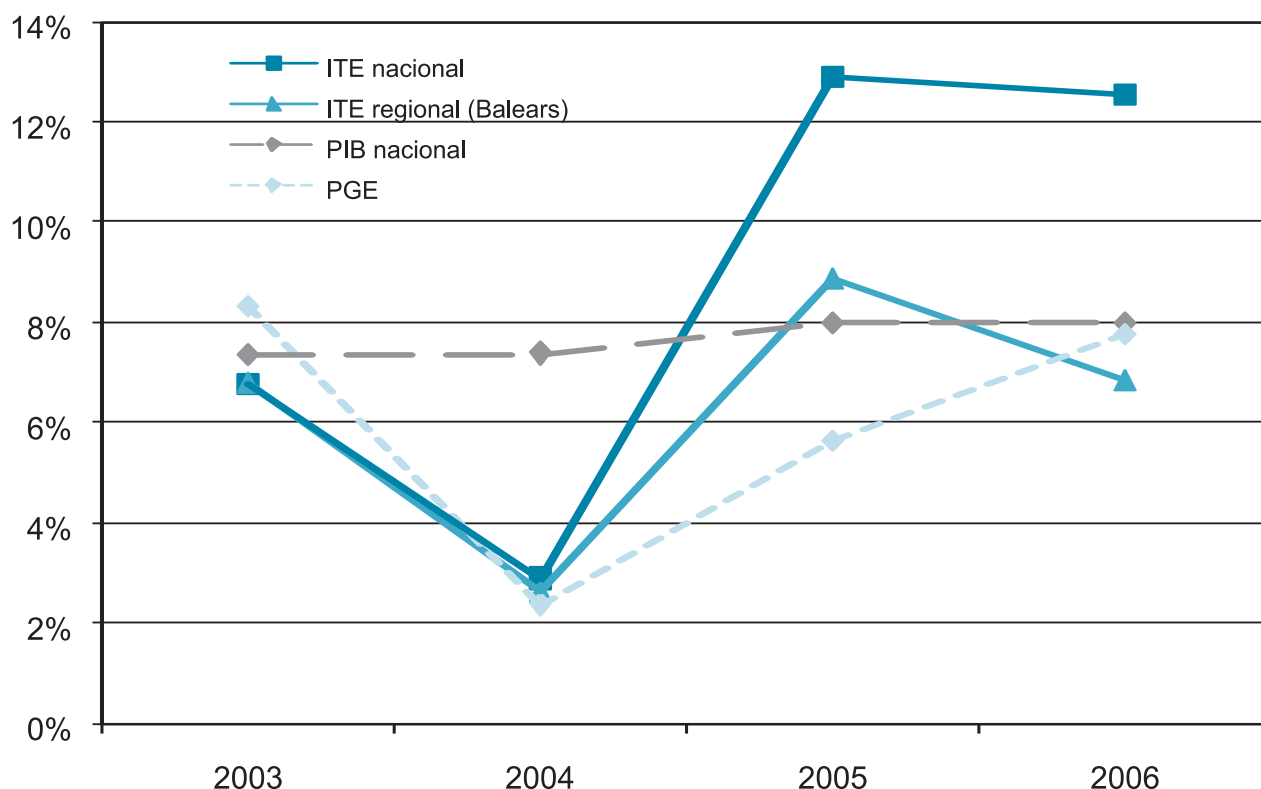
Respecte a la construcció del fons de suficiència teòric, les passes seguides són relativament senzilles: en primer lloc, s'actualitzen per a cada exercici econòmic les res-

triccions inicials previstes en la Llei 21/2001, com també els fons generals i específics del model.

En segon lloc, s'estudia quina regla d'evolució ha d'aplicar-se a aquestes restriccions inicials per garantir la suficiència dinàmica del sistema. Evidentment, la regla d'evolució variarà en funció del bloc de competències de què es tracti. Així, i per al bloc de competències comunes, s'opta per la taxa de creixement dels ingressos tributaris de l'Estat (ITE) i, alternativament, per la taxa de creixement dels pressuposts generals de l'Estat. Per al bloc de sanitat, la variable d'actualització que consideram és el PIB nominal estatal. Per últim, en el bloc de competències en serveis socials prenem en consideració tres supòsits: l'evolució de la despesa en funció de la taxa de creixement dels ITE, de la taxa de variació de la despesa consignada en els pressuposts generals de l'Estat i del PIB nominal. El criteri d'actualització que se segueixi repercutirà significativament en el valor del fons de suficiència teòric.

El gràfic II mostra les taxes de variació anual de cadascuna de les variables utilitzades en les actualitzacions de les restriccions inicials i altres fons dels diferents blocs competencials.

Gràfic II. Taxa de variació anual de les variables d'actualització. (%)

Font: Ministeri d'Economia i Hisenda, INE i elaboració pròpia

En tercer lloc, i una vegada calculades les necessitats de despesa totals per a cadascun dels tres blocs competencials segons els supòsits prevists, s'assignen territorialment aquestes necessitats en funció de les variables especificades en la Llei 21/2001, així sí, actualitzades en cada exercici econòmic¹³.

Paral·lelament, s'han calculat les necessitats de finançament per comunitats autònomes per al període de 2002-

2006 sense tenir en compte les regles de modulació, amb l'objectiu d'eliminar elements distorsionadors i subjectius del model¹⁴.

Finalment, s'opta per actualitzar la capacitat fiscal de cada comunitat autònoma d'acord amb el que estableix l'article 6 de la Llei 21/2001, de 27 de desembre, mantenint els percentatges de participació en els tributs cedits totalment o parcialment que s'hi determinen.

Taula II. Capacitat Financera de les CC.AA. 2002-2006

Milers d'euros

Comunitat Autònoma	2002	2003	2004	2005	2006
Catalunya	9.316.182,19	9.986.141,73	10.722.507,29	11.923.751,77	13.330.838,07
Galícia	2.594.925,59	2.750.434,49	2.950.198,78	3.259.102,30	3.607.764,45
Andalusia	6.629.117,53	7.183.270,55	7.830.383,28	8.743.992,37	9.784.547,26
Astúries	1.223.377,30	1.295.970,02	1.358.168,25	1.480.790,76	1.655.125,05
Cantàbria	625.374,83	672.421,35	725.256,69	810.739,92	896.314,56
Rioja	323.997,57	353.751,12	386.929,24	424.439,93	482.163,93
Múrcia	1.123.065,40	1.213.739,55	1.336.683,83	1.502.705,78	1.712.902,89
C. Valenciana	4.930.867,95	5.321.358,64	5.762.376,35	6.462.484,63	7.233.348,84
Aragó	1.549.691,39	1.661.603,10	1.778.254,04	1.983.394,01	2.238.182,83
Castella-la Manxa	1.590.823,06	1.723.091,73	1.890.252,12	2.121.631,35	2.388.573,53
Canàries	916.796,46	973.252,27	1.032.485,03	1.150.006,02	1.293.517,60
Extremadura	803.160,26	857.186,02	923.258,03	1.017.761,44	1.132.611,19
Illes Balears	1.495.162,02	1.606.780,00	1.684.983,03	1.857.864,11	2.040.487,74
Madrid	8.999.744,55	9.608.382,36	10.277.362,73	11.532.750,03	13.048.458,07
Castella i Lleó	2.631.389,36	2.806.262,16	2.999.252,13	3.295.967,83	3.683.862,69
TOTAL	44.753.675,46	48.013.645,09	51.658.350,82	57.567.382,25	64.528.698,70

Font: Ministeri d'Economia i Hisenda i elaboració pròpia.

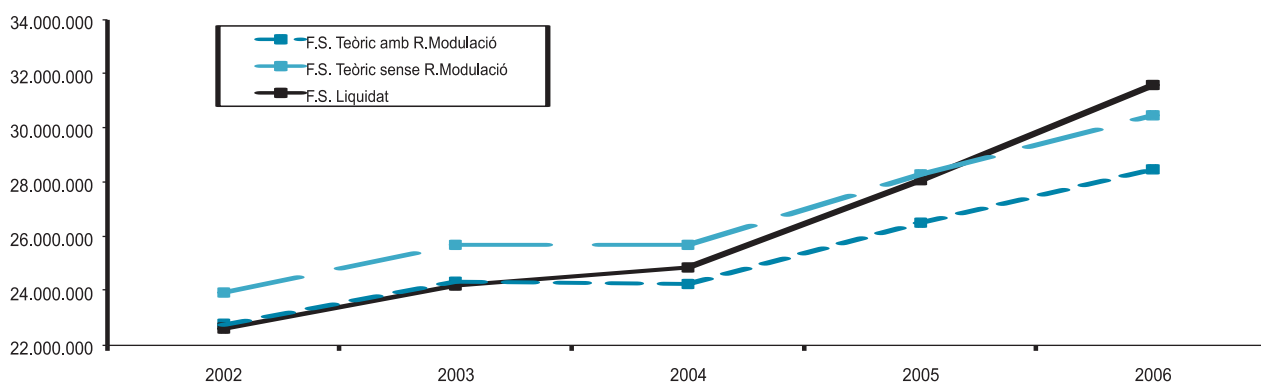
IV. Resultats

Els resultats obtinguts sota els dos grans supòsits considerats en l'estudi —el model de la Llei 21/2001, de 27 de desembre, amb les variables objectives actualitzades, d'una banda, i el model amb les variables actualitzades però sense regles de modulació, per una altra— són, entre d'altres, els següents: s'adverteix que el fons de suficiència teòric que més s'aproxima al fons liquidat durant el període 2002-2006 és el que deriva d'actualit-

zar les restriccions inicials del model per ITE-PIB-ITE. No és una casualitat que això sigui així, atès que la regla d'evolució que l'Estat pren com a referència per actualitzar el fons de suficiència és la taxa de creixement dels ITE respecte a l'any base 1999. Per no desviar-nos en l'excés del fons de suficiència liquidat, aquesta és la hipòtesi que prenem com a referència per comentar els resultats del nostre treball.

Gràfic III. Evolució Fons de Suficiència: Liquidat, Teòric, Amb i Sense R. Modulació (ITE-PIB-ITE)

(Milers d'euros)

Font: Ministeri d'Economia i Hisenda, Ministeri de Sanitat i Consum, INE i elaboració pròpia

En segon lloc, crida l'atenció que el creixement anual del fons de suficiència, tant liquidat com teòric, no sigui una pauta estable (vegeu el gràfic 3). L'explicació es troba en les regles d'evolució (els ITE nacional i regionals) per al fons de suficiència liquidat i en el PIB nominal estatal per al càlcul del fons de suficiència teòric (vegeu el gràfic II).

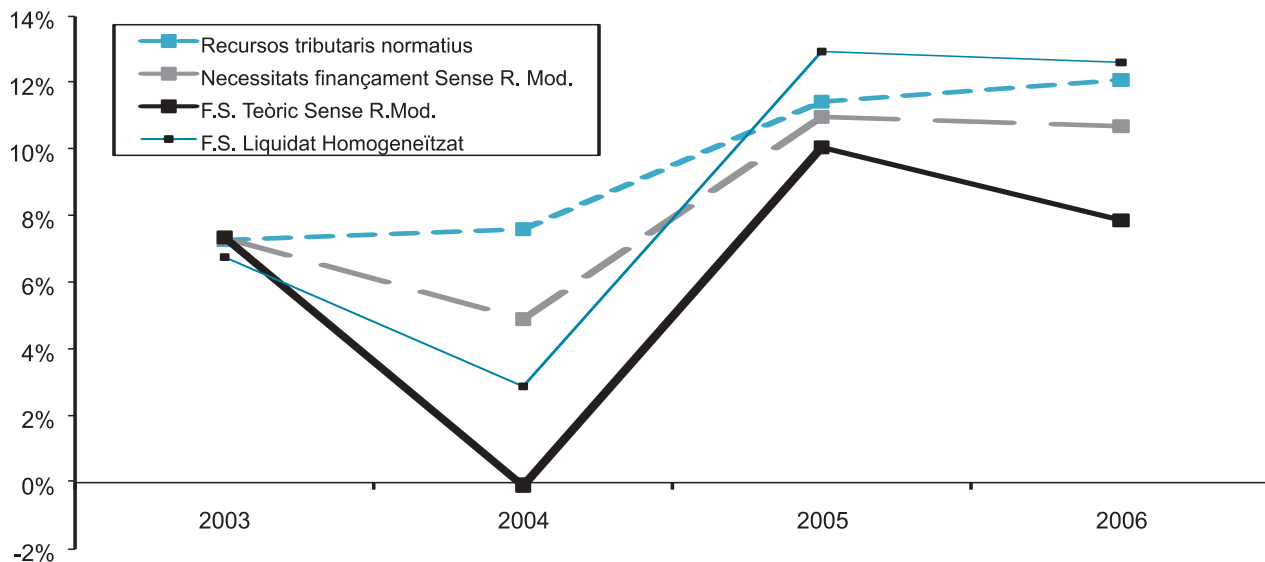
En tercer lloc, cal destacar l'evolució "més suau" dels fons teòrics en relació amb els liquidats, la qual cosa s'explica pel fet que els recursos financers que disposen les comu-

nitats autònomes creixen per damunt de les necessitats de finançament teòriques per a cada període, fet que s'accentua l'any 2004, tal com podem observar en el gràfic IV¹⁵.

Per un altra banda, no ha de sorprendre que el fons de suficiència teòric amb l'aplicació de regles de modulació, en valors absoluts, estigui per sota del fons de suficiència liquidat, ja que precisament les regles de modulació introdueixen una limitació al càlcul de necessitats¹⁶.

Gràfic IV. Alguns components de la simulació sense Regles de Modulació.

(variació anual (%))

Font: Ministeri d'Economia i Hisenda, Ministeri de Sanitat i Consum, INE i elaboració pròpia

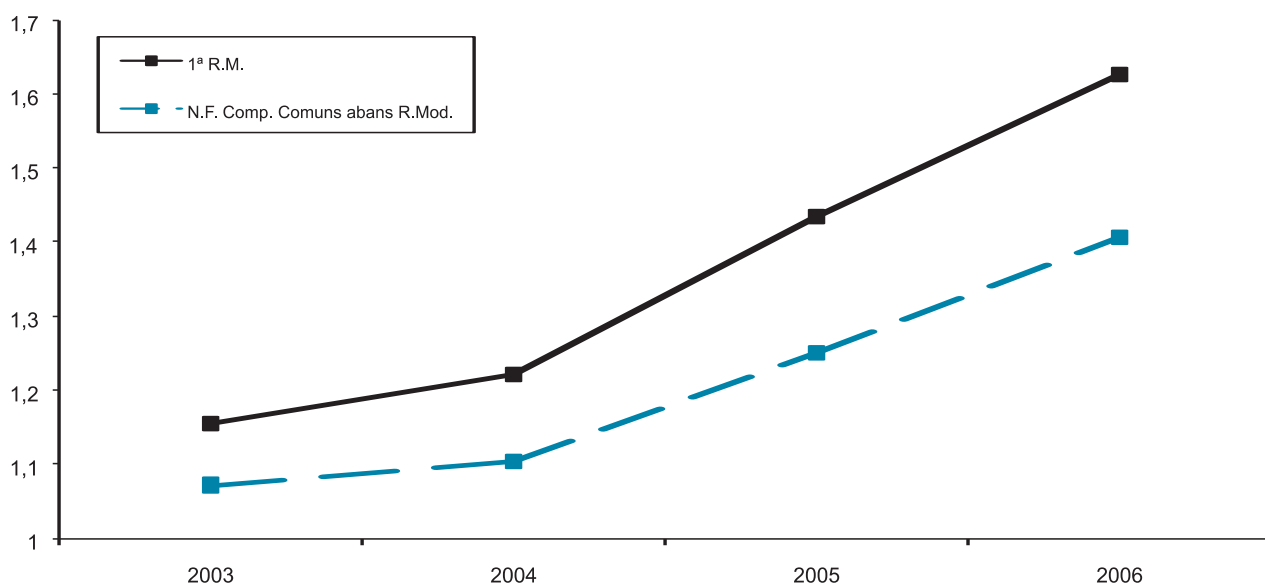
El fet que el fons de suficiència liquidat estigui per damunt del fons teòric durant diversos exercicis, amb regles de modulació i sense, a més d'explicar-se pel fet que es parteix de nivells distints, es pot deure també al fet que la primera regla de modulació, que és la que minva recursos a algunes comunitats autònomes, experimenta segons els nostres càlculs un creixement lleugerament major del que ho fan les necessitats de finançament

del bloc de competències comunes abans d'aplicar cap de les correccions previstes en la Llei 21/2001 (vegeu el gràfic V).

Entrant en consideracions més específiques, en les taules III i IV es recull l'efecte agregat i l'efecte individual de la no-actualització de les variables del model amb les especificacions incloses en la normativa vigent.

Gràfic V. Creixement acumulat de les Necessitats de Finançament de les Competències Comuns abans R. Modulació i 1ª R. de Modulació (ITE-PIB-ITE)

(Índex 2002= 1)

Font: Ministeri d'Economia i Hisenda, INE i elaboració pròpia

La taula III mostra els resultats del càlcul del dèficit anual (en milers d'euros) per al període de 2002-2006, prenent com a regla d'evolució l'ITE-PIB-ITE amb regles de modulació. D'aquesta taula es desprèn que l'agregat nacional presenta dèficit el 2002 i el 2003, la qual cosa significa que l'Estat hauria d'haver aportat recursos al sistema perquè les comunitats autònomes poguessin cobrir les seves necessitats financeres. No obstant això, aquest és el resultat agregat, atès que l'anàlisi individual de cada comunitat autònoma indica que les úniques amb dèficit de recursos any rere any i de manera ininterrom-

puda durant tot el període de 2002-2006 són les dues regions insulars. Fins i tot, entre aquestes dues comunitats autònomes s'aprecien diferències, ja que mentre que el dèficit a les Illes Balears va creixent durant tot el període, a Canàries ja no ho fa a partir de 2004. Això mateix es produeix en termes per capita: les Illes Balears i Canàries tanquen cada exercici econòmic amb un dèficit major que la resta de comunitats (vegeu la taula IV), al contrari del que succeeix en altres regions, com Cantàbria i la Rioja, en què es constata clarament que el model de finançament no les ha perjudicat¹⁷.

Taula III. Dèficit Anual de 2002 a 2006. ITE-PIB-ITE / Amb Regles de Modulació

Milers d'euros

Comunitat Autònoma	2002	2003	2004	2005	2006
Catalunya	127.732,79	143.596,36	-49.023,95	-141.446,05	-345.139,22
Galícia	41.791,79	80.017,17	66.903,57	-12.777,95	-78.235,78
Andalusia	24.829,02	-39.533,81	-207.453,73	-443.195,04	-753.204,64
Astúries	-8.321,99	-8.064,98	-1.887,12	-23.587,20	-86.302,19
Cantàbria	-53.008,43	-62.634,97	-77.156,13	-110.025,73	-136.411,91
Rioja	-26.039,90	-36.579,61	-47.062,67	-52.366,92	-75.272,05
Múrcia	-3.595,75	-8.563,96	-46.643,27	-85.204,88	-154.549,68
C. Valenciana	61.392,31	67.477,83	-62.822,38	-165.216,54	-283.297,51
Aragó	-15.981,31	-30.683,14	-47.364,73	-93.895,97	-179.570,96
Castella-la Manxa	-25.601,98	-59.973,57	-100.953,99	-180.576,74	-268.583,24
Canàries	68.818,23	98.263,24	134.506,64	105.534,77	43.006,02
Extremadura	-346,85	10.694,51	12.774,20	-2.328,59	-33.411,78
Illes Balears	133.465,57	149.240,65	144.916,14	176.690,70	210.165,43
Madrid	-183.196,18	-119.960,22	-314.953,88	-469.864,67	-831.280,73
Castella i Lleó	-1.682,07	-5.925,09	-25.870,14	-46.876,53	-136.585,97
TOTAL	140.255,25	177.370,38	-622.091,45	-1.545.137,35	-3.108.674,20

Font: Ministeri d'Economia i Hisenda, Ministeri de Sanitat i Consum, INE i elaboració pròpia.

Per la seva banda, la taula V mostra, en termes acumulats¹⁸, que l'evolució del finançament ha estat especial-

ment negatiu per a les Illes Balears (814,5 M d'euros), Canàries (450,1 M d'euros) i Galícia (97,7 M d'euros).

Taula IV. Dèficit Anual de 2002 a 2006. ITE-PIB-ITE / Amb Regles de Modulació

Euros/p.c.

Comunitat Autònoma	2002	2003	2004	2005	2006
Catalunya	19,63	21,42	-7,20	-20,22	-48,37
Galícia	15,27	29,09	24,32	-4,63	-28,27
Andalusia	3,32	-5,20	-26,99	-56,46	-94,44
Astúries	-7,75	-7,50	-1,76	-21,91	-80,14
Cantàbria	-97,75	-113,95	-139,07	-195,67	-240,12
Rioja	-92,47	-127,28	-160,32	-173,93	-245,68
Múrcia	-2,93	-6,75	-36,03	-63,79	-112,78
C. Valenciana	14,19	15,09	-13,83	-35,21	-58,94
Aragó	-13,13	-24,94	-37,90	-73,99	-140,57
Castella-la Manxa	-14,37	-33,03	-54,60	-95,31	-139,00
Canàries	37,33	51,86	70,22	53,62	21,55
Extremadura	-0,32	9,96	11,88	-2,15	-30,76
Illes Balears	145,55	157,53	151,74	179,72	209,94
Madrid	-33,14	-20,98	-54,26	-78,78	-138,36
Castella i Lleó	-0,68	-2,38	-10,37	-18,67	-54,14
TOTAL	3,59	4,45	-15,42	-37,46	-74,32

Font: Ministeri d'Economia i Hisenda, Ministeri de Sanitat i Consum, INE i elaboració pròpia.

Taula V. Dèficit Acumulat de 2002 a 2006. ITE-PIB-ITE / Amb Regles de Modulació

Comunitat Autònoma	Milers d'euros	Rànk	Euros / p.c.	Rànk
Catalunya	-264.280,06	8	-34,74	5
Galícia	97.698,79	3	35,78	3
Andalusia	-1.418.558,20	14	-179,76	9
Astúries	-128.163,48	5	-119,05	8
Cantàbria	-439.237,17	12	-786,56	14
Rioja	-237.321,15	7	-799,68	15
Múrcia	-298.557,55	9	-222,28	10
C. Valenciana	-382.466,29	11	-78,69	6
Aragó	-367.496,11	10	-290,53	11
Castella-la Manxa	-635.689,52	13	-336,31	13
Canàries	450.128,89	2	234,57	2
Extremadura	-12.618,51	4	-11,39	4
Illes Balears	814.478,49	1	844,49	1
Madrid	-1.919.255,70	15	-325,52	12
Castella i Lleó	-216.939,80	6	-86,24	7
TOTAL	-4.958.277,36		-119,15	

Font: Ministeri d'Economia i Hisenda, Ministeri de Sanitat i Consum, INE i elaboració pròpia.

Les dades agregades en termes *per capita* per al període de 2002-2006 mostren la gran disparitat d'efectes que la no-utilització de les variables del model ha provocat en les diferents autonomies. Així, mentre que les Illes Balears han deixat de percebre 844,5 euros per habitant (a molta distància de Canàries 234,6 i Galícia 35,8 que són les altres dues comunitats que presenten saldos negatius), la Rioja (799,7 euros), Cantàbria (786,6 euros) i Castella-la Manxa (336,3 euros), molt seguida de Madrid (325,5 euros), han estat beneficiades precisament perquè no s'ha ajustat i actualitzat el model en vigor.

Cal destacar la diferència de posicions a les quals arriben les Illes Balears i Madrid, segons les nostres estimacions, que són les úniques comunitats amb fons de suficiència negatiu. La situació de les Illes Balears, de dèficit, hauria d'haver millorat i, per tant, els recursos que havien de percebre haurien d'haver augmentat, mentre que Madrid presenta una situació de superàvit en termes absoluts i *per capita*.

Tal com s'ha avançat en l'apartat de metodologia, en una segona estimació, a més d'actualitzar per al període de 2002-2006 les variables que intervenen en el model de finançament, s'eliminen les regles de modulació del bloc de competències comunes i els fons específics s'integren en la restricció inicial d'aquest bloc competencial (vegeu les taules VI i VII).

El sistema sense regles de modulació hauria requerit fins a 2005 una aportació addicional de recursos per satisfer les necessitats de finançament del conjunt de les comunitats de règim comú, i corregir així la insuficiència dinàmica del sistema. Serien cinc les comunitats els recursos de les quals haurien d'haver incrementat: les Illes Balears, Canàries, Madrid, Múrcia i la Comunitat Valenciana. En termes *per capita*, les Illes Balears són la comunitat autònoma que hauria d'haver rebut més recursos, seguida de Madrid i València, en contraposició amb la Rioja, Cantàbria i Extremadura, que lideren el grup de les comunitats autònomes que haurien rebut recursos per damunt de les seves necessitats teòriques.

Taula VI. Dèficit Anual de 2002 a 2006. ITE-PIB-ITE / Sense Regles de Modulació

Milers d'euros

Comunitat Autònoma	2002	2003	2004	2005	2006
Catalunya	273.138,47	329.610,59	160.919,01	107.703,34	-35.603,89
Galícia	-10.390,60	21.754,52	5.677,61	-41.767,78	-107.781,17
Andalusia	-99.179,57	-177.991,82	-352.953,88	-612.860,83	-947.614,25
Astúries	-3.470,08	-8.277,83	-1.957,27	-22.882,42	-84.572,06
Cantàbria	-50.125,65	-59.620,61	-73.967,41	-106.054,10	-131.906,91
Rioja	-24.290,73	-34.714,89	-45.127,09	-50.174,38	-72.796,30
Múrcia	100.432,21	112.741,91	86.015,27	73.415,87	38.229,42
C. Valenciana	381.407,75	441.451,04	334.300,72	319.422,99	305.059,85
Aragó	-36.873,11	-53.226,36	-70.759,76	-119.749,59	-197.072,10
Castella-la Manxa	-30.157,25	-64.913,28	-107.049,96	-187.527,56	-277.010,36
Canàries	172.320,43	212.748,90	248.184,86	238.352,71	187.384,49
Extremadura	-119.110,60	-121.907,52	-126.572,12	-164.818,50	-219.598,99
Illes Balears	278.464,43	304.126,70	303.897,22	350.106,36	395.867,25
Madrid	507.951,56	667.017,33	505.034,70	472.358,57	172.953,54
Castella i Lleó	-9.380,66	-12.471,06	-31.971,52	-53.192,84	-142.580,11
TOTAL	1.330.736,59	1.556.327,63	833.670,38	202.331,84	-1.117.041,58

Font: Ministeri d'Economia i Hisenda, Ministerio de Sanitat i Consum, INE i elaboració pròpia.

Taula VII. Dèficit Anual de 2002 a 2006. ITE-PIB-ITE / Sense Regles de Modulació

Euros/p.c.

Comunitat Autònoma	2002	2003	2004	2005	2006
Catalunya	41,98	49,17	23,62	15,40	-4,99
Galícia	-3,80	7,91	2,06	-15,12	-38,94
Andalusia	-13,26	-23,40	-45,91	-78,07	-118,81
Astúries	-3,23	-7,70	-1,82	-21,25	-78,53
Cantàbria	-92,44	-108,46	-133,33	-188,60	-232,19
Rioja	-86,26	-120,79	-153,73	-166,65	-237,60
Múrcia	81,85	88,83	66,44	54,96	27,90
C. Valenciana	88,15	98,74	73,58	68,07	63,46
Aragó	-30,29	-43,27	-56,63	-94,36	-154,27
Castella-la Manxa	-16,92	-35,75	-57,90	-98,98	-143,36
Canàries	93,46	112,28	129,56	121,10	93,89
Extremadura	-111,00	-113,52	-117,71	-152,06	-202,14
Illes Balears	303,68	321,03	318,20	356,11	395,45
Madrid	91,90	116,63	87,00	79,20	28,79
Castella i Lleó	-3,78	-5,01	-12,82	-21,19	-56,51
TOTAL	34,11	39,02	20,66	4,91	-26,70

Font: Ministeri d'Economia i Hisenda, Ministerio de Sanitat i Consum, INE i elaboració pròpia.

Així doncs, el procés d'ajust dinàmic del model de finançament actual mostra que algunes comunitats autònomes han disposat de recursos insuficients per finançar les seves competències. Aquesta situació és molt preocupant a les Illes Balears, amb un dèficit de finançament acumulat de 1.694 euros *per capita*. Aquest fet es repeteix, en menor mesura, en altres comunitats autònomes, com Canàries (550 euros), Madrid (404 euros), València (392 euros) o Múrcia (320 euros), la majoria amb dèficits més de quatre vegades inferiors al que presenten les Illes Balears. Curiosament aquestes són les comunitats

la població de les quals més s'ha incrementat entre l'any base del sistema i l'exercici de 2006. Concretament, a les Illes Balears ha crescut un 21,8 %; a Múrcia, un 21,2 %; a Canàries, un 19,3 %; a València, un 18,2 %, i a Madrid, un 16,8 %¹⁹. Aquest fet posa en relleu, una vegada més, que el mecanisme de finançament actual de les necessitats de despesa no s'adapta a les necessitats reals de les diferents regions. En sentit oposat hi hauria Andalusia, Extremadura i Castella-la Manxa, si la referència fos en termes absoluts i la Rioja, Cantàbria i Extremadura, en termes *per capita*.

Taula VIII. Dèficit Acumulat de 2002 a 2006. ITE-PIB-ITE / Sense Regles de Modulació

Comunitat Autònoma	Milers d'euros	Rànk	Euros / p.c.	Rànk
Catalunya	835.767,52	5	125,17	6
Galícia	-132.507,41	8	-47,89	7
Andalusia	-2.190.600,35	15	-279,46	10
Astúries	-121.159,66	7	-112,54	9
Cantàbria	-421.674,67	11	-755,02	14
Rioja	-227.103,39	9	-765,03	15
Múrcia	410.834,68	6	319,98	5
C. Valenciana	1.781.642,35	2	392,01	4
Aragó	-477.680,91	12	-378,81	12
Castella-la Manxa	-666.658,40	13	-352,91	11
Canàries	1.058.991,39	4	550,29	2
Extremadura	-752.007,72	14	-696,43	13
Illes Balears	1.632.461,96	3	1.694,47	1
Madrid	2.325.315,69	1	403,52	3
Castella i Lleó	-249.596,20	10	-99,31	8
TOTAL	2.806.024,86		71,99	

Font: Ministeri d'Economia i Hisenda, Ministeri de Sanitat i Consum, INE i elaboració pròpia.

Les divergències en la disponibilitat de recursos entre comunitats autònomes es recullen perfectament en la diferència entre els recursos derivada del càlcul del dèfi-

cit anual amb regles de modulació i del càlcul del dèficit sense tenir-les en compte (vegeu les taules IX i X).

Taula IX. Dèficit per impacte de les Regles de Modulació. ITE-PIB-ITE

Milers d'euros

Comunitat Autònoma	2002	2003	2004	2005	2006
Catalunya	145.405,68	186.014,23	209.942,96	249.149,39	309.535,33
Galícia	-52.182,39	-58.262,65	-61.225,96	-28.989,83	-29.545,38
Andalusia	-124.008,60	-138.458,00	-145.500,14	-169.665,80	-194.409,62
Astúries	4.851,90	-212,84	-70,15	704,78	1.730,12
Cantàbria	2.882,78	3.014,36	3.188,72	3.971,64	4.505,00
Rioja	1.749,17	1.864,72	1.935,58	2.192,54	2.475,74
Múrcia	104.027,96	121.305,87	132.658,54	158.620,75	192.779,10
C. Valenciana	320.015,44	373.973,21	397.123,11	484.639,52	588.357,36
Aragó	-20.891,80	-22.543,22	-23.395,03	-25.853,62	-17.501,14
Castella-la Manxa	-4.555,27	-4.939,71	-6.095,97	-6.950,82	-8.427,12
Canàries	103.502,20	114.485,66	113.678,21	132.817,94	144.378,48
Extremadura	-118.763,74	-132.602,03	-139.346,32	-162.489,91	-186.187,21
Illes Balears	144.998,86	154.886,05	158.981,07	173.415,67	185.701,82
Madrid	691.147,74	786.977,55	819.988,58	942.223,24	1.004.234,27
Castella i Lleó	-7.698,59	-6.545,97	-6.101,38	-6.316,32	-5.994,14
TOTAL	1.190.481,34	1.378.957,25	1.455.761,83	1.747.469,18	1.991.632,62

Font: Ministeri d'Economia i Hisenda, Ministerio de Sanitat i Consum, INE i elaboració pròpia.

Taula X. Dèficit per impacte de les Regles de Modulació. ITE-PIB-ITE

Euros/p.c.

Comunitat Autònoma	2002	2003	2004	2005	2006
Catalunya	22,35	27,75	30,81	35,62	43,38
Galícia	-19,06	-21,18	-22,26	-10,50	-10,68
Andalusia	-16,58	-18,20	-18,93	-21,61	-24,38
Astúries	4,52	-0,20	-0,07	0,65	1,61
Cantàbria	5,32	5,48	5,75	7,06	7,93
Rioja	6,21	6,49	6,59	7,28	8,08
Múrcia	84,78	95,57	102,46	118,75	140,68
C. Valenciana	73,96	83,65	87,41	103,28	122,40
Aragó	-17,16	-18,33	-18,72	-20,37	-13,70
Castella-la Manxa	-2,56	-2,72	-3,30	-3,67	-4,36
Canàries	56,14	60,42	59,35	67,48	72,34
Extremadura	-110,68	-123,48	-129,59	-149,92	-171,38
Illes Balears	158,13	163,49	166,46	176,39	185,50
Madrid	125,05	137,61	141,26	157,98	167,14
Castella i Lleó	-3,10	-2,63	-2,45	-2,52	-2,38
TOTAL	30,51	34,57	36,07	42,36	47,61

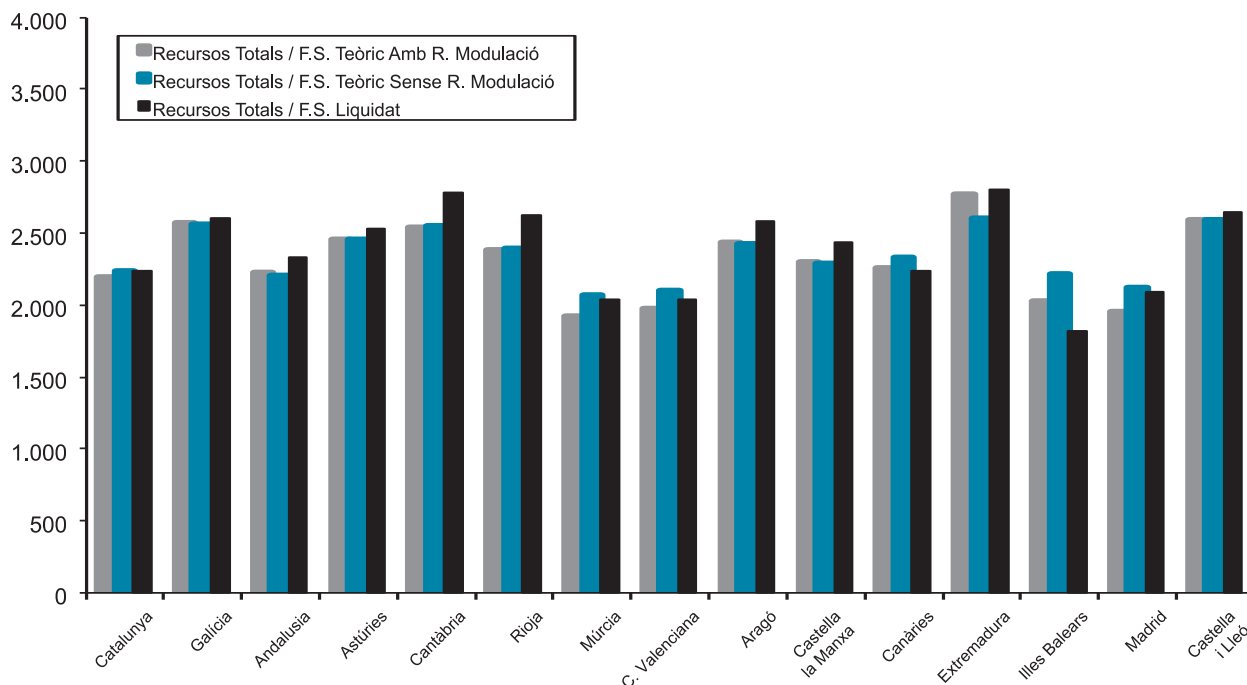
Font: Ministeri d'Economia i Hisenda, Ministerio de Sanitat i Consum, INE i elaboració pròpia.

En el gràfic VI, per a l'exercici de 2006, es mostren els recursos totals²⁰ per habitant que rebrien les comunitats

segons si es pren el fons de suficiència liquidat o el fons de suficiència teòric, amb regles de modulació o sense.

Gràfic VI. Recursos Totals segons Fons de Suficiència: Liquidat, Teòric amb i Sense R. Modulació (ITE-PIB-ITE). 2006.

Euros per càpita

Font: Ministeri d'Economia i Hisenda, Ministeri de Sanita i Consum, INE i elaboració pròpia

Es pot observar que, per a la majoria de les comunitats, els recursos totals per capita si s'utilitza el fons de suficiència teòric, amb regles de modulació i sense, és inferior al liquidat.

V. Conclusions

El model de finançament autonòmic derivat de l'Acord del Consell de Política Fiscal i Financera de 27 de juliol de 2001, a diferència dels que el van precedir, va néixer amb vocació de permanència.

No obstant això, l'anàlisi del seu funcionament durant el període 2002-2006 posa de manifest de forma molt clara la inoperància del model de finançament en un entorn dinàmic. Aquesta disfunció s'observa, entre d'altres, en l'increment del desequilibri vertical entre l'Administració de l'Estat i les administracions autonòmiques. En aquest sentit, cal destacar que el fons de suficiència liquidat total ha passat de 22.616 milions d'euros el 2002 a 32.397 milions el 2006 (31.598 segons els nostres càlculs amb les competències homogeneïtzades a l'1 de gener de 2002), la qual cosa indica que cada vegada és més elevada la quantitat de recursos que l'Estat ha d'injectar al sistema per garantir que les comunitats autònomes puguin complir les seves obligacions financeres.

Per altra banda, els nostres resultats indiquen que aquest desequilibri vertical a favor de l'Estat també existeix quan actualitzam les variables del model i obviam les regles de modulació (vegeu el gràfic III), però la seva evolució és

menys pronunciada, fet que provoca una reducció del desequilibri vertical respecte de les dades liquidades de l'Estat per als períodes de 2004, 2005 i 2006 amb regles de modulació i per a 2006 sense aquestes regles. En contraposició a aquestes dades agregades, si s'analitzen els resultats individualment (vegeu les taules III i V) es pot observar que enfront de les comunitats autònomes els recursos de les quals han millorat amb el model actual, hi ha les comunitats que han perdut recursos i que no han vist compensada la seva situació.

Cal tenir en compte, també, que el desequilibri vertical entre aquests dos nivells d'Administració territorial no queda totalment recollit en l'evolució del fons de suficiència ja que, durant el període analitzat, l'Estat ha aprovat, en l'exercici de la seva potestat, una sèrie de lleis amb implicacions econòmiques clares per a les regions i no ha posat a la disposició de les comunitats els recursos suficients per cobrir-les.

Adicionalment, veiem que no s'ha garantit la suficiència dinàmica del model. Si bé en el conjunt de comunitats autònomes el grau d'equitat vertical ha anat millorant, no es pot dir el mateix individualment de cada comunitat autònoma. Encara que alguns autors argumenten que la comparança de resultats per habitant, que és la variable que permet observar millor les disparitats, no és procedent, ja que en el càlcul de necessitats es té en compte la població ponderada per algunes variables com la dispersió, la insularitat, etc., no sembla que les disparitats puguin explicar-se sobre la base d'aquestes ponderacions. Regions de grandària poblacional semblant, amb

estructures de població i extensions territorials semblants mostren resultats molt dispars (comparem regions com Múrcia, la Rioja, Cantàbria i Astúries, per exemple). L'explicació potser no es troba en les ponderacions de la variable població, sinó en les diferències de dotacions inicials a l'hora de dur a terme els traspassos de competències (que afectaven el càlcul del cost efectiu) i en la correcció que van representar les regles de modulació, que van impedir corregir la situació de partida.

Aquestes divergències tenen l'origen en diversos problemes intrínsecs del model. En primer lloc, no s'ha actualitzat la variable *població* durant tot el període de vigència del sistema. Això significa que el càlcul de necessitats de finançament de les comunitats autònomes tampoc no s'ha revisat. És cert que el model permetia ajustar indirectament l'evolució de la població, atès que suposadament com més població, més activitat econòmica i, per tant, més recursos financers de les comunitats autònomes. El que calia veure era si l'increment per mitjà dels ingressos seria suficient per compensar l'increment en les necessitats financeres a causa de l'augment de la població. En aquest article, s'ha mostrat que això no ha succeït així per a algunes regions.

En segon lloc, i en relació amb el problema anterior, el fet que el model no s'hagi ajustat per a la població, ha conduït al fet que no es produeixi tampoc un reajustament de la posició relativa de finançament *per capita* entre les regions. És a dir, a pesar d'haver perdut posicions relati-

ves en termes de PIB *per capita*, l'aportació d'algunes comunitats al fons de suficiència no s'ha reduït, de manera que ha empitjorat la seva posició relativa en el sistema de finançament.

En tercer lloc, és ben sabut que, des del moment inicial, el càlcul de necessitats s'allunya de la realitat a causa de l'aplicació de les regles de modulació que afecten de forma molt particular unes poques regions. De fet, en aquest treball podem observar que l'eliminació de les regles de modulació hauria conduït a una millora substancial del finançament d'algunes regions any a any.

Els resultats exposats mostren que el funcionament del model actual ha afectat de manera molt distinta cada comunitat autònoma. Això és indicatiu que la implementació de qualsevol proposta que modifiqués el model de finançament seria extraordinàriament complexa des del punt de vista polític. No obstant això, des d'un punt de vista tècnic, hi ha un nombre de models que funcionen perfectament a Austràlia, el Canadà, Alemanya, etc. Seria perfectament possible dissenyar un model que permetés corregir aspectes com la insuficiència dinàmica, a partir de l'actualització de les variables o la revisió periòdica del model per ajustar-se a una realitat canviant. Malgrat això, la viabilitat política de l'acord comportaria que es reduís el desequilibri vertical amb l'Administració central, això és, aquesta Administració hauria d'injectar una quantitat de recursos important, cosa una mica complicada en la conjuntura econòmica actual.

Referències bibliogràfiques

Borraz, S. i Pou, V. (2006). "La reforma del modelo definitivo de financiación autonómica". *Cuadernos de Información Económica* 190, 115-124.

Buchanan, J. (1950). "Federalism and Fiscal Equity". *American Economic Review*, 40.

Cantarero, D. i Fernández, N. (2005). "Corresponsabilidad fiscal y cesión del IRPF". *Análisis Local*, 63, 35-48.

Castells, A. (1988). "Hacienda Autonómica: una perspectiva de Federalismo Fiscal." *Editorial Ariel*, Barcelona.

Castells, A i N. Bosch (1997). "La Reforma del Sistema de Financiación Autonómica: implicaciones financieras". A: *Informe Pi i Sunyer sobre Comunidades Autónomas 1995-1995*. Barcelona, Fundació Pi i Sunyer.

De la Fuente, A. i Gundín, M. (2007). "La financiación autonómica en los nuevos estatutos regionales". *Hacienda pública Española*, 127 (3), 163-199.

Espasa, M. (2006). "La financiación autonómica: fallos del modelo y perspectivas de futuro a partir de la propuesta acordada para Cataluña". *Análisis Local*, núm. 65.II/2006, 33-45.

Flatters, F. R., J. V. Henderson i P. M. Mieszkowski (1974). "Public Goods, Efficiency and Regional Fiscal Equalization". *Journal of Public Economics*, 3.

García Díaz, M. A. (2008). "Comentarios a la liquidación del sistema de financiación autonómico en el ejercicio 2005". Documento de Trabajo núm. 8/08, publicat per l'Institut de Estudios Fiscales.

Gil de Albornoz, B., Pérez, F. i Cucarella, V. (2008): "Informe sobre la problemática del sistema de financiación de la comunidades autónomas de régimen común". Instituto Valenciano de Investigaciones Económicas, juliol de 2008.

Herrero, A. i Martínez-Vázquez, J. (2007). "La nivelación en el marco de la financiación de las Comunidades Autónomas". Documento de Trabajo, P.T.N. 13/07, IEF.

Ministeri d'Economia i Hisenda (2005a). "Informe del Grupo de Trabajo de Población 2005."

Ministeri d'Economia i Hisenda (diversos períodes). *Financiación de las Comunidades Autónomas por los impuestos cedidos, fondo de suficiencia y garantía de financiación de los servicios de asistencia sanitaria y Cuadros Liquidación*. Informes anuals del període de 2002-2006.

Ministeri d'Economia i Hisenda (2006). *Problemática del sistema de financiación de la Comunidades Autónomas de régimen común regulado en la Ley Orgánica 8/1980 y en la Ley 21/2001*.

Monasterio, C. (2002a). "El laberinto de la financiación autonómica". *Hacienda Pública Española* 163- (4/2002), 157-187, IEF, Madrid.

Monasterio, C. (2002b). "El sistema de financiación autonómica 2002". A: Salinas, J. (dir.). *El nuevo modelo de financiación autonómica (2002)*, 15-60, Estudios de Hacienda Pública, IEF, Madrid.

Oates, W. (1972). *Fiscal Federalism*. New York, Harcourt, Brace, Jovanovich.

Ruiz-Huerta, J. i Granado, O. (2002). "La reforma de la financiación autonómica en el 2001: Cierre del modelo de reparto competencial y corresponsabilidad fiscal". *Papeles de Trabajo*, Instituto Universitario Ortega y Gasset, Madrid.

Sevilla, J.V. (2001). "Las claves de la financiación autonómica". *Crítica*. Barcelona.

Suárez-Pandiello, J. (1997). "Sobre la nueva descentralización fiscal". *Economistas*, 75.

Utrilla, A. (1992). "Corresponsabilidad Fiscal y Equidad Regional en la Financiación Autonómica". *Hacienda Pública Española*, monografía núm. 1.

Utrilla, A. (2002). "Los efectos del nuevo sistema de financiación autonómico sobre la suficiencia y la equidad". A: Salinas, J. (dir.). El nuevo modelo de financiación autonómica (2002), 61-110, *Estudios de Hacienda Pública*, IEF, Madrid.

Zabalza, A. (1994). "Un mecanismo de corresponsabilidad fiscal para el sistema de financiación autonómica". *Revista Española de Economía*, vol. 11, núm. 2.

Zabalza, A. (2007). "La financiación autonómica en el Estatuto de Cataluña". *Hacienda Pública Española / Revista de Economía Pública*, 181-(2/2007).

1 Vegeu, entre d'altres, Buchanan, J. (1950), Oates, W. (1972), Flatters, F. R., J. V. Henderson i P. M. Mieszkowski (1974).

2 Castells, A. (1988).

3 Utrilla, A. (1992), Zabalza, A. (1994), Castells, A i Bosch, N. (1997), Suárez-Pandiello, J. (1997).

4 Monasterio, C. (2002a), Monasterio, C. (2002b), Ruiz-Huerta, J. i Granado, O. (2002), Sevilla, J. V. (2001), Utrilla, A. (2002).

5 Vegeu Ministeri d'Economia i Hisenda (2006). Ja que no es disposa de les dades dels recursos homogeneïtzats per als exercicis de 2005 i 2006, només es presenten per al període de 2002-2004.

6 Ministeri d'Economia i Hisenda (2005a).

7 Vegeu la nota a peu de pàgina núm. 4.

8 García Díaz (2008), Herrero i Martínez-Vázquez (2007) i Cantarero, D. i Fernández, N. (2005), Ministeri d'Economia i Hisenda (diversos períodesa).

9 Espasa, M. (2006), Borraz, S. i Pou, V. (2006), Zabalza (2007), Herrero y Martín-Vázquez (2007), De la Fuente, A. i Gundín, M. (2007) i García Díaz (2008).

10 Gil de Albornoz, B., Pérez, F. i Cucarella, V. (2008).

11 Ministeri d'Economia i Hisenda (diversos períodesa) i elaboració pròpia.

12 Per ser rigorosos, s'hauria de considerar a part el cas de Canàries, atès que amb la condició de regió ultraperifèrica gaudeix d'un règim econòmic i fiscal especial diferent de la resta de comunitats de règim comú. El fet de no tenir IVA ni impostos especials sobre el tabac i hidrocarburs (a pesar d'obtenir ingressos per la mateixa base imposable que no estan inclosos en el sistema de finançament) fa que entri en el sistema amb una infravaloració dels seus recursos financers, que arriba a aproximadament 450 milions d'euros el 2005. Si s'inclogués en el sistema de finançament un import d'aquesta quantia per al vessant dels ingressos, es reduiria un 15 % el fons de suficiència que hauria de percebre aquesta comunitat (García Díaz, 2008).

13 Les variables que s'han actualitzat període per període són: població, VAB, població protegida, població major de 65 anys. Les dades utilitzades per a 1999 són les mateixes que s'utilitzaren per calcular el model aleshores, encara que les revisions d'aquests condueixin al fet que no coincideixin amb els que actualment els organismes oficials presenten per a aquest període. Les dades de població que s'han tingut en compte per repartir les restriccions inicials són les corresponents a l'1 de gener de cada període. La variable dispersió no s'ha actualitzat, perquè es considera que no ha sofert canvis significatius respecte a 1999.

14 En aquest cas, no es tenen en compte els fons addicionals (de renda relativa i de densitat de població) tal com els defineix la Llei 21/2001 en el càlcul de les necessitats de finançament de les competències comunes, encara que el volum total d'aquests fons sí que s'ha inclòs —s'ha sumat al global de la restricció inicial del bloc de competències comunes— ja que s'ha considerat un esforç de solidaritat per part de l'Estat durant el període estudiat que s'hauria de continuar fent per a aquest cas, encara que repartint aquests recursos de forma més objectiva.

15 En aquest mateix sentit es pronuncia l'informe de l'IVIE, que mostra que la tendència decreixent de la insuficiència dinàmica del sistema es deu al creixement pronunciat experimentat per la recaptació tributària durant el període que es considera.

16 En els càlculs de l'any base del model (1999) les regles de modulació provocaren un minvament en el càlcul de les necessitats de finançament en vuit comunitats autònomes, entre les quals destaquen: Madrid, amb una reducció de 453.207,05 milers d'euros; València, de 209.182,51 milers d'euros i les Illes Balears, de 114.875,00 milers d'euros.

17 En les taules amb dades en termes *per capita*, el "total" expressa el valor per habitant del conjunt de comunitats autònomes de règim comú; no es tracta de la mitjana de les quinze regions.

18 Per al càlcul dels valors acumulats s'han tingut en compte les xifres de cada període en termes de valors corrents de cada any.

19 Per calcular aquestes variacions s'han utilitzat les mateixes dades de població que per fer les simulacions del model. Així, la població de 1999 és l'original del model i la de 2006 correspon al padró municipal.

20 Els recursos totals inclouen els recursos financers de cada comunitat segons l'apartat 2.2. més el fons de suficiència liquidat, teòric amb regles de modulació o sense, respectivament, per a cadascun dels casos.

Taula F. Dèficit acumulat de 2002 a 2006. Amb Regles de Modulació

Comunitat Autònoma	Miles de Euros				Euros per càpita			
	ITE-PIB-ITE	PGE-PIB-PGE	PGE-PIB-PIB	Mitjana	ITE-PIB-ITE	PGE-PIB-PGE	PGE-PIB-PIB	Mitjana
	(1)	(2)	(3)	(4)=[(1)+(2)+(3)]/3	(5)	(6)	(7)	(8)=[(5)+(6)+(7)]/3
Catalunya	-264.280,06	-4.052.484,81	-3.924.952,06	-2.747.238,98	-34,74	-581,52	-563,00	-393,09
Galícia	97.698,79	-1.719.171,09	-1.653.700,30	-1.091.724,20	35,78	-622,86	-599,11	-395,40
Andalusia	-1.418.558,20	-5.815.399,94	-5.689.123,95	-4.307.694,03	-179,76	-743,30	-727,04	-550,04
Astúries	-128.163,48	-737.811,02	-711.634,88	-525.869,79	-119,05	-685,70	-661,36	-488,70
Cantàbria	-439.237,17	-793.579,57	-780.507,91	-671.108,22	-786,56	-1.419,85	-1.396,42	-1.200,94
Rioja	-237.321,15	-425.858,16	-412.862,08	-358.680,46	-799,68	-1.432,26	-1.388,40	-1.206,78
Múrcia	-298.557,55	-922.424,14	-902.212,80	-707.731,50	-222,28	-694,33	-678,93	-531,85
C. Valenciana	-382.466,29	-2.592.041,98	-2.509.037,90	-1.827.848,73	-78,69	-554,55	-536,55	-389,93
Aragó	-367.496,11	-1.124.900,16	-1.087.160,02	-859.852,10	-290,53	-892,25	-862,18	-681,66
Castella-la Manxa	-635.689,52	-1.753.749,91	-1.706.607,21	-1.365.348,88	-336,31	-931,18	-905,95	-724,48
Canàries	450.128,89	-686.439,58	-660.482,58	-298.931,09	234,57	-348,96	-335,57	-149,99
Extremadura	-12.618,51	-818.501,97	-789.845,51	-540.322,00	-11,39	-756,63	-730,10	-499,37
Illes Balears	814.478,49	334.246,92	350.302,90	499.676,10	844,49	351,64	368,23	521,45
Madrid	-1.919.255,70	-4.725.308,20	-4.631.976,52	-3.758.846,81	-325,52	-803,01	-787,06	-638,53
Castella i Lleó	-216.939,80	-1.909.594,63	-1.820.964,86	-1.315.833,09	-86,24	-761,39	-725,99	-524,54
TOTAL	-4.958.277,36	-27.743.018,24	-26.930.765,68	-19.877.353,76	-119,15	-676,02	-656,07	-483,75

Font: Ministeri d'Economia i Hisenda, Ministeri de Sanitat i Consum, INE i elaboració pròpia.

Taula L. Dèficit acumulat de 2002 a 2006. Sense Regles de Modulació

Comunitat Autònoma	Miles de Euros				Euros per càpita			
	ITE-PIB-ITE	PGE-PIB-PGE	PGE-PIB-PIB	Mitjana	ITE-PIB-ITE	PGE-PIB-PGE	PGE-PIB-PIB	Mitjana
	(1)	(2)	(3)	(4)=[(1)+(2)+(3)]/3	(5)	(6)	(7)	(8)=[(5)+(6)+(7)]/3
Catalunya	835.767,52	-3.050.599,16	-2.923.066,41	-1.712.632,68	125,17	-435,78	-417,26	-242,62
Galícia	-132.507,41	-1.929.582,81	-1.864.112,03	-1.308.734,08	-47,89	-699,35	-675,59	-474,28
Andalusia	-2.190.600,35	-6.505.815,62	-6.379.539,62	-5.025.318,53	-279,46	-832,55	-816,29	-642,77
Astúries	-121.159,66	-731.517,83	-705.341,69	-519.339,73	-112,54	-679,84	-655,50	-482,63
Cantàbria	-421.674,67	-777.850,32	-764.778,66	-654.767,88	-755,02	-1.391,58	-1.368,15	-1.171,58
Rioja	-227.103,39	-416.685,71	-403.689,63	-349.159,58	-765,03	-1.401,11	-1.357,25	-1.174,46
Múrcia	410.834,68	-284.255,23	-264.043,89	-45.821,48	319,98	-205,86	-190,45	-25,44
C. Valenciana	1.781.642,35	-643.871,25	-560.867,17	192.301,31	392,01	-130,28	-112,27	49,82
Aragó	-477.680,91	-1.227.287,45	-1.189.547,31	-964.838,55	-378,81	-974,29	-944,22	-765,77
Castella-la Manxa	-666.658,40	-1.781.444,82	-1.734.302,13	-1.394.135,12	-352,91	-946,05	-920,82	-739,93
Canàries	1.058.991,39	-133.754,72	-107.797,72	272.479,65	550,29	-62,14	-48,75	146,46
Extremadura	-752.007,72	-1.479.717,03	-1.451.060,57	-1.227.595,10	-696,43	-1.369,40	-1.342,87	-1.136,23
Illes Balears	1.632.461,96	1.090.077,35	1.106.133,32	1.276.224,21	1.694,47	1.137,26	1.153,85	1.328,52
Madrid	2.325.315,69	-898.707,71	-805.376,02	207.077,32	403,52	-145,13	-129,17	43,08
Castella i Lleó	-249.596,20	-1.939.124,11	-1.850.494,34	-1.346.404,89	-99,31	-773,22	-737,81	-536,78
TOTAL	2.806.024,86	-20.710.136,42	-19.897.883,87	-12.600.665,14	71,99	-502,76	-482,82	-304,53

Font: Ministeri d'Economia i Hisenda, Ministeri de Sanitat i Consum, INE i elaboració pròpia.

Índex de taules i gràfics

Índex de taules

- Taula 1. Perspectives de l'economia Balear.
- Taula 2. Indicadors internacionals.
- Taula 3. Previsions internacionals per al 2009.
- Taula 4. Creixement macroeconòmiques de l'economia espanyola.
- Taula 5. Evolució de l'economia espanyola.
- Taula 6. Evolució de l'economia balear
- Taula 7. Creixement del VAB de l'agricultura, ramaderia i pesca
- Taula 8. Afiliació a la SS a l'agricultura
- Taula 9. Indicadors de l'agricultura
- Taula 10. Indicadors de la producció agrària ecològica
- Taula 11. Indicadors de la ramaderia
- Taula 12. Afiliació a la SS al sector pesquer
- Taula 13. Indicadors de producció pesquera
- Taula 14. Creixement del VAB de la indústria i energia
- Taula 15. Indicadors de la indústria i l'energia
- Taula 16. Principals béns industrials exportats
- Taula 17. Creixement del VAB de la construcció
- Taula 18. Indicadors de la construcció
- Taula 19. Indicadors avançats de la construcció
- Taula 20. Creixement del VAB del sector dels serveis
- Taula 21. Indicadors dels serveis
- Taula 22. Indicadors del comerç
- Taula 23. Establiments turístics Illes Balears
- Taula 24. Hotels i Apartaments a les Illes
- Taula 25. Turistes estrangers, comparació amb altres destinacions
- Taula 26. Ocupats a l'activitat de transport i comunicacions
- Taula 27. Passatgers arribats via aèria segons origen del vol.
- Taula 28. Passatgers arribats via marítima.
- Taula 29. Transport de mercaderies
- Taula 30. Indicadors d'intermediació financera
- Taula 31. Indicadors dels serveis empresarials i immobiliaris
- Taula 32. Ocupats altres serveis
- Taula 33. Indicadors del mercat laboral
- Taula 34. Cost i jornada laboral
- Taula 35. Variació interanual de l'Índex de preus de consum
- Taula 36. Indicadors de consum
- Taula 37. Consum dels residents a l'estranger
- Taula 38. Indicadors d'inversió.

Índex de gràfics

- Gràfic 1. Evolució del PIB de Estats Units, Japó i Zona Euro (variació interanual).
- Gràfic 2. Evolució del preu del petroli en dòlars i euros.
- Gràfic 3. Evolució del tipus de canvi de l'euro
- Gràfic 4. Evolució del PIB d'Alemanya, Regne Unit i Zona Euro (Variació interanual).
- Gràfic 5. Variació del VAB de les Illes Balears per sectors.
- Gràfic 6. Energia elèctrica mensual demandada a les Illes Balears.
- Gràfic 7. Pernotacions, Viatgers i Estada mitjana hotels. Gen-Des.
- Gràfic 8. Variació interanual dels Preus i Ingressos hotelers.
- Gràfic 9. IPC Balears, cafès i bars Balears. IHPC zona Euro (desembre)
- Gràfic 10. Passatgers arribats per via aèria segons origen del vol. Cicle-tendència.
- Gràfic 11. Passatgers arribats per via aèria per illes, cicle-tendència
- Gràfic 12. Evolució dels tipus d'interès (%)
- Gràfic 13. Afiliats Seg Soc activitats immobiliàries Illes Balears.
- Gràfic 14. Afiliació mitjana a la Seguretat Social a les Illes Balears
- Gràfic 15. Evolució dels costos laborals i la inflació a les Illes Balears
- Gràfic 16. Variació interanual de l'Índex de preus de consum.
- Gràfic 17. Variació interanual d'indicadors d'empreses a les Illes Balears
- Gràfic 18. Evolució de les reserves hídriques a les Illes Balears
- Gràfic 19. Concentracions màximes diàries de diòxid de sofre a Palma 2008
- Gràfic 20. Concentracions màximes diàries de monòxid de nitrogen a Palma 2008
- Gràfic 21. Concentracions màximes diàries de diòxid de nitrogen a Palma 2008
- Gràfic 22. Concentracions màximes diàries de monòxid de carboni a Palma 2008
- Gràfic 23. Mitjanes mensuals de partícules en suspensió a Palma 2008
- Gràfic 24. Viatgers transport urbà a Mallorca 2004-2008
- Gràfic 25. Evolució del volum de recollida selectiva de paper a les Illes Balears 2003-2008 (Tones)
- Gràfic 26. Evolució del volum de recollida selectiva de vidre a les Illes Balears 2003-2008 (Tones)
- Gràfic 27. Evolució del volum de recollida selectiva d'envasos a les Illes Balears 2003-2008 (Tones)
- Gràfic 28. Evolució del volum de residus sòlids urbans a les Illes Balears 2003-2008 (Tones)
- Gràfic 29. Producció de residus perillosos a les Illes Balears 2003-2007
- Gràfic 30. Pressió Humana a les Illes Balears 1999-2008

Notes i abreviatures. Agraïments

Notes i abreviatures

Els percentatges de variació es refereixen a la diferència entre el període esmentat d'enguany i el mateix període de l'any passat, excepte quan es diu expressament una altra cosa.

La Conselleria d'Economia, Hisenda i Innovació no es responsabilitza de les opinions expressades en el monogràfic de la secció IV, les quals corresponen als autors.

Abreviatures:

T_{t-k}^i (%): Variació interanual de la component tendència-cicle calculat segons el programa Tramo-Seats.

n. d. No disponible.

AP: Administració Pública.

ISFLSL: Institucions sense finalitat de lucre al servei de les Illes

MUFACE: Mutualitat general de funcionaris.

ISFAS: Institut Social de les Forces Armades

DGE: Direcció General d'Economia.

Agraïments

AENA – Aeroport d'Eivissa.

AENA – Aeroport de Maó.

AENA – Aeroport de Palma.

APB: Autoritat Portuària de les Balears. Ministeri de Foment.

ANFAC: Asociación Española de Fabricantes de Automòviles y Camiones
Ports de Balears.

COAIB: Col·legi Oficial d'Arquitectes de Balears.

CITTIB-INESTUR, Conselleria de Turisme.

CLH: Compañía Logística de Hidrocarburos. Palma.
Conselleria d'Agricultura i pesca.

Consorci de Residus Urbans i Energia. Consell de Menorca

Departament de medi ambient. Consell d'Eivissa
Direcció General d'Aviació Civil, Ministeri de Foment.

DGT: Direcció General de Trànsit, Ministeri d'Interior.

Direcció Insular de Residus, Consell de Mallorca

EMT: Empresa Municipal de Transports

Euro6000

Gesa-Endesa.

INE: Institut Nacional de Estadística.

Oficemen: Agrupación de Fabricantes de Cemento de Espanya.

REE: Red Eléctrica de España

Servired

Sistema 4B

SOIB: Servei d'Ocupació de les Illes Balears, Conselleria de Treball i Formació

TGSS: Tesoreria General de la Seguritat Social.

Altres Fonts emprades

IBCE: Banc Central Europeu.

BE: Banc de Espanya.

Consell Superior de Cambres de Comerç d'Espanya.

Comissió Europea

Direcció General de Qualitat ambiental. Conselleria de Medi Ambient

Direcció General de Recursos Hídrics. Conselleria de Medi Ambient

EBF: European Banking Federation

EUROSTAT.

FMI: Fons Monetari Internacional.

IET: Institut d'Estudis Turístics.

Mercapalma: Mercados Centrales de Abastecimiento de Palma de Mallorca, S.A

Ministeri d'Economia i Hisenda.

Ministeri de Foment.

Ministeri de Indústria, Turisme i Comerç.

Ministeri de Treball e Immigració.

Ministeri de l'Habitatge.

Ministeri de Medi Ambient i Medi rural i Marino

Servei estadístic nacional de Malta.

Servei estadístic nacional del Marroc.

Institut Nacional d'Estadística de Portugal.

Servei estadístic Nacional de Tunísia,

Servei estadístic Nacional de Turquia.

Servei estadístic Nacional de Xipre.

Sociedad de Tasación, S.A.

TINSA.

Persones

Elisa Maria Alvarez Bou

Gemma Cartagena Molina

Antoni M. Grau Jofre (Direcció General de Pesca)

Josep Mateu Sbert

Govern de les Illes Balears

Conselleria d'Economia, Hisenda i Innovació
Direcció General d'Economia